

Hallituksen esitys eduskunnalle vankeuslain, tutkintavankeuslain ja puolustustilalain 9 §:n 4 momentin muuttamisesta

LUONNOS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vankeuslakia, tutkintavankeuslakia ja puolustustilalakia.

Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksiä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sijoituspäätöstä tehtäessä kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vangin vaarallisuuteen. Muutosehdotusten tavoitteena on varmistaa se, ettei avolaitokseen sijoitettaisi vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan avolaitoksen turvallisuutta. Ehdotus selventäisi nykyistä sijoittelukäytäntöä.

Varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksiä muutettaisiin vastaamaan nykyistä paremmin varmuusosaston luonnetta turvaamistoimenpiteenä. Varmuusosastosijoittelun tavoitteena olisi nimenomaan tulevan rikollisuuden tai vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estäminen. Muutosehdotuksilla pyritään siihen, että varmuusosastosijoituksilla voitaisiin puuttua erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan vankilassa. Lisäksi tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle mahdollistettaisiin.

Esityksen tavoitteena on myös ehkäistä päihteiden käyttöä ja salakuljetusta vankilassa. Ehdotuksen mukaan puhelun kuuntelemista koskeva päätös voitaisiin jatkossa tehdä määräajaksi. Lisäksi säädettäisiin siitä, että varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä ja tutkintavankeuslain 9 luvun 5 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa voitaisiin kuunnella ja tallentaa. Vankeuslain ulkopuolista laitossijoittelua koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Ehdotetut muutokset täsmäntäisivät sekä vangin velvollisuuksia, että Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksia valvoa vankia ulkopuolisen laitossijoituksen aikana. Ehdotusten tavoitteena on lisätä vankilan ulkopuolisia laitossijoituksia erityisesti päihderiippuvuuksien hoidossa.

Edellä mainitut muutosehdotukset perustuvat Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan ”Vahva ja välittävä Suomi”.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä, joka koskee vankilaan ottamisen rajoittamista yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa. Esitys sisältää myös eräitä tekniluontoisia korjauksia vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin. Puolustustilalakia koskeva muutosehdotus on niin ikään tekniluontoinen korjaus.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan xx.xx.20xx.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Avolaitokseen sijoittaminen.....	5
2.2 Varmuosasto	9
2.3 Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen.....	14
2.4 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta	16
2.5 Vankilaan ottamisen rajoittaminen	17
2.6 Muut muutosehdotukset	18
3 Tavoitteet	18
4 Keskeiset ehdotukset.....	19
4.1 Avolaitokseen sijoittaminen.....	19
4.2 Varmuosasto	20
4.3 Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen.....	23
4.4 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta	24
4.5 Vankilaan ottamisen rajoittaminen	24
4.6 Muut muutosehdotukset	25
5 Ehdotusten vaikutukset	26
5.1 Taloudelliset vaikutukset	26
5.2 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin sekä ihmisryhmiin	26
5.3 Vaikutukset viranomaisiin	28
5.4 Vaikutukset vankilaturvallisuuteen	28
5.5 Tietojärjestelmävaikutukset	28
6 Muut toteuttamisvaihtoehdot	28
6.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot	28
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	30
6.2.1 Avolaitokseen sijoittaminen muissa Pohjoismaissa	30
6.2.2 Varmuosastolle sijoittaminen muissa Pohjoismaissa	32
7 Lausuntopalaute.....	33
8 Säännöskohtaiset perustelut.....	33
8.1 Vankeuslaki.....	33
8.2 Tutkintavankeuslaki	43
8.3 Puolustuslilalaki	46
9 Lakia alemman asteinen sääntely	46
10 Voimaantulo	47
11 Toimeenpano ja seuranta	47
12 Suhde muihin esityksiin.....	47
13 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	47
13.1 Varmuosasto	47
13.2 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelusta.....	51
13.3 Vankilaan ottamisen rajoittaminen	51
LAKIEHDOTUKSET	53

vankeuslain muuttamisesta.....	53
tutkintavankeuslain muuttamisesta	63
puolustustilalain muuttamisesta	68
LIITTEET	69
RINNAKKAISTEKSTIT	69
vankeuslain muuttamisesta.....	69
tutkintavankeuslain muuttamisesta	85
puolustustilalain muuttamisesta	92
ASETUSLUONNOS	93
vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta	93

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Vuonna 2021 oikeusministeriössä käynnistettiin hanke vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämiseksi. Oikeusministeriö asetti 8.9.2021 työryhmän valmistelemaan muutoksia näihin lakeihin (VN/11810/2021: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM039:00/2021>). Valmistelutyö sovittiin tehtäväksi kahdessa osassa siten, että eduskunnalle annettaisiin kaksi erillistä hallituksen esitystä. Työryhmän ensimmäinen mietintö valmistui keväällä 2024. Mietinnön valmistuttua oikeusministeriössä priorisoitiin hallitusohjelmakirjausten nopeampaa edistämistä, jonka takia perusvalmistelua jatkettiin virkatyönä ja hankkeen painopistettä muutettiin.

Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa ”Vahva ja välittävä Suomi” on useita kirjauksia, jotka koskevat vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa. Tämä esitys käsittelee seuraavia kirjauksia siltä osin kuin niissä on kyse lainmuutostarpeista:

- Selvitetään avolaitokseen sijoittamisen edellytyksiä siten, että sijoituspäätöstä tehtäessä kiinnitetään entistä enemmän huomiota tuomion perusteena olevan rikoksen laatuun ja vangin vaarallisuuteen.
- Varmuusosastoja koskevaa lainsäädäntöä kehitetään siten, että vankiloissa voidaan tehdä vaikuttavaa rikostorjuntaa. Mahdollistetaan myös tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle.
- Ehkäistään päihteiden salakuljettamista ja käyttöä vankilassa.
- Lisätään sakko- ja lyhytaikaisvankien ulkopuolista päihderiippuvuudesta toipumiseen tähtäävää päihdehoitoa.

Tämän esityksen valmistelussa on hyödynnetty edellä mainittua työryhmän mietintöä hallitusohjelmakirjauksia koskevin ja soveltuvin osin.

1.2 Valmistelu

Työryhmävaihe

Vuonna 2021 oikeusministeriössä laadittiin arviomuistio vankeuslain ja tutkintavankeuslain tiedossa olevista muutostarpeista näiden lakien kehittämishanketta varten (Muistio 30.8.2021, VN/11810/2021). Vielä samana vuonna käynnistettiin hanke vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämiseksi.

Oikeusministeriö asetti 8.9.2021 työryhmän valmistelemaan muutoksia näihin lakeihin (VN/11810/2021). Työryhmän valmistelutyö sovittiin tehtäväksi kahdessa osassa siten, että eduskunnalle annettaisiin kaksi erillistä hallituksen esitystä. Työryhmän ensimmäinen hallituksen esityksen muotoon laadittu mietintö valmistui keväällä 2024. Edellä mainitut asiakirjat löytyvät hankesivulta: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM039:00/2021>.

Työryhmän mietintöä valmisteltaessa järjestettiin vapautuneiden vankien kuuleminen ja vankien kuuleminen neljässä vankilassa. Kuulemiset järjestettiin suullisesti pienryhmissä ja kuulemisiin osallistujat arvottiin ilmoittautuneista vangeista. Kuulemisista laadittiin erilliset muistiot,

jotka ovat saatavilla yllä mainitulta hankkeen sivulta. Kuulemisissa esitettyjä huomioita on käsitelty jäljempänä asiaan liittyvissä kohdissa.

Työryhmä oli yksimielinen ehdotusten sisällöstä. Rikosseuraamuslaitoksen edustaja jätti kuitenkin lausuman siitä, miten esityksen vaikutuksissa tulisi kuvata Rikosseuraamuslaitoksen määräraha vaikutuksia ja toinen rikosseuraamuslaitoksen edustaja yhtyi lausumaan. Lisäksi kolmas Rikosseuraamuslaitoksen edustaja jätti lausuman, joka sisälsi täydentävän ehdotuksen voimankäytön kirjaamista koskeviin säännöksiin.

Virkatyönä tehty valmistelu

Mietinnön valmistuttua oikeusministeriössä priorisoitiin hallitusohjelmakirjausten nopeampaa edistämistä. Tämän takia perusvalmistelua jatkettiin virkatyönä ja hankkeen painopistettä muutettiin. Virkavalmistelussa on hyödynnetty edellä mainittua työryhmän mietintöä hallitusohjelmakirjauksia koskevin ja soveltuvin osin.

Virkavalmistelun aikataulusta on tiedotettu sidosryhmille (Rikosseuraamuslaitoksen oikeudellinen yksikkö ja rikoksettoman elämän tukisäätiö RETS) lausuntokierrokselle valmistautumista varten.

Jatkohanke

Koska tässä esityksessä painopisteenä on hallitusohjelmakirjausten toteuttaminen, on vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämistarpeiden arviointia tarkoitus jatkaa myöhemmin erillisessä hankkeessa (OM085:00/2024). Jatkohankkeen hankesivut ovat osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM085:00/2024>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Avolaitokseen sijoittaminen

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite, jonka mukaan avolaitossijoittamisen edellytyksiä tulee selvittää siten, että sijoituspäätöksiä tehtäessä kiinnitetään entistä enemmän huomiota tuomion perusteena olevan rikoksen laatuun ja vangin vaarallisuuteen.

Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksillä tarkoitetaan sen arvioimista, soveltuvatko vankeuslain 4 luvun 9 §:ssä tai 6 luvun 1 §:ssä ja 4 luvun 8 §:ssä säädetyt edellytykset tiettyyn vankiin.

Vankeuslain 4 luvun 8 §:ssä säädetään vankilaan sijoittamisen yleisperiaatteista eli seikoista, jotka on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. Esimerkiksi huomioon on otettava kotipaikka, yhteyksien säilyminen läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan. Huomiota tulee kiinnittää myös mahdollisuuksiin hoitaa täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon, kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät.

Vankeuslain 4 luvun 9 §:n 1 momentissa säädetään tuomitun sijoittamisesta suoraan vapaudesta avolaitokseen. Näin voidaan tehdä, jos tuomitun suoritettavana on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaistus ja enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi on sitouduttava päihitteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan.

Vankeuslain 4 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän: 1) ei sovellu avolaitoksessa järjestettävään tai avolaitoksen hyväksymään toimintaan; 2) ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä; 3) jatkaa rikollista toimintaa; 4) poistuu avolaitoksesta luvatta; tai 5) ei tule noudattamaan päih-teettömyyttä tai suostumaan sen valvontaan.

Vankeuslain 6 luvun 1 §:n mukaan vanki voidaan rangaistuksen pituudesta riippumatta 4 luvun 8 §:ää noudattaen siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen määräajaksi tai rangaistuksen jäl-jellä olevaa osaa suorittamaan, jos: 1) avolaitokseen siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista; 2) vanki soveltuu avolaitoksessa järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan; 3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei syyllisty rikokseen eikä poistu avolaitoksesta luvatta; ja 4) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita sekä sitoutuu tämän lain 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päih-teettömyyden valvontaan.

Tietoja avolaitokseen sijoittamisesta

Vuoden 2024 alussa rangaistuslaitoksissa oli kaikkiaan 2930 vankia, joista avolaitoksissa 873 vankia. Vuoden 2023 alussa heitä oli rangaistuslaitoksissa 2839, joista avolaitoksissa 825. Vuo-den 2022 alussa rangaistuslaitoksissa oli 2809 vankia, joista avolaitoksissa 949 vankia.

Päätöksiä siirtää vanki avolaitoksesta suljettuun vankilaan tehdään vuositasolla n. 500–550. Kyse on tilanteista, joissa vanki on tavalla tai toisella rikkonut avolaitokseen sijoittamisen eh-toja tai ei muusta syystä enää sovellu avolaitokseen (vankeuslain 6 luvun 2 §). Läheskään kaikki kurinpitoasiat eivät ole vakavuudeltaan sellaisia, että vanki siirrettäisiin takaisin suljettuun van-kilaan.

Kurinpitorikkomukset avolaitoksissa liittyvät tyypillisesti sijoituksen ehtojen rikkomiseen, kun-ten luvattomaan poistumiseen, avolaitoksen järjestyssäännön rikkomiseen tai päih-teettömyys-velvollisuuden rikkomiseen. Esimerkiksi vuonna 2022 ehtojen rikkomisia kaikissa avolaitok-sissa oli yhteensä 371, järjestyssäännön rikkomisia 322 ja päihderikkomuksia 191 kappaletta. Rikosilmoituksia poliisille tehdään avolaitoksissa vuosittain noin 30–40 Rikosseuraamuslaitok-selta saadun tiedon mukaan.

Eräs tyypillinen syy kurinpitoon ja suljettuun vankilaan siirtämiseen on avolaitoksesta luvatta poistuminen. Luvatta poistuneiden määrä on ollut kymmenen viime vuoden aikana enimmillään 75 (vuonna 2021) ja alimmillaan 39 (vuonna 2014). Vuonna 2023 avolaitoksista poistui luvatta 60 vankia. Myös vuonna 2022 avolaitoksista poistui luvatta 60 vankia. Pitkän ajan tilastotietojen perusteella avolaitoksesta luvatta poistuminen on verrattain harvinaista, kun otetaan huomioon avolaitokseen sijoitettujen vankien määrä. Vuosien 2012–2022 tilastoista laskien keskiarvo on 60 luvattonta poistumista vuodessa. Siirtoja tehdään tyypillisesti myös päih-teettömyysvelvolli-suuden rikkomisen vuoksi.

Rikoksen laadun ja vangin vaarallisuuden huomioiminen avolaitossijoittelussa

Edellä todetusti avolaitokseen sijoittamisen edellytyksistä säädetään vankeuslain 4 luvun 9 §:ssä ja 6 luvun 1 §:ssä. Lisäksi 4 luvun 8 §:ssä säädetään sijoittelun yleisperiaatteista.

Voimassaolevan sääntelyn nojalla avolaitossijoitus edellyttää muun muassa, että on voitava pi-tää todennäköisenä, että vanki noudattaa avovankilan järjestystä, ei syyllisty rikokseen eikä poistu avovankilasta luvatta. Näin ollen avovankilasijoituspäätöksiä tehtäessä tuomion perus-teena olevan rikoksen laatuun ja vangin vaarallisuuteen kiinnitetään jo nyt huomiota.

Ennakoitavissa olevat laitosjärjestyksen noudattamiseen liittyvät epävarmuustekijät muodostavat esteen avovankilasijoitukselle. Avolaitokseen sijoitettaessa on siis oltava riittävä varmuus avolaitoksen järjestyksen noudattamisesta ja soveltumisesta avolaitostoimintaan. Esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneillä vangeilla avolaitossijoituksen edellytykset eivät yleensä täyty eikä heitä siksi sijoiteta avolaitokseen.

Sijoittamisen edellytysten täyttymisen arviointiin liittyy aina tietty epävarmuus, koska kenenkään toimintaa ja käyttäytymistä ei voida varmuudella ennakoida. Tästä syystä arvioinnissa päätöksentekijällä on verrattain laaja harkintavaltia. Päätösharkinta on kokonaisharkinta, jossa otetaan huomioon kaikki vangista saatavissa oleva tieto, muun ohella vangin henkilöstä ja hänen mahdollisesta aikaisemmasta rikollisuudestaan saadut tiedot. Osallistuminen tai yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen otetaan huomioon ja muodostavat yleensä esteen avolaitossijoitukselle.

Jos avolaitossijoituksen aikana tulee ilmi, etteivät avolaitossijoituksen edellytykset enää vangin kohdalla täyty, hänet voidaan siirtää suljettuun vankilaan vankeuslain 6 luvun 2 §:n nojalla. Keskeisimmät syyt siirrolle suljettuun vankilaan ovat päihderikkomukset, järjestyssääntörikkomukset sekä erilaiset lupaehtojen rikkomiset. Tyypillisesti avolaitoksesta siirretään takaisin suljettuun vankilaan jonkin päihderikkomuksen vuoksi.

Voimassa olevassa laissa säädetään jo nykyisellään useista turvallisuuteen liittyvistä seikoista, jotka tulee ottaa huomioon avolaitossijoitusta tehtäessä. Edellä kuvattujen tilastotietojen perusteella sijoitusharkinnassa onnistutaan jo nykyisin verrattain hyvin, ja esimerkiksi vangin syyllistyminen rikokseen avolaitoksessa on harvinaista. Vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin vaarallisuus tulevat jo nykyisen lainsäädännön nojalla ottaa huomioon sijoittamista harkittaessa.

Avolaitossijoitus on tärkeä osa vaiheittaisen vapauttamisen prosessissa ja sen myötä ajoittuu yleensä rangaistuksen loppupuolelle rangaistusajan suunnitelman etenemisen perusteella. Tavoitteena on, että vangin vapautuminen tapahtuu suunnitellusti, hallitusti ja asteittain siirtyen kohti avoimempia olosuhteita (suljettu vankila → avolaitos → valvottu koevapaus → ehdonalainen vapaus joko valvonnalla tai ilman → tuomio suoritettu loppuun). Suunnitelmallisella vapautumisella edistetään yhteiskuntaan sijoittumista ja uusimisriskin vähentämistä. Avolaitoksessa vankia voidaan valmentaa vapauden haasteisiin muun ohella kehittämällä sosiaalisia taitoja, arkielämän taitoja ja ammatillisia valmiuksia. Tällä tavoin avolaitoksessa tapahtuvalla siviilielämän harjoittelulla pyritään edistämään kansalaisten turvallisuutta. Avoimet olosuhteet eivät kuitenkaan sovellu kaikille vangeille eikä kaikkia vankeja sijoiteta avolaitokseen.

Esimerkiksi henkilöitä, jotka ovat vaaraksi toisten hengelle tai terveydelle tai joiden osalta arvioidaan olevan riski rikollisen toiminnan jatkamisesta taikka karkaamisesta, ei tulisi sijoittaa avolaitokseen.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen tiiviisti kiinnittyneillä henkilöillä on yleensä korkeampi riski rikoksen uusimiseen, väkivaltaan ja muiden vankien painostamiseen.

Korkeampi riski rikosten uusimiseen ja väkivaltaan on yleensä myös sellaisilla vakavien rikosten uusijoilla, joita on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle.

Yhdistelmä-rangaistukseen tuomitut ovat syyllistyneet vähintään toistamiseen vakavaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen. Yhdistelmä-rangaistuksessa tuomittu suorittaa määräaikaisen rangaistusajan kokonaan vankilassa ja sen jälkeen hän on vuoden mittaisessa valvonnassa (rikoslain 39/1889 2 c luvun 11 §). Seuraamuslajilla pyritään vähentämään uusintarikollisuutta. Rikoksen uusimisriski on suurin ensimmäisinä kuukausina vankeuden

jälkeen, jolloin pitkään vankeudessa ollut tarvitsee eniten valvontaa ja tukea. Ensimmäisen vapaudessa vietetyn vuoden jälkeen uusimisiriski laskee.

Yhdistelmärangaistusta suorittavia on sijoitettu avolaitokseen. Osa sijoituksista on onnistunut ja osa ei, jolloin vanki on siirretty takaisin suljettuun laitokseen. Edellä sanotun mukaisesti yhdistelmärangaistukseen tuomitut voivat olla tyypillisemmin vankeja, joiden sijoittamista avolaitokseen tulisi arvioida nykyistä tarkemmin. Avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei tähänastisen kokemuksen perusteella ole kuitenkaan perusteltua kategorisesti evätä yhdistelmärangaistustakaan suorittavilta. Avolaitossijoitus voi olla tärkeä siirtymävaihe ennen valvonta-aikaa ja siten tärkeä osa suunnitelmallista, hallittua ja vaiheittaista vapauttamista. Vapauttamisen valmistelun ja tukitoimien merkitys on tärkeä uusintarikollisuuden ehkäisemisessä. Näin ollen yhdistelmärangaistusta suorittavien kohdalla avolaitossijoitusta harkittaessa kyse on korostetun yksittäistapauksellisesta arvioinnista, jolloin on tarkoituksenmukaista säilyttää Rikosseuraamuslaitoksella riittävän laaja harkintavalta, jossa samalla huomioidaan aiemman rikollisuuden laatu ja vangin vaarallisuus.

Hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti avolaitossijoittelua koskevaa sääntelyä tulee arvioida ja täsmentää siten, että päätöksenteossa kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vangin vaarallisuuteen. Edellä mainituista syistä avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei ole perusteltua kategorisesti poissulkea yhdeltäkään vankiryhmältä. Tämän sijaan vaikuttaisi perustellulta täydentää avolaitossijoituksen edellytyksiä siten, että jatkossa päätösharkinnassa arvioitaisiin myös sitä, voidaanko pitää todennäköisenä, ettei vanki jatka rikollista toimintaa eikä vaaranna toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta avolaitoksessa.

Määräaikainen sijoittaminen avolaitokseen

Vankeuslain 6 luvun 1 §:n nojalla voidaan vanki siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen rangaistuksen pituudesta riippumatta. Siirto voi olla määräaikainen tai toistaiseksi (rangaistuksen loppuosaksi).

Vankeuslaissa ei ole säännöksiä siitä, miten avolaitokseen siirtäminen tulisi huomioida vangin rangaistusajan suunnittelussa. Vaikka laki ei edellytä edellytysten säännönmukaista selvittämistä, käytännössä rangaistusajan suunnittelussa usein otetaan huomioon avolaitossijoituksen mahdollisuus. Käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi olisi perusteltua täsmentää säännöksiä siten, että avolaitossijoittelu huomioitaisiin säännöllisesti osana rangaistusajan suunnittelua, kuten esimerkiksi valvottuun koevapauteen sijoittaminenkin.

Avolaitossijoitus ajoittuu yleensä rangaistuksen loppupuolelle rangaistusajan suunnitelman etenemisen ja vaiheittaisen vapauttamisen perusteella. Avolaitossijoitus voi kuitenkin olla perusteltu jo aikaisemminkin, jos rangaistusajan suunnitelman toteuttaminen ja eteneminen sitä puoltaa. Pääsääntönä on sijoitus toistaiseksi.

Määräaikaisia avolaitossijoituksia tehdään harvoin. Voimassa olevaa lakia säädettäessä esimerkiksi määräaikaisesta sijoituksesta esitettiin avolaitossijoitus, joka kestää tiettyyn koulutukseen osallistumisen ajan. Käytännössä määräaikaista sijoitusta on pidetty eräänlaisena koeaikana, jonka toivotaan jatkuvan toistaiseksi voimassa olevana sijoituksena.

Määräaikaa ei siten käytetä lain esitöissä todetussa tarkoituksessa, jossa vangin olisi lähtökohdaisesti tarkoitus palata suljettuun vankilaan esimerkiksi suorittamiensa opintojen jälkeen. Kun suljetussa vankilassa tarkastellaan tai valmistellaan vangin siirtämistä avolaitokseen, tehdään se siitä lähtökohdasta, että siirtyminen on toistaiseksi eikä vanki enää palaa suljettuun vankilaan. Tämä on luonnollista, koska avolaitokseen sijoitettaessa on oltava riittävä varmuus ja

todennäköisyys avolaitoksen järjestyksen noudattamisesta ja vangin soveltumisesta avolaitoksen toimintaan. Määräaikainen sijoittelu voi myös aiheuttaa vangille epäselvyyttä siitä, missä vankilassa hän tulee jatkossa suorittamaan vankeusrangaistusta.

Määräaikainen avolaitossijoitus on monella muullakin tavoin ongelmallinen.

Eduskunnan oikeusasiamies on pitänyt sitä ongelmallisena, koska laissa ei säädetä niistä perusteista, joilla sijoitus voi olla määräaikainen ja koska muutoksenhakuun liittyvät kysymykset ovat epäselviä. Vangin oikeusturvan kannalta sääntelyn tulisikin olla täsmällisempi. Lisäksi, kun avolaitossijoituksen edellytykset ovat täyttyneet määräaikaisen sijoituksen aikana, on vaikea nähdä miksi ne eivät edelleen täytyisi määräajan päättyessä. (EOAK/1512/2018 ja EOAK/1982/2018).

Määräaikainen sijoittelu on myös aiheuttanut Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle epäselvyyttä siitä, mitä määräaikaisuuden päättyessä tapahtuu ja tulee tehdä. Asiassa EOAK/610/2018 tehtiin määräajan päättyessä nimenomainen päätös siirtämisestä suljettuun vankilaan, joka vankeuslain 6 luvun 2 §:n mukaista päätöstä kuitenkin ilman muutoksenhakuoikeutta. Määräajan päättyessä siirto takaisin suljettuun vankilaan seuraisi automaattisesti. Oikeusasiamies totesi, että eritoten määräaikaisten avolaitossijoitusten ketjuttaminen on ongelmallista puuttuvan muutoksenhakumahdollisuuden takia.

Määräaikaisia avolaitossijoituksia ei voida perustella myöskään asteittaisella vapauttamisella, koska jos vanki täyttää avolaitokseen sijoittamisen edellytykset, ovat ne lähtökohtaisesti toistaiseksi olemassa. Mikäli tilanne muuttuu avolaitossijoituksen aikana, voidaan vanki joka tapauksessa siirtää takaisin suljettuun vankilaan vankeuslain 6 luvun 2 §:n mukaan.

Edellä todetun vuoksi olisi perusteltua luopua määräaikaisesta sijoittelusta avolaitokseen.

Vangin sähköinen valvonta avolaitoksessa

Vankeuslain 4 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan avolaitoksessa vankeja voidaan valvoa vankilan tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla taikka vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä.

Voimassaolevan sääntelyn perusteella on kuitenkin epäselvää, antaako vanki suostumuksensa valvontaan vankilasijoittelua valmisteltaessa. Esimerkiksi valvottuun koevapauteen sijoitettaessa vangin on sijoittamisen edellytyksenä erikseen sitouduttava tekniseen valvontaan.

Olisikin perusteltua täydentää avolaitossijoittelua koskevia säännöksiä siten, että sijoituksen yhteydessä vangin tulisi sitoutua myös sähköisen valvonnan noudattamiseen.

2.2 Varmuosasto

Varmuosaston perustaminen

Vankeuslain 5 luvun 5 §:n mukaan varmuuosaston perustamisesta päättää Rikosseuraamuslaitos. Vankeuslain 5 luvun 5 §:ssä säädetään varmuuosastosta, johon vanki voidaan sijoittaa, jos hän luvun 6 §:ssä säädetyin edellytyksin vakavalla tavalla vaarantaa vankilaturvallisuutta. Varmuosastosijoitus onkin eräänlainen turvaamistoimenpide, jonka aikana vanki on erillään muiden osastojen vangeista ja hänen yhteydenpitoaan vankilan ulkopuolelle valvotaan tarkemmin kuin tavallisesti. Varmuosastoja on tällä hetkellä kaksi. Toinen on Riihimäen vankilassa ja toinen Turun vankilassa.

Rikosseuraamuslaitoksen 1.9.2022 voimaan tulleen organisaatiomuutoksen myötä Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastualueen johtaja hyväksyy kaikkien vankiloiden järjestyssäännöt ja samalla myös vankiloiden osastot. Koska muiden osastojen perustaminen tapahtuu näin keskitetysti vankiloiden järjestyssäännöissä, ei ole perusteltua, että varmuusosastot perustetaan erillisillä päätöksillä. Sääntelyä onkin perusteltua muuttaa siten, että myös varmuusosastot perustetaan järjestyssäännöissä.

Esityksessä ehdotetaan, että myös tutkintavanki voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle, jolloin tutkintavankilaan tulisi voida perustaa varmuusosasto. Tutkintavankeuslaissa tulisikin säätää siitä, että tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuslaissa säädetään varmuusosaston perustamisesta.

Varmuusosastolle sijoittaminen

Luvun 6 §:ssä säädetään edellytyksistä sijoittaa vanki varmuusosastolle. Koska varmuusosastosijoitus merkitsee rajoituksia vangin oikeuksiin, sijoittamiselle on säädetty täsmälliset edellytykset. Sijoittamisen edellytyksenä on tiivistetysti jokin seuraavista perusteista: 1) perusteltu epäily syyllistymisestä huumausainerikoksiin tai muihin vakaviin rikoksiin, 2) karkaaminen tai epäilty karkaamisyritys, 3) toiminta, jolla on vakavasti vaarannettu vankilan turvallisuutta ja 4) vangin oman turvallisuuden takaaminen.

Säännökset siirrettiin vankeuslakiin vähäisin muutoksin rangaistusten täytäntöönpanosta annetusta laista. Tuon lain esitöissä (HE 10/1998 vp) varmuusosastosäännöksiä perusteltiin erillään pitämistä pidempiaikaisella tarpeella estää rikollisen toiminnan jatkaminen tai vankilaturvallisuuden vaarantaminen. Kuitenkin lähtökohtana oli, ettei varmuusosastosijoituksen tarvitse pitkäkestoisena olla täysin yksinään eristämistä.

Varmuusosastosijoituksen edellytyksistä esityksessä todettiin seuraavaa: ”Useimmiten vankeinhoitoviranomaiset saavat tiedon vangin rikollisesta toiminnasta poliisilta. Pykälän 1 momentin 1 kohdan soveltaminen ei välttämättä edellyttäisi, että henkilö olisi jo ryhtynyt rikolliseen toimintaan. Käytännössä vangin rikosten laadusta tai toiminnasta aikaisemmillä rangaistuskausilla saattaa olla perustellusti pääteltävissä, että vanki todennäköisesti tulee syyllistymään rikolliseen toimintaan. Epäily voisi perustua myös esimerkiksi vangin hallusta löydettyyn kirjeeseen, joka sisältää suunnitelmia rikolliseen toimintaan ryhtymisestä.”

Tutkintavankia ei tutkintavankeuslain nojalla voida sijoittaa varmuusosastolle.

Rikosseuraamuslaitoksen vankilaturvallisuutta koskevissa selvityksissä vuodelta 2021 (Jari-Pekka Holopainen: Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021 ja Jyri Paasonen: Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021) ehdotettiin, että varmuusosastosijoittelun perusteita uudistettaisiin. Varmuusosastolle tulisi selvitysten mukaan voida sijoittaa nykyistä helpommin erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän jäseniä. Myös tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastolle tulisi mahdollistaa. Ensimmäistä ehdotusta perusteltiin sillä, että näiden vankien rikollista toimintaa voitaisiin paremmin estää ennakolta. Toista ehdotusta perusteltiin sillä, että tutkintavankeuden kesto voi olla pitkä, ja varmuusosastosijoittaminen mahdollistaisi puuttumisen rikollisen toiminnan jatkamiseen nykyistä aikaisemmin.

Varmuusosastosijoitus on luonteeltaan turvaamistoimi, jossa vanki asetetaan tarkempaan valvontaan tulevien rikosten tai muun vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estämiseksi. Sijoitukset tehdään ilman vangin suostumusta. Kyse ei ole rangaistuksesta vangin

rikoksista tai aiemmista teoista vankilassa. Nyt säännös on osin kirjoitettu siten, että sijoitus voitaisiin tehdä seurauksena aiemmista rikoksista. Tämä on aiheuttanut epäselvyyttä siitä, kuinka säännöstä olisi tulkittava. Lain perusteluissa ei ole tarkoitettu, että aiemmat rikokset yksinään olisivat sijoittamisen peruste, vaan myös niiden jatkamiseen pitäisi olla perusteltu epäily.

Onkin perusteltua muuttaa sääntelyä sellaiseksi, että varmuusosastosijoitus on selkeästi luonteeltaan turvaamistoimi vastaavalla tavalla kuin vankeuslain 18 luvussa tarkoitettu erillään pitäminenkin. Sijoituksen tarkoituksena tulisi olla erityisesti vankilasta käsin tapahtuvan rikollisuuden estäminen ja muun vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estäminen. Tähän asiaan kiinnitetään huomiota myös hallitusohjelmassa, johon on kirjattu, että varmuusosastoja koskevaa lainsäädäntöä kehitetään siten, että vankiloissa voidaan tehdä vaikuttavaa rikostorjuntaa. Sijoittamisen edellytyksiä tulisikin uudistaa vastaamaan paremmin näitä tavoitteita.

Sijoittaminen varmuusosastolle vangin oman turvallisuuden takaamiseksi on harvinaista. Käytännössä sitä kuitenkin on käytetty perusteltuna, jos sijoittamiselle on ollut muitakin perusteita. Varmuusosastosijoitusta voidaan pitää ankarana toimenpiteenä, jos kyse on vangin oman turvallisuuden turvaamisesta. Varmuusosasto ei myöskään parhaalla mahdollisella tavalla sovellu vangin oman turvallisuuden suojelemiseen. Säännöksiä tulisikin muuttaa siten, että vangin oma turvallisuus voitaisiin taata varmuusosastosijoitusta lievemmin keinoin.

Tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastolle ei ole nykyisin mahdollista. Myös tutkintavankien toiminta voi vaarantaa vankilan toimintaa siten, että varmuusosastosijoittaminen voisi olla perusteltu. Hallitusohjelmaan on kirjattu myös tavoite, jonka mukaan mahdollistetaan myös tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle. Näistä syistä tutkintavangin sijoittamisesta varmuusosastolle olisikin perusteltua säätää.

Varmuusosastosijoituksen kesto

Vankeuslain 5 luvun 7 §:n mukaan varmuusosastolle sijoittamista ei saa jatkaa kauemmin kuin se on välttämätöntä. Päätös vangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja sen perusteet on otettava uudelleen harkittaviksi enintään kolmen kuukauden väliajoin.

Varmuusosastoille on viime vuosina ollut sijoitettuna hieman yli 10 vankia kerrallaan. Sijoitusten kestot ovat vaihdelleet kolmesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Useimmiten sijoitukset ovat kestäneet kolmesta kuuteen kuukautta, mutta lähes yhtä usein sijoitukset ovat kestäneet kuudesta yhdeksään kuukautta. Muutama vanki on ollut sijoitettuna varmuusosastolle 12-18 kuukautta ja harvinainen yksittäistapaus yli kolme vuotta.

Varmuusosastosijoittaminen merkitsee tietynlaista eristämistä, mutta kuitenkin vangeille järjestetään toiminnot ja vapaa-ajantoimintaa sekä mahdollisuus viettää muuten aikaa sellin ulkopuolella muiden osaston vankien kanssa. Vangit eivät siten ole täysin eristettynä muista vangeista, vaan keskeistä on se, että varmuusosasto on eristettynä vankilan muista osastoista.

Kansainvälisiin suosituksiin ei sisälly sääntöjä osastoista, jotka vastaavat varmuusosastoja. Kaikenlainen vangin tahdonvastainen erilleen sijoittaminen muista vangeista on kuitenkin YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöjen 38 säännön mukaan säädettävä lailla tai toimivaltaisen hallintoviranomaisen määräyksellä. Kansainvälisissä suosituksissa ei ole määritelty enimmäiskestoa muulle kuin yksinäisyysrangaistukselle. Kuitenkin varmuusosastosijoituksen pitkää kolmen kuukauden kestoja ja mahdollisuutta jatkaa sitä periaatteessa koko rangaistuksen ajan, voidaan pitää ongelmallisina, koska vangin oikeuksia rajoitetaan varmuusosastolla huomattavasti verrattuna tavallisiin osastoihin. Näistä syistä esitystä valmisteltaessa työryhmävaiheessa on

arvioitu varmuusosastosijoituksen kestoja sekä sitä, tulisiko varmuusosastosijoitukselle säätää enimmäisaika.

Valmistelussa ei ole pidetty perusteltuna pidentää sijoituksen kolmen kuukauden kestoja nykyisestä, koska kyse on vangin oikeuksia merkittävästi rajoittavasta sijoituksesta. Perusteltuna ei ole pidetty myöskään lyhentää tätä aikaa, koska kolmea kuukautta lyhyemmässä ajassa on käytännössä erittäin vaikeaa arvioida, onko sijoituksen perusteena ollut uhka poistunut. Valmistelussa ei ole myöskään pidetty perusteltuna säätää siitä, kuinka monta kertaa varmuusosastosijoitus voidaan uudistaa. Tällainen sääntely ei olisi perusteltua, koska se estäisi vangin sijoittamisen varmuusosastolle tietyn määräajan jälkeen, vaikka sijoituksen edellytykset olisivat edelleen käsillä. Koska varmuusosastosijoituksessa on kyse erillään pitämisestä, olisi perusteltua säätää siitä, että varmuusosastolle sijoitetun terveydentilan seurannasta säädetään vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi lain 18 luvussa tarkoitetuissa eristämistoimissa.

Varmuusosastolle sijoitetun toiminnot

Varmuusosaston keskeisin ero muihin osastoihin on se, että se on vankeuslain 5 luvun 5 §:n mukaan eristetty muusta vankilasta. Lain 8 luvun 3 §:n mukaan varmuusosastolle sijoitetulle vangille on annettava tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa varmuusosastolle soveltuvissa toiminnoissa. Lain 11 luvun 2 §:n mukaan varmuusosastolle sijoitetun vangin osallistuminen vapaa-ajantoimintoihin voidaan kieltää tai sitä voidaan rajoittaa. Varmuusosastolle sijoitetun vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin mitä varmuusosastolle sijoittamisesta välttämättä aiheutuu.

Säännökset edellyttävät siten toimintojen järjestämistä varmuusosastoilla samaan tapaan kuin muillakin osastoilla. Varmuusosastot eroavat muista osastoista lähinnä siten, että toiminnot järjestetään täysin osaston kesken.

Varmuusosastolle sijoittamisesta seuraavat rajoitukset koskevat toimintojen järjestämistä osaston kesken ja toiminnan sisällön ollessa varmuusosastolle sopivaa. Vapaa-ajan toimintoja voidaan myös rajoittaa tai kieltää. Säännös on kuitenkin melko epämääräinen. Sääntelyä vapaa-ajantoimintojen järjestämisestä varmuusosastoilla olisikin syytä täsmentää siten, että varmuusosastolla vapaa-ajantoiminnot järjestetään osaston vankien kesken.

Valvonta tutkintavankilan varmuusosastolla

Toinen keskeinen ero varmuusosastojen ja muiden osastojen välillä koskee vankien valvontaa. Esityksessä ehdotetaan, että tutkintavangin varmuusosastosijoitus ja sen myötä myös varmuusosaston perustaminen tutkintavankilaan mahdollistetaan. Tästä syystä tutkintavankeuslakiin on tarpeen säätää myös varmuusosastolla tapahtuvasta valvonnasta.

Vankeuslain 12 luvun 8 §:ssä säädetään kirjeenvaihdosta, puheluista ja sähköisestä viestinnästä varmuusosastolla.

Pykälän 1 momentin mukaan varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syytä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuusosastolla kirjeen voi lukea, jos siihen on syytä pykälässä mainituilla perusteilla. Tavallisesti kirjeen lukeminen edellyttää perusteltua syytä. Kynnys on siten varmuusosastolla matalampi.

Pykälän 2 momentin mukaan varmuusosastolla olevan vangin puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi tallentaa. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan, mitä 7 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään. Lain esitöiden (HE 263/2004 vp, s. 179) mukaan puhelimen käyttö olisi varmuusosastolla luvanvaraista. Puhelimen käytön ehtona olisi, että vanki suostuu siihen, että puhelua voidaan kuunnella ja se voidaan tallentaa.

Pykälän 3 momentin mukaan varmuusosastolle sijoitetulle vangille ei voida myöntää lupaa 9 §:ssä tarkoitettuun sähköpostin käyttöön.

Tutkintavankeuslakiin tulisivat säättää vastaava kirjeenvaihtoa, puheluita ja sähköistä viestintää koskeva pykälä, kuitenkin tutkintavankeuden tarkoitus sen säännöksissä huomioiden.

Tutkintavangin mahdollisuus huolehtia puolustuksestaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä olisi turvattava myös varmuusosastolla. Yhteydenpito asiamieheen sekä myös vankilan toimintaa valvoviin tahoihin olisivat mahdollistettava.

Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuudet on tarkoitus arvioida kokonaisvaltaisesti myöhemmässä vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämisen jatkohankkeessa. Myös varmuusosastoa koskevien toimivaltuuksien arviointi perusteltua tehdä osana tätä laajempaa valvontatoimivaltuuksien kokonaistarkastelua. Tästä syystä tässä esityksessä ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia varmuusosastolla tapahtuvaa valvontaa koskevaan sääntelyyn.

Tässä vaiheessa olisivat perusteltua säättää ainoastaan vankeuslakia vastaavasta kirjeenvaihtoa, puheluita ja sähköistä viestintää varmuusosastolla koskevasta säännöksestä, kuitenkin tutkintavankeuden tarkoitus siinä huomioiden.

Vankeuslain 12 luvun 8 §:n tehtäisiin kuitenkin tekninen korjaus siten, että viittaus kumottuun 10 §:ään poistettaisiin. Vankeuslain 12 luvun 10 § on kumottu lailla 1302/2021.

Mahdollisuus tallentaa varmuusosastovangin keskustelu lapsen tapaamisessa

Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan 3363/2023 käsitellyt vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamisessa käydyt keskustelun kuuntelua ja tallentamista teknisesti varmuusosastolla, jota voimassa oleva laki ei mahdollista. Apulaisoikeusasiamies piti varsinkin varmuusosastolle sijoitetun vangin kohdalla johdonmukaisena, että myös lapsen tapaamisessa käyty keskustelu voitaisiin tallentaa, ainakin jos tapaamiseen osallistuu lapsen lisäksi täysi-ikäisiä tapaajia. Apulaisoikeusasiamies lähetti ratkaisunsa oikeusministeriölle lainsäädäntötyössä huomioon otettavaksi.

Lapsen tapaamisesta säädetään vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä, jonka mukaan suljetussa vankilassa voidaan myöntää lupa alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen siihen soveltuvassa tilassa, jos tapaaminen on tarpeen vangin ja lapsen yhteyksien ylläpitämiseksi eikä tapaaminen ole lapsen edun vastaista. Vankeudesta annettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään, että tapaamisessa vangin ja lapsen välinen koskettaminen on sallittua ja tapaamisen valvonnassa otetaan huomioon lapsen etu. Lapsen tapaaminen on siten erityinen valvottu tapaamismuoto, jota valvotaan yleensä henkilökunnan läsnäollessa taikka kuvaa katsellen ja tallentaen. (vankeuslain 13 luvun 2 §:n 2 momentti).

Vankeuslain 13 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään, että vankeuslain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettua valvotussa tapaamisessa vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan tietyin edellytyksin kuunnella ja puhe tallentaa teknisellä laitteella. Varmuusosastolle sijoitetun vangin

valvotun tapaamisen valvonta on tarkempaa ja 3 momentin viimeisen virkkeen mukaan varmuusosastolle sijoitetun vangin valvotun tapaamisen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa ilman erityisiä edellytyksiä.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1. kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lain-säädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Kuuntelua ja tallennusta teknisellä laitteella koskeva 13 luvun 2 §:n 3 momentin alku viittaa nimenomaisesti vain 3 §:ssä säänneltyyn valvottuun tapaamiseen. Lain sanamuoto ei siten salli lapsen tapaamisessa käytävän keskustelun teknistä kuuntelua ja tallentamista, vaikka läsnäolien tapahtuvassa valvonnassa henkilökunta voikin kuulla keskustelun. Teknisessä kuuntelu- ja tallennusmahdollisuudessa onkin siten kyse siitä, että tarvittaessa keskustelu voitaisiin jälkikäteen kuunnella, esimerkiksi jos herää epäily, että vanki pyrkii jatkamaan rikollista toimintaa tapaa-jan välityksellä. Tallentaminen on luonnollisesti omiaan myös ennaltaehkäisemään tällaista toi-mintaa.

Vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä ei käsitellä muiden tapaa-jien osallistumista lapsen tapaamiseen. Säännöksen esitöiden (45/2014 vp) perusteella vaikuttaa pidetyn selvänä, että saattaja osallis-tuisi lapsen tapaamiseen ja että myös muita tapaa-jia voisi olla mukana. Lapsen saattajan osal-listuminen on siten lapsen edun mukainen lähtökohta ja pääsääntö, mikäli lapsen tapaamiseen järjestämiseen kahdenkeskisesti ei ole erityistä lastensuojelullista syytä tai perustetta. Tekninen kuuntelu- ja tallennusmahdollisuus mahdollistaisi myös vangin ja saattajan tai muun tapaa-jan välisen keskustelun valvomisen, jolloin ei pitäisi olla estettä saattajan tai muun tapaa-jan osallis-tumiselle lapsen tapaamiseen. Tällä olisi merkitystä myös vankien lapsien ja muiden läheisten perhe-elämän suojan kannalta.

Edellä esitetyistä syistä olisikin perusteltua säätää varmuusosastolle sijoitetun vangin keskuste-lun teknisestä kuuntelu- ja tallennusmahdollisuudesta lapsen tapaamisessa.

2.3 Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

Vankeuslain 8 luvun 9 §:n 2 momentissa on säännös vangin sijoittamisesta ulkopuoliseen lai-tokseen. Säännöksen mukaan vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla arvioidaan olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa, voidaan sijoittaa määrääjäksi vankilan ulkopuoliseen laitok-sen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviytymismah-dollisuuksiaan parantavaan muuhun tavoitteelliseen toimintaan. Sijoitusta kutsutaan laissa si-joitukseksi ulkopuoliseen laitokseen.

Rikosseuraamuslaitos käynnisti vuonna 2021 sakko- ja lyhytaikaisvankihankkeen, jonka tavoit-teena oli sijoittaa sakon muuntorangaistusta suorittavia ja muita lyhytaikaista vankeusrangais-tusta suorittavia vankeja ulkopuoliseen laitokseen. Vuoden 2022 aikana vankilan ulkopuolisia sijoituksia päihdehoitolaitokseen tehtiin kaikkiaan 320, joista loppuun suoritettuja sijoituksia oli kaikkiaan 254. Kaiken kaikkiaan hankkeen aikana suunnitellusti sijoituksen loppuun oli vuo-sien 2021 ja 2022 käynyt 402 asiakasta. Vuonna 2023 sijoitusten määrä on vakiintunut siten, että ulkopuolisiin laitoksiin on päivittäin sijoitettuna 25–35 vankia. Käytännössä sijoitukset pai-nottuvat sakon muuntorangaistusta suorittaviin vankeihin ja lyhyttä vankeusrangaistusta suorit-taviin vankeihin. Pitkää vankeusrangaistusta suorittavia vankeja sijoitetaan ulkopuolisiin laitok-siin vähän.

Sijoitukset ovat valtaosin päihdekuntoutussijoituksia. Sääntely mahdollistaa kuitenkin sijoituksen muihinkin laitoksiin, kuten lastensuojelulaitoksiin. Yksittäisissä tapauksissa sijoituksia esimerkiksi lastensuojelulaitoksiin onkin tehty.

Luvun 10 §:n 1 momentin nojalla ulkopuolisen laitossijoituksen edellytyksenä on se, että sijoitus edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista ja se, että vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella sijoituksen ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä.

Pykälän 3 momentin mukaan vangin tulee sitoutua olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita ja sitoutuu tämän lain 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihdeettömyyden valvontaan ja noudattamaan muita vankilan ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistumiseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja. Pykälän 1 momentin 3 kohdalla nojalla sijoituksen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa sijoituslaitoksen tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla, vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä.

Lisäksi vangin tulee suostua siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskeissa asioissa. Vangin tulee suostua myös siihen, että vankeinhoitoviranomaiset saavat antaa sijoituksen kannalta tarpeellisia tietoja sijoituspaikalle ja että sijoituspaikka saa ilmoittaa vankeinhoitoviranomaisille ehtojen rikkomisesta. Vankila, sijoituspaikka ja vanki tekevät sijoittamisesta sijoitussopimuksen.

Sääntely on alun perin tarkoitettu etupäässä pitkäaikaisvankien lyhyisiin päihdekuntoutusjaksoihin. Käytännössä on kuitenkin pidetty tarpeellisena sijoittaa sakon muutorangaistusta suorittavia vankeja ja muita lyhytaikaisvankeja päihdekuntoutuslaitoksiin. Rikosseuraamuslaitoksella on jo useamman vuoden ajan ollut käynnissä hanke, jossa nimenomaan lyhyitä vankeusrangaistuksia suorittavia vankeja sijoitetaan ulkopuolisiin laitoksiin. Hankkeen kokemusten perusteella voimassa olevaa lainsäädäntöä voidaan pitää monelta osin epäselvänä.

Voimassa oleva säännös mahdollistaa ulkopuolisen laitossijoituksen hyvin erilaisissa tilanteissa. Sitä voidaan soveltaa niin pitkäaikaisvankeihin kuin lyhyttä vankeusrangaistusta suorittaviin vankeihin. Säännös ei myöskään rajoita sijoituksen kestoa eikä sitä, missä vaiheessa rangaistusaikaa sijoitus voidaan toteuttaa. Säännös mahdollistaa myös sijoittamisen paitsi päihdekuntoutuslaitokseen, myös muunlaiseen vangin elämänhallintaa parantavaan laitokseen. Olisiikin perusteltua arvioida, onko sääntelyä tarpeen täsmentää näiltä osin.

Toiseksi voimassa olevan sääntelyn perusteella on osin epäselvää, millaisia valvontavaltuuksia Rikosseuraamuslaitoksella on ulkopuolisen laitossijoituksen aikana. Rikosseuraamuslaitoksella on toimivalta valvoa vangin päihdeettömyyttä ja vangille voidaan määrätä sähköinen valvonta. Sen sijaan on epäselvää, voidaanko vangille ulkopuolisen laitossijoituksen aikana tehdä muita tarkastuksia. Epäselvää on myös se, sovelletaanko ulkopuolisen laitossijoituksen aikana vankeuslain säännöksiä poistumisluvista ja kurinpidosta.

Ulkopuolista laitossijoittelua koskevia säännöksiä onkin edellä mainituista syistä tarpeen uudistaa. Lainmuutoksilla edistettäisiin osaltaan hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan lisätään sakko- ja lyhytaikaisvankien ulkopuolista päihderiippuvuudesta toipumiseen tähtäävää päihdehoitoa.

2.4 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta

Vankeuslain 12 luvun 7 §:n mukaan vangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä. Vangin ja valvontaviranomaisen tai asiamiehen välistä puhelua ei saa kuunnella eikä tallentaa. Tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:ssä on vastaavan sisältöinen säännös.

Säännökset eivät mahdollista toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen päätöksen tekemistä, joten puhelun kuuntelusta ja tallentamisesta on tehtävä aina yksittäistä puhelua koskeva päätös. Puhelun kuuntelu yksilöidään tällöin aina tiettyyn puhelinnumeroon. Puhelun toisen osapuolen henkilöllisyydestä ei kuitenkaan ole mahdollista varmistua (mm. siirrettävät puhelut, linjoille tulevat muut henkilöt).

Päätöstoimivalta on turvallisuudesta vastaavalla virkamiehellä eli apulaisjohtajalla tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätyllä, yksikönpäällikön sijaisena toimivalla virkamiehellä. Päätöstoimivaltataso johtaa siihen, että päätöksiä ei voida tehdä virka-ajan ulkopuolella.

Rikosseuraamuslaitoksen suorittamasta puhelun kuuntelusta tulee aina ilmoittaa etukäteen puhelun osapuolille. Rikosseuraamuslaitoksella ei ole toimivaltaa salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön kuten esitutkintaviranomaisilla. Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin kuuluu laitosten järjestyksen ylläpito ja vankeusaikaisen rikollisuuden estäminen. Kuuntelulla pyritäänkin rikosten estämiseen, erityisesti huumausainerikosten sekä toisiin vankeihin tai henkilökuntaan kohdistuvan väkivaltarikollisuuden estämiseen.

Vuonna 2021 puheluita kuunneltiin 285 kertaa. Yhtään kuunnelluista puheluista ei tallennettu.

Vaikka puhelun kuuntelu monin tavoin rinnastuu kirjeen lukemiseen, sääntely eroaa siinä, että vankeuslain 12 luvun 2 §:n nojalla lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kahden viikon määräajaksi kerrallaan. Puhelujen kuuntelemista ja tallentamista koskevassa 12 luvun 7 §:ssä ei ole vastaavaa eikä muutakaan säännöstä määräajasta. Koska puhelun kuuntelulla ja kirjeen lukemisella pyritään yhtäläisesti valvomaan vankien viestintää ja erityisesti estämään rikollista toimintaa, myös puhelun kuuntelua koskeva päätös olisi perusteltua voida tehdä määräajaksi.

Asiaa on käsitelty myös kahdessa Rikosseuraamuslaitoksen selvityksessä. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoista arviointia koskeneessa selvityksessä (Jyri Paasonen, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021) todetaan, että nykyään vankien puheluita kuunnellaan liian vähän tarpeeseen ja vankeusaikaisen rikollisuuden paljastamiseen sekä estämiseen liittyvään hyötyyn nähden. Kehittämissuosituksena esitetään, että puheluiden kuuntelemista koskevan päätöksen voimassaoloaika lisätään kuuntelua koskevaan säännökseen. Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden haasteisiin tehdyssä selvityksessä (Holopainen Jari-Pekka, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021) todetaan puolestaan, että vangin puhelujen kuunteleminen on voimassa olevan lainsäädännön ja nykyisen puhelinjärjestelmän toiminta huomioon ottaen erittäin vaikeaa ja työlästä toteuttaa. Selvityksessä ehdotetaan, että puhelun kuuntelemista koskevan päätöksen kesto pidennettäisiin keinona tiedonhankinnan tehostamiseksi. Myös puhelun kuuntelua ja tallentamista koskeva päätös tulisi voida tehdä samalla tavalla tietyksi ajaksi kerrallaan kuin viestin lukemisen osaltakin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on lähettänyt puheluiden kuuntelua ja tallentamista koskevan ratkaisun EOAK/2696/2020 oikeusministeriölle tiedoksi sen arvoimiseksi, onko puheluiden kuuntelemisen ja tallentamisen osalta tarvetta mahdollistaa määräaikaiset päätökset.

Edellä todetun perusteella on tarpeen yhdenmukaistaa vangin kirjeiden lukemista ja puhelun kuuntelua koskevaa päätöstä koskeva sääntely siten, että myös puhelun kuuntelua koskeva päätös on mahdollista tehdä määräaikaisena.

2.5 Vankilaan ottamisen rajoittaminen

Vankeuslain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä ilman aiheetonta viivästystä.

Viivytyksettömästi täytäntöönpanon aloittamisesta voidaan poiketa vankeuslain 2 luvun 1 §:n 4 momentin nojalla vankiluvun tasoittamiseksi ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Tällöin oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että vankilat eivät ota tiettyinä ajanjaksona vastaan sellaisia rangaistukseen tuomittuja, joilla on suoritettavanaan enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus. Täytäntöönpanon alkaminen ei kuitenkaan tästä syystä saa siirtyä yli kahdeksaa kuukautta siitä, kun tuomio tuli täytäntöönpanokelpoiseksi.

Koronavirusepidemian aikana säännöksen nojalla annettiin useita oikeusministeriön asetuksia, joilla vankilaan ottamista rajoitettiin. Keväällä 2020 epidemian torjumiseksi säädettiin kaikkien vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanon aloittamisen rajoittamisesta lailla sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta (194/2020). Tätä pidettiin välttämättömänä, koska oikeusministeriön asetuksella ei olisi tuolloin saatu vankilukua laskemaan riittävästi koronaepidemian torjumiseksi.

Vankeuslain nojalla on siten jo nyt mahdollista rajoittaa vankilaan ottamista yleisvaarallisen tartuntataudin torjumiseksi. Lain sanamuodossa ei kuitenkaan ole selkeästi huomioitu yleisvaarallista tartuntatautia perusteena täytäntöönpanon aloittamisen rajoittamiselle.

Lain sanamuodossa ei ole huomioitu myöskään muita yhteiskunnallisia häiriötilanteita, joiden vuoksi voi olla perusteltua rajoittaa vankilaan ottamista. Tällaisia voivat olla erityisesti valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetut häiriötilanteet.

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla vankilaan ottamista voidaan rajoittaa vankiluvun tasoittamiseksi. Säännöstä ei kuitenkaan ole sovellettu tässä tarkoituksessa.

Voimassa olevan lain nojalla täytäntöönpanon rajoittaminen voi tapahtua vain verrattain suppeasti, koska rajoitukset voivat koskea enintään kuuden kuukauden mittaisia vankeusrangaistuksia. Kuten edellä on todettu, koronavirusepidemian aikana oli välttämätöntä rajoittaa myös tätä pidempien rangaistusten täytäntöönpanoa. Sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanon rajoittamisessa on myös käytännössä osoittautunut tulkinnanvaraiseksi, mistä ajankohdasta laissa säädetty kahdeksan kuukauden enimmäisaika lasketaan.

Edellä todetun vuoksi onkin perusteltua täsmentää vankilaan ottamisen rajoittamista koskevaa sääntelyä. Sääntelyn tulisi mahdollistaa vankilaan ottamisen rajoittaminen erilaisissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa, jotta vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta voidaan huolehtia turvallisesti.

2.6 Muut muutosehdotukset

Puolustustilalain (1083/1991) 9 §:ssä säädetään turvasäilöön ottamisesta. Säännöksen 4 momentin mukaan turvasäilöön määrätyn henkilön oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangista on tutkintavankeudesta annetussa laissa säädetty (615/74). Kyseinen tutkintavankeudesta annettu laki 615/1974 on kumottu tutkintavankeuslailla 768/2005. Virheellinen viittaus tulisi korjata.

Vankeuslain 1 luvun 9 §:n 2 momenttiin on lailla 290/2021 lisätty Rikosseuraamuslaitoksen päivystävän virkamiehen toimivaltaan tehdä päätös etsintäkuuluttamisesta, jollei asia siedä viivästystä. Lailla 222/2021 momentti on virheellisesti muutettu alkuperäiseen muotoonsa ja päivystävän virkamiehen toimivalta päättää etsintäkuuluttamisesta on kumoutunut. Momenttiin tulisi lisätä takaisin mahdollisuus etsintäkuuluttamiseen, jos asia ei siedä viivästystä.

Vankeuslain 10 luvun 4 §:ään ja tutkintavankeuslain 6 luvun 3 §:ään sisältyy vangin synnyttämistä koskeva säännös. Vankeuslain 18 lukuun ja tutkintavankeuslain 13 lukuun sisältyy kattavat säännökset vangin ja tutkintavangin sitomisesta ja sen edellytyksistä. Lakeihin ei kuitenkaan sisälly säännöksiä, jotka kieltäisivät raskaana olevan vangin tai tutkintavangin sitomisen sen jälkeen, kun synnytys on käynnistynyt.

YK:n naisvankien kohtelua koskevien sääntöjen (ns. Bangkokin säännöt) mukaan sitomiseen käytettäviä välineitä ei saa koskaan käyttää naisiin synnytyksen alkaessa, sen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen (sääntö 24). Myöskään YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöjen (ns. Nelson Mandela –säännöt) mukaan sitomiseen käytettäviä välineitä ei milloinkaan saa laittaa naisille synnytyspolttojen tai synnytyksen aikana taikka välittömästi synnytyksen jälkeen (sääntö 48.2) samoin kuin Euroopan neuvoston eurooppalaisten vankeinhoitosääntöjen mukaan sitomisvälineitä ei saa koskaan laittaa naisille synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen (sääntö 68.7). Kansainväliset säännöt koskevat myös tutkintavankeja.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan vangin sitominen esimerkiksi sairaalavuoteeseen synnytyssairaalassa synnytyspolttojen alettua ja välittömästi synnytyksen jälkeen on johtanut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitetun kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun loukkaukseen (Korneykova ja Korneykov v. Ukraina, 24/03/2016).

Vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa tulisi huomioida kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.

3 Tavoitteet

Esityksen keskeiset tavoitteet perustuvat Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan ”Vahva ja välittävä Suomi”.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite avolaitossijoituksen edellytysten selvittämisestä siten, että sijoituspäätöstä tehtäessä kiinnitetään enemmän huomiota tuomion perusteena olevan rikoksen laatuun ja vangin vaarallisuuteen.

Esityksen tavoitteena on varmistaa, ettei avolaitokseen sijoitettaisi vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan avolaitoksen turvallisuutta. Tähän pyritään ehdottamalla avolaitossijoitusten edellytysten täsmentämistä. Avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei kuitenkaan ennakkollisesti ja kategorisesti poissuljettaisi yhdeltäkään vankiryhmältä, vaan päätökset tehtäisiin edelleen tapauskohtaisesti.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite varmuusosastoja koskevan lainsäädännön kehittämisestä ja tutkintavangin varmuusosastosijoituksen mahdollistamisesta sekä tavoite päihteiden käytön ja salakuljettamisen ehkäisemisestä vankilassa.

Näihin tavoitteisiin pyrittäisiin täsmentämällä varmuusosastosijoituksen edellytyksiä. Samalla säädettäisiin, että myös tutkintavanki voidaan sijoittaa tällaiselle osastolle tutkintavankilassa. Lisäksi säädettäisiin mahdollisuus teknisesti kuunnella ja tallentaa varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu lapsen tapaamisessa. Ehdotuksen mukaan vankilan muilla osastoilla puhelun kuuntelemista ja tallentamista koskeva päätös voitaisiin tehdä määräajaksi. Kaikkiaan näillä säännösmuutoksilla pyritään parantamaan vankilaturvallisuutta sekä helpotettaihin puuttumista järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan.

Hallitusohjelmaan on kirjattu myös tavoite lisätä sakko- ja lyhytaikaisvankien ulkopuolista päihderiippuvuudesta toipumiseen tähtävää päihdehoitoa. Tätä tavoitetta edistettäisiin ulkopuolista laitossijoitusta koskevilla säännösmuutoksilla, jotka selkeyttäisivät vangin valvontaa ulkopuolisen laitossijoituksen aikana ja täsmentäisivät vangin velvollisuuksia ulkopuolisen laitossijoituksen aikana.

Lisäksi tässä esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi säännöstä, joka koskee vankilaan ottamisen rajoittamista yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa. Muutosehdotuksella pyrittäisiin turvaamaan se, että vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa olisi mahdollista säädellä vankilua vankiloiden toiminnan turvaamiseksi.

4 Keskeiset ehdotukset

4.1 Avolaitokseen sijoittaminen

Esityksessä ehdotetaan avolaitokseen sijoittamista koskevien säännösten muuttamista hallitusohjelmaan kirjattuun tavoitteeseen perustuen. Sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sijoituspäätöstä tehtäessä kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vangin vaarallisuuteen.

Muutosehdotuksen tavoitteena on varmistaa se, ettei avolaitokseen sijoitettaisi vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan avolaitoksen turvallisuutta. Ehdotus selventäisi nykyistä käytäntöä siitä, ettei esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneitä henkilöitä lähtökohtaisesti sijoitettaisi avolaitokseen. Huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi siihen, onko henkilö luotettavasti irtaantunut rikollisesta toiminnasta. Sellaisten vakavien rikosten uusijoiden kohdalla, joita on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle, päätösharkinta tulisi tehdä korostetun huolellisesti.

Ehdotettujen muutosten takia avolaitokseen sijoittamisen kynnys voi jossain määrin nousta edellä mainittujen vankiryhmien kohdalla.

Avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei kuitenkaan kategorisesti poissuljettaisi yhdeltäkään vankiryhmältä, vaan sijoittelupäätökset tehtäisiin edelleen tapauskohtaiseen harkintaan perustuen ja vaiheittaisen vapauttamisen prosessi mahdollistaen. Erityisesti yhdistelmärangaistukseen tuomittujen kohdalla arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös vaiheittaisen vapauttamisprosessin merkitys ja punnita sitä suhteessa vaarallisuuteen.

Ehdotuksen mukaan päätösharkinnassa arvioitaisiin muun ohella, voidaanko pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei jatka rikollista toimintaa, ei vaaranna toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta eikä poistu avolaitoksesta luvatta. Suljetusta

vankilasta avolaitokseen siirtämistä koskeva vankeuslain 6 luvun 1 §:n säännöstä yhtenäistettäisiin muotoilultaan tuomitun avolaitokseen sijoittamista koskevan 4 luvun 9 §:än kanssa.

Lisäksi ehdotetaan, että määräaikaisen avovankilasijoituksen mahdollisuudesta luovutaan ja avovankilaan sijoittaminen tehtäisiin jatkossa aina toistaiseksi. Muutos on perusteltu, koska määräaikainen sijoittaminen on edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa kuvatulla tavoin ongelmallista eikä määräaikaista sijoittamista käytännössä sovelleta usein. Muutos tekisi myös sijoittelusta vangin kannalta ennustettavampaa. Muutos ei myöskään estäisi vangin siirtämistä takaisin suljettuun vankilaan tilanteen muuttuessa. Jos vanki ei enää täytä avovankilaan sijoittamisen edellytyksiä, voidaan hänet joka tapauksessa siirtää suljettuun vankilaan vankeuslain 6 luvun 2 §:n perusteella.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu sitä, pitäisikö avovankilaan sijoittamisen edellytykset arvioida säännöllisesti jokaiselle vangille. Arviointia ei ehdoteta tehtäväksi säännönmukaisesti jokaisen vangin kohdalla, koska tämä johtaisi tarpeettomaan arviointiin esimerkiksi sellaisten vankien kohdalla, joilla avovankilaan sijoittamisen edellytykset eivät ilmeisesti täyty.

Vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa olisi kuitenkin mahdollista säätää siitä, että avovankilaan siirron mahdollisuus huomioitaisiin jatkossa rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa ja päivitettyinä. Tällaisella muutoksella pystyttäisiin yhtenäistämään avovankilaan sijoittamiskäytäntöjä. Avolaitossijoituksen mahdollisuuteen vaikuttavat seikat kirjattaisiin säännönmukaiset kaikkien vankien rangaistusajan suunnitelmassa. Muutos ei kuitenkaan edellyttäisi sijoituspäätösten tekemistä säännönmukaisesti kaikille vangeille.

Esityksessä ehdotetaan myös, että vankeuslain 4 luvun säännöksiä avolaitokseen sijoittamisesta ja 6 luvun säännöksiä avolaitokseen siirtämisestä täydennettäisiin siten, että sijoituksen yhteydessä vangin tulisi myös sitoutua sähköisen valvonnan noudattamiseen. Sääntely vastaisi siten sitä, mitä vangin sitoutumisesta sähköiseen valvontaan on säädetty esimerkiksi valvotusta koepaudesta annetussa laissa.

4.2 Varmuusosasto

Esityksessä ehdotetaan muutoksia varmuusosastoa koskeviin säännöksiin. Merkittävin muutos ehdotus koskee varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksiä ja mahdollisuutta sijoittaa tutkintavanki varmuusosastolle.

Varmuusosaston perustaminen

Varmuusosastot perustettaisiin jatkossa vankiloiden järjestyssäännöissä eikä erillisillä päätöksillä. Tämä olisi perusteltua, koska jo nykyäänäntelyn mukaan sekä varmuusosaston perustamisesta että vankiloiden järjestyssääntöjen hyväksymisestä päättää operatiivisen vastualueen johtaja. Edelleen varmuusosastolle sijoittamisesta tehtäisiin erikseen muutoksenhakukelpoinen päätös jokaiselle sinne sijoitettavalle vangille.

Varmuusosastosijoituksen edellytykset

Varmuusosastosijoituksen edellytyksiä muutettaisiin nykyistä paremmin vastaamaan varmuusosaston luonnetta turvaamistoimenpiteenä. Varmuusosastosijoittelun tavoitteena olisi nimenomaan tulevan rikollisuuden tai vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estäminen. Säännösmuutoksilla pyrittäisiin siihen, että varmuusosastosijoituksilla voitaisiin puuttua erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan vankilassa.

Varmuusosastolle sijoittaminen on kuitenkin merkittävästi vangin oikeuksia rajoittava toimenpide.

Varmuusosastolle sijoittamisen lähtökohtana olisi se, että sijoittaminen on perusteltua pykälässä säädetyn toiminnan estämiseksi. Tällä perusteltua -kynnyksellä tarkoitettaisiin sitä, että yksittäisen vangin kohdalla on olemassa konkreettiset perusteet sijoittamiselle. Koska varmuusosastolle sijoittaminen puuttuu voimakkaasti vangin oikeuksiin, perusteiden tulisi olla painavat ja esimerkiksi rikollisen toiminnan jatkamista olisi voitava pitää todennäköisenä. Kuitenkaan täyttää varmuutta edellytysten täyttymisestä ei vaadittaisi, koska kyse on turvaamistoimesta, jolla pyritään estämään mahdollinen tulevaisuudessa tapahtuva toiminta. Käytännössä varmuusosastosiijoituksen kynnyks on tähänkin mennessä ollut korkea eikä nykyistä kynnyskäytäntöä ole tarkoitus muuttaa.

Vanki voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle ensinnäkin, jos se olisi perusteltua rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. Säännöstä voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa on olemassa konkreettiset perusteet epäillä vangin jatkavan rikollista toimintaa vankilassa. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi, jos vanki pyrkii jatkamaan huumausainerikollisuutta vankilassa. Sääntely ei enää edellyttäisi epäilyä säännöksessä mainittujen rikostunnusmerkistöjen täyttymisestä, vaan sijoittaminen perustuisi kokonaisarvioon vangin toiminnasta. Arviossa otettaisiin osana huomioon esimerkiksi vangin kuuluminen järjestäytyneen rikollisuuden organisaatioon ja hänen rikolliseen toimintaansa tämän organisaation puitteissa. Kuitenkin edelleen sijoittamisen perusteena tulisi olla konkreettiset seikat kyseisen vangin rikollisen toiminnan jatkamisesta vankilassa. Muutos parantaisi mahdollisuuksia puuttua nimenomaan järjestäytyneen rikollisuuden mahdollisuuksiin jatkaa rikollista toimintaa vankilassa.

Toiseksi vanki voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle karkaamisen tai vapauttamisyriytyksen estämiseksi. Sääntely vastaisi nykyistä.

Kolmanneksi sijoittaminen olisi mahdollista sen estämiseksi, että vanki muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta tai muun henkilön terveyttä vankilassa. Tätä perustetta voitaisiin soveltaa esimerkiksi, jos vanki toistuvasti käyttäytyy vankilassa väkivaltaisesti tai uhkaavasti eikä tällaisen käyttäytymisen estämiseksi ole muuta keinoa kuin varmuusosastosijoitus.

Varmuusosastolle sijoittamista ei voitaisi enää tehdä vangin oman turvallisuuden takaamiseksi. Varmuusosastolle sijoittamista voidaan pitää pitkäkestoisena ja ankarana toimenpiteenä, jos sen perusteena on vain vangin oman turvallisuuden takaamiseksi. Ensi sijassa tulisi käyttää lievempiä keinoja vangin turvallisuudesta huolehtimiseen. Ehdotuksen mukaan vanki voitaisiin jatkossa pitää erillään muista vangeista vankeuslain 18 luvun 5 §:n nojalla, jos tämä olisi välttämätöntä hänen oman turvallisuutensa suojelemiseksi. Enää vankia ei näissä tilanteissa voitaisi sijoittaa varmuusosastolle. Muutos olisi perusteltu, koska erillään pitäminen on varmuusosastosijoittelua lyhyempikestoinen toimenpide, eikä erillään pitämiseen liity vastaavanlaisia turvallisuusriskejä kuin vangin sijoittamiseen varmuusosastolle.

Vapaa-ajan toiminta ja ilmoitus terveydenhuollolle

Ehdotuksilla täsmennettäisiin sääntelyä vapaa-ajan toiminnan järjestämisestä varmuusosastolla. Lähtökohtana olisi, että myös varmuusosastoilla järjestetään vapaa-ajan toimintaa ja vangeilla on mahdollisuus viettää aikaa toistensa kanssa. Nämä toiminnot tulisi kuitenkin toteuttaa osastolle soveltuvalla tavalla. Sääntely saatettaisiin vastaamaan nykyistä käytäntöä.

Lisäksi varmuusosastolle sijoittamisesta tulisi jatkossa ilmoittaa terveydenhuoltohenkilökunnalle ja vangin terveydentilaa tulisi seurata. Sääntely vastaisi muita eristämistoimia ja olisi perusteltua, koska varmuusosastolle sijoittamisenkin kaltaisella eristämisellä voi olla vaikutusta vangin terveydentilaan.

Tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle

Tutkintavankeuslakiin ehdotetaan mahdollisuutta sijoittaa tutkintavanki varmuusosastolle. Sääntely vastaisi vankeuslakia, huomioiden kuitenkin tutkintavankeuden tarkoitus. Tämä olisi perusteltua, koska myös tutkintavanki voi esimerkiksi pyrkiä jatkamaan rikollista toimintaa vankilassa tai vakavasti vaarantaa vankilan turvallisuutta. Tällä hetkellä tutkintavankia ei kuitenkaan tällaisissa tilanteissa voi sijoittaa turvaamistoimena varmuusosastolle. Ehdotus parantaisi siten Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksia puuttua rikolliseen toimintaan myös tutkintavankeuden aikana.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 (2) artikla sisältää syyttömyysolettaman, jonka mukaan jokaisella syytetyllä on oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti toteen näytetty. Vastaava määräys sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohtaan. Tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamista on tarkasteltava myös syyttömyysolettaman kannalta.

Tutkintavankien varmuusosastolle sijoittaminen olisi hyväksyttävä syyttömyysolettaman kannalta, koska varmuusosastosijoitus on turvaamistoimi, jota käytetään vankilaturvallisuuden edellyttämistä syistä. Kyse ei siten ole kannanotosta henkilön syyllistymiseen rikoksiin. Tutkintavankiin on jo nykyisin voitu kohdistaa muita turvaamistoimia, kuten tarkkailu, eristämistarkkailu ja erillään pitäminen, joiden edellytykset kytkeytyvät vastaavalla tavalla vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Tutkintavangille on myös mahdollista määrätä kurinpitörangaistus järjestyserikkomuksista. Ehdotus vastaisi siten monelta osin jo voimassa olevassa tutkintavankeuslaissa säädettyjä turvaamistoimia.

Tutkintavankeuslakiin ehdotetaan säännöstä kirjeenvaihdon, puheluiden ja sähköisen viestinnän valvonnasta varmuusosastolla. Ehdotettu sääntely vastaisi vankeuslain 12 luvun 8 §:ää sillä lisäyksellä, että kirjeenvaihtoa voitaisiin lukea myös tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

Ehdotuksessa on huomioitu, että tutkintavangin mahdollisuus huolehtia puolustuksestaan esitutkinnaissa ja oikeudenkäynnissä on turvattava. Varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin kirjeenvaihtoa asiamiehen kanssa ei saisi lukea. Myöskään puheluita asiamiehen kanssa ei saisi kuunnella eikä tallentaa. Varmuusosastolla tutkintavangin oikeutta tavata asiamiestään ei voitaisi rajoittaa, vaan asiamiehen tapaamiseen sovellettaisiin voimassa olevaa tutkintavankeuslain 9 luvun 4 §:ää, jonka 2 momentti mahdollistaa kameravalvonnan keskustelua kuuntelematta ja tallentamatta, jos se on välttämätöntä säännöksessä luetelluilla perusteilla.

Mahdollisuus tallentaa varmuusosastovangin keskustelu lapsen tapaamisessa

Esityksessä ehdotetaan, että varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voitaisiin kuunnella ja tallentaa teknisesti vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä tarkoitettussa lapsen tapaamisessa. Lapsen tapaaminen on erityinen valvottu tapaamismuoto, jota valvotaan joko henkilökunnan läsnäollessa taikka kuvaa katsellen ja tallentaen (vankeuslain 13 luvun 2 §:n 2 momentti). Jo nykyisellään keskustelu voidaan kuulla silloin, kun henkilökunta on läsnä.

Ehdotettu muutos parantaisi Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksia valvoa erityisesti epäiltyä rikolliseen toimintaan liittyvää viestintää, kun keskustelu voitaisiin jälkikäteen kuunnella, jos epäillään, että vanki pyrkii jatkamaan rikollista toimintaa esimerkiksi tapaajan tai saattajan välityksellä. Varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu vankeuslain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa voidaan kuunnella ja tallentaa teknisesti. Ehdotettu muutos siten yhtenäistäisi menettelyjä varmuusosastolla.

Keskustelun tekninen kuuntelu- ja tallennusmahdollisuus on merkityksellinen sekä vangin että tapaajan yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin suojan kannalta, joita turvataan perustuslain 10 §:ssä. Toisaalta laillisuusvalvontakäytännössä on tullut ilmi, että valvonnallisista syistä lapsen saattajan tai toisen tapaajana mukaan tulleen toisen vanhemman, pääsy lapsen tapaamiseen on estetty.

Teknisen kuuntelu- ja tallennusmahdollisuuden myötä vangin keskustelua myös saattajan tai aikuisen tapaajan kanssa voitaisiin valvoa tehokkaasti. Tämä puolestaan mahdollistaisi heidän osallistumisensa lapsen tapaamiseen, jolla on merkitystä perhe-elämän suojan ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kannalta. Lapsen etua on arvioitava ensisijaisena päätöspäätöksenä kaikissa lasta koskevissa viranomaisen päätöksissä.

Myös tutkintavankeuslakiin ehdotetaan säädettäväksi vastaava mahdollisuus.

4.3 Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä ulkopuolista laitossijoittamista koskeviin säännöksiin. Ehdotetuilla muutoksilla selvennettäisiin erityisesti sitä, millaisia velvollisuuksia ulkopuoliseen laitokseen sijoitetulla vangilla on ja millaisin toimivaltuuksin Rikosseuraamuslaitos voi valvoa vankia. Ehdotetut muutokset parantaisivat Rikosseuraamuslaitoksen edellytyksiä sijoittaa vanki ulkopuoliseen laitokseen ja selkeyttäisivät vangin valvontaa.

Ulkopuolisella laitossijoituksella tarkoitettaisiin vangin sijoittamista sellaiseen laitokseen, jossa hänelle järjestetään päihdekuntoutusta tai muuta elämänhallintaa edistävää toimintaa. Sääntely vastaisi tältä osin nykyistä. Ulkopuolinen laitossijoitus olisi ensi sijassa mahdollista erilaisiin päihdekuntoutuslaitoksiin, mutta myös esimerkiksi mielenterveyskuntoutumista edistävä laitossijoitus olisi mahdollinen. Sijoitus voisi tapahtua esimerkiksi perhekuntoutuksena, hoitokotisijoituksena tai erilaisina Kelan järjestäminä kuntoutuksina. Sääntely mahdollistaisi myös alaikäisen vangin sijoittamisen lastensuojelulaitokseen kuten nykyisinkin. Selvyyden vuoksi vankeuslaissa säädettäisiin siitä, että ulkopuolisesta laitossijoituksesta aiheutuvat kustannukset maksettaisiin valtion varoista. Käytännössä Rikosseuraamuslaitos maksaisi kustannukset sijoituslaitokselle sinä aikana, kun henkilö suorittaa vankeusrangaistusta. Rangaistuksen päättymisen jälkeen Rikosseuraamuslaitos ei enää maksaisi mahdollisen jatkosijoituksen kustannuksia.

Edellytykset ulkopuoliseen laitokseen sijoittamiseksi vastaisivat nykyistä käytäntöä. Laitoksessa tulisi olla sellaista toimintaa, johon vanki soveltuu ja joka tukee hänen rangaistusajan suunnitelmansa toteutumista. Ennen sijoittamista tulisi myös riittävästi varmistua siitä, että vanki noudattaa ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettuja määräyksiä kuten päihteettömyyttä ja liikkumisrajoituksia. Vangin tulisi myös sitoutua näiden määräysten noudattamiseen.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun velvollisuuksistakin säädettäisiin laissa. Vangin keskeisimmät velvollisuudet olisivat osallistuminen laitoksessa järjestettävään toimintaan ja laitoksen järjestyksen noudattaminen. Ulkopuolisen laitossijoituksen aikana päihteiden käyttö olisi kielletty. Lisäksi vangin tulisi noudattaa liikkumisrajoituksia, jotka sijoituspäätöksessä asetettaisiin.

Liikkumisrajoitusten lisäksi säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että vangille voidaan myöntää poistumislupa vankeuslain 14 luvun nojalla.

Kuten nykyisinkin vankia voitaisiin valvoa hänen ylleen kiinnitettävillä teknisillä valvontavälineillä.

Laissa säädettäisiin myös siitä, että luvaton poistuminen sijoituslaitoksesta ja muiden sijoituspäätöksen ehtojen rikkominen olisi järjestyserikkomus. Tällaiset rikkomukset käsiteltäisiin siten vankeuslain 15 luvun kurinpitomenettelyssä. Ehtojen rikkomistilanteita ja sijoituksen peruuttamista varten Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus viedä vanki takaisin vankilaan. Tältä osin ehdotettu sääntely vastaisi valvotusta koevapaudesta säädettyä.

Ulkopuolisen laitossijoituksen valvonta tapahtuisi suurelta osin vankilan ulkopuolella. Voimassa olevassa vankeuslaissa useat virkamiesten toimivaltuudet on kuitenkin rajoitettu vankilan alueeseen ja kuljetukseen. Jotta Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä olisi riittävät toimivaltuudet toimia vankilan ulkopuolella, ehdotetaan, että vangille voitaisiin tehdä turvatarkastus, vanki voitaisiin sitoa ja virkamiehellä olisi oikeus voimankäyttöön myös vankilan alueen ulkopuolella tai kuljetuksen aikana. Toimivaltuudet rajattaisiin kuitenkin virkatehtävien suorittamiseen ja edelleen myös muiden toimenpiteiden edellytysten tulisi täytyä. Sääntely vastaisi esimerkiksi valvotusta koevapaudesta annettua lakia. Säännökset sallisivat turvatarkastuksen, sitomisen ja voimankäytön paitsi ulkopuolisen laitossijoituksen valvonnassa myös esimerkiksi siviilityöluvan ja opintoluvan valvonnassa.

Johdonmukaisuussyistä ehdotetaan, että myös tutkintavankeuslain säännökset tutkintavangin turvatarkastuksesta ja sitomisesta sekä voimankäytöstä muutettaisiin sanamuodoiltaan vastaaviksi. Turvatarkastuksessa huomioitaisiin kuitenkin myös tutkintavankeuden tarkoitus.

4.4 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta

Esityksessä ehdotetaan, että vankeuslain 12 luvun 7 §:n nojalla tehtävä päätös puhelun kuuntelemisesta voitaisiin tehdä kahden viikon määräajaksi. Näin sääntely vastaisi kirjeen lukemista, jota koskeva päätös on jo nykyisin mahdollista tehdä kahden viikon määräajaksi.

Muutos olisi perusteltu siksi, että sillä parannettaisiin Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksia valvoa erityisesti epäiltyä rikolliseen toimintaan liittyvää viestintää. Kuten edellä nykytilan kuvauksessa on todettu, nykyinen puhelukohtainen päätöksenteko ei tue tällaisen viestinnän valvontaa, koska päätökset pitäisi pystyä tekemään aina samalla, kun vanki soittaa tietyn puhelun.

Tutkintavankeuslakiin tehtäisiin sisällöltään vastaavat muutokset.

4.5 Vankilaan ottamisen rajoittaminen

Esityksessä ehdotetaan muutoksia vankilaan ottamisen rajoittamista koskevaan sääntelyyn. Ehdotuksella pyritäisiin turvaamaan se, että vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa olisi mahdollista säädellä vankilukua vankiloiden toiminnan turvaamiseksi.

Vankeuslaissa säädettäisiin mahdollisuudesta rajoittaa vankien ottamista vankilaan. Säännökset mahdollistaisivat sen, ettei uusia vankeja oteta vankilaan normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sääntely koskisi siten paitsi yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämistä myös muita vakavia yhteiskunnallisia häiriötilanteita. Tällaisia häiriötilanteita voisivat olla esimerkiksi sota, erilaiset suuronnettomuudet, vakavat epidemiat tai muut

vastaavanlaiset tilanteet. Sääntelyn soveltamisalan olisi perusteltua kattaa erilaiset häiriötilanteet, koska monilla häiriötilanteilla voi olla vakavia vaikutuksia vankiloiden toimintaan.

Häiriötilanteen ei tarvitsisi olla sellainen, että yhteiskuntaan olisi yleisesti julistettu valmiuslain mukaiset poikkeusolot. Säännöstä voitaisiin siten soveltaa riippumatta siitä, edellyttääkö häiriötilanne valmiuslain mukaisten muiden toimivaltuuksien soveltamista.

Rajoitusten käyttöönottamisen edellytyksenä olisi vakavan häiriötilanteen lisäksi, että vankilaan ottamisen rajoittaminen on perusteltua vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta huolehtimiseksi. Pelkästään häiriötilanteen olemassaolo ei siten riittäisi, vaan häiriöstä tulisi aiheutua vankeusrangaistuksen täytäntöönpanolle sellaista haittaa, ettei täytäntöönpanon asianmukaisuutta voitaisi turvata ilman vankiluvun alentamista. Esimerkiksi koronavirusepidemian kaltaiset tilanteet voisivat olla perusteena rajoituksille, jos viruksen leviäminen vankiloihin voisi aiheuttaa merkittäviä laitosepidemioita.

Rajoitukset voisivat koskea sakon muuntorangaistukseen tuomittuja ja alle kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja. Tämä merkitsisi muutosta nykyiseen tilanteeseen, jossa rangaistusten enimmäispituus on kuusi kuukautta vankeutta. Tämä olisi perusteltua, jotta säännösten avulla oli mahdollista tehokkaasti vaikuttaa vankilukuun. Rajoitukset koskisivat kuitenkin vain vankilaan ilmoittautumaan määrättäviä tuomittuja. Rajoitukset eivät vaikuttaisi tutkintavankeihin eivätkä täytäntöönpanon aloittamiseen, jos tuomittu on jo vankilassa. Käytännössä rajoitukset kohdistuisivat siten sellaisiin tuomittuihin, joiden välitöntä vapaudenmenetystä tuomioistuimien ei ole esimerkiksi rikosten jatkamisen vuoksi pitänyt tarpeellisena. Tyypillisesti vaikutukset kohdistuisivat yleisimmin sakon muuntorangaistuksiin ja muihin lyhyisiin vankeusrangaistuksiin. Näistäkin syistä ehdotus käyttöalan laajentamisesta on perusteltu.

Ehdotuksen mukaan rajoituksista päätettäisiin oikeusministeriön asetuksella. Rajoitukset voisivat kestää enintään kuusi kuukautta, mutta häiriötilanteen jatkuessa niitä voitaisiin jatkaa kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Asetuksella päätettäisiin myös siitä, minkä mittaisiin tuomioihin rajoitukset kohdistuisivat ja millä tavoin rajoitukset käytännössä toteutettaisiin.

4.6 Muut muutosehdotukset

Ehdotuksen mukaan puolustustilalain 9 §:n 4 momentissa oleva viittaussäännös kumottuun tutkintavankeudesta annettuun lakiin 615/1974 korjattaisiin viittaamalla voimassaolevaan tutkintavankeuslakiin. 768/2005.

Ehdotuksen mukaan vankeuslain 1 luvun 9 §:n 2 lisättäisiin takaisin Rikosseuraamuslaitoksen päivystävälle virkamiehelle toimivalta tehdä päätös etsintäkuuluttamisesta, jollei asia siedä viivytystä. Toimivalta kumottiin virheellisesti lailla 222/2021.

Osana ulkopuolista laitossijoittelua koskevia muutosehdotuksia ehdotetaan, että vanki voitaisiin sitoa myös vankila-alueen tai kuljetuksen ulkopuolella. Ehdotetaan, että tässä samassa yhteydessä säädettäisiin selvyyden vuoksi ja kansainvälisten suositusten toteuttamiseksi myös kielto käyttää sitomisvälineitä synnytyksen yhteydessä. Sitomista koskeviin säännöksiin lisättäisiin myös poliisilakia vastaavasti, ettei sitominen saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Sitomista koskevien säännösten muotoilua muutettaisiin edelleen siten, että terveydenhuollon ammattihenkilöä kuultava ja että, terveydenhuollon ammattihenkilölle on ilmoitettava. Tällä selvennettäisiin sitä, ettei terveydenhuollon ammattihenkilö osallistu sitomisesta päättämiseen.

Synnyttävän vangin tai tutkintavangin sitomisen kieltoa koskevien säännösten soveltamistilanteen voidaan arvioida olevan käytännössä harvinainen, koska vanki ja tutkintavanki siirretään

vankeuslain 10 luvun 4 §:n ja tutkintavankeuslain 6 luvun 3 §:n nojalla sairaalaan synnyttämään. Sitomisen keskeyttäminen vankilassa tai tutkintavankeudessa voisi kuitenkin tulla ajankohdaiseksi, jos synnytys poikkeuksellisesti alkaisi ennen siirtoa sairaalaan.

5 Ehdotusten vaikutukset

5.1 Taloudelliset vaikutukset

Tässä esityksessä ehdotetut lainmuutokset eivät aiheuta merkittäviä taloudellisia vaikutuksia Rikosseuraamuslaitokselle. Ehdotetut muutokset on tarkoitus toteuttaa Rikosseuraamuslaitokselle varattujen määrärahojen puitteissa.

Ehdotettu avolaitossijoituksen edellytysten täsmentäminen ei aiheuta lisävankipaikkojen tarvetta.

Varmuusosastoa koskevat ehdotukset mahdollistaisivat uuden varmuusosaston perustamisen tutkintavangeille. Rikosseuraamuslaitos on arvioinut, että uuden varmuusosaston perustamiseen tulisi kohdentaa 7 henkilötyövuotta.

Ehdotuksen mukaan ulkopuolisen laitossijoituksen kustannukset maksettaisiin valtion varoista, eli Rikosseuraamuslaitos maksaisi kustannukset sijoituslaitokselle, kuten nykyäänkin. Tämä koskisi niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat ulkopuolisesta laitossijoituksesta sinä aikana, kun henkilö suorittaa vankeusrangaistusta. Rangaistuksen päättymisen jälkeen Rikosseuraamuslaitos ei enää maksaisi mahdollisen jatkosijoituksen kustannuksia.

Kokonaisuudessaan ehdotetut muutokset on tarkoitus toteuttaa Rikosseuraamuslaitokselle varattujen määrärahojen puitteissa.

Ehdotetuilla muutoksilla ei ole vaikutusta vankien tai heidän omaistensa talouteen.

5.2 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin sekä ihmisryhmiin

Avolaitossijoittelu

Vangilla ei ole oikeutta avolaitossijoitukseen, mutta avolaitokseen sijoittaminen tai siirtäminen vaikuttaa olennaisella tavalla vangin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, koska olosuhteet avolaitoksessa poikkeavat merkittävästi suljetusta vankilasta. Vangin kannalta on siten hyvin merkityksellistä suorittaako hän rangaistusta suljetussa vankilassa vai avolaitoksen avoimemmissa olosuhteissa.

Ehdotettujen muutosten takia avolaitokseen sijoittamisen kynnys voi jossain määrin nousta esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyneiden vankien tai yhdistelmä-rangaistukseen tuomittujen vankien kohdalla.

Jo nykyisin järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyneet vangit eivät lähtökohtaisesti täytä avovankilaan sijoittamisen edellytyksiä. Ehdotettu muutos selventäisi tätä käytäntöä. Arviointi tehtäisiin kuitenkin edelleen tapauskohtaisesti ottaen huomioon sekä sijoitusta puoltavia että vastaan puhuvia seikkoja. Puoltavia seikkoja voivat olla esimerkiksi tavoitteellinen työskentely rangaistusajan suunnitelman toteutumiseksi ja osoitukset luotettavasta irtaantumisesta rikollisesta elämäntavasta.

Yhdistelmärangaistusta suorittavia on lukumääräisesti vähän. Osa heidän avolaitossijoituksistaan on onnistunut ja osa ei, jolloin vanki on siirretty takaisin suljettuun laitokseen. Ehdotuksen mukaan heidän kohdallaan päätösharkinta tulisi tehdä korostetun tapauskohtaisesti punniten toisaalta arvioitua vaarallisuutta ja toisaalta vaiheittaisen vapauttamisprosessin ja vapautumiseen liittyvien tukitoimien merkitystä uusintarikollisuuden ehkäisyssä.

Nykyinen käytäntö, jonka mukaan avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei ole kategorisesti rajattu pois miltään vankiryhmältä, säilyisi siten edelleen. Avolaitossijoittelussa noudatettaisiin myös edelleen vankeuslain 4 luvun 8 §:ssä tarkoitettuja sijoittelun yleisperiaatteita.

Ehdotuksen mukaan avolaitokseen sijoittaminen tehtäisiin jatkossa toistaiseksi. Ehdotus olisi selkeyttävä, koska määräaikainen avolaitossijoituspäätös on voinut aiheuttaa vangille epäselvyyttä siitä, missä vankilassa hän tulee jatkossa suorittamaan vankeusrangaistusta.

Ehdotuksen mukaan avolaitokseen siirron mahdollisuus huomioitaisiin jo rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa. Muutoksen myötä vangin voi olla helpompi mieltää omat mahdollisuutensa päästä avolaitossijoitukseen, joka osaltaan voi kannustaa vankia rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden työstämiseen vankeuden aikana.

Varmuusosastoa koskevat ehdotukset

Varmuusosastolle sijoittamisen kynnys on käytännössä ollut korkea, eikä ehdotuksella ole tarkoitus muuttaa sijoittamisen kynnystä. Yksittäisen vangin kohdalla olisi oltava konkreettiset perusteet sijoittamiselle. Perusteiden arviointiin vaikuttaisi kuitenkin se, että varmuusosastosijoituksessa olisi kyse selvästi turvaamistoimesta, jolla pyritään estämään mahdollinen tulevaisuudessa tapahtuva toiminta. Tutkintavangin näkökulmasta turvaamistoimena tehtävä varmuusosastolle sijoittaminen olisi hyväksyttävä myös syyttömyysolettaman kannalta.

Varmuusosastosijoittaminen merkitsee tietyntaista eristämistä, koska osasto toimii täysin erillään muista osastoista. Osaston sisällä vangeille järjestetään kuitenkin toiminnot, vapaa-ajan toiminnot ja mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolelle muiden osaston vankien kanssa. Vangit eivät siten ole täysin eristettyinä muista vangeista. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu enimmäisajan säätämistä varmuusosastosijoitukselle, mutta tätä ei pidetty perusteltuna. Useimmiten sijoitukset ovat kestäneet kolmesta kuuteen taikka kuudesta yhdeksään kuukauteen. Yksittäiset vangit ovat voineet olla sijoitettuna yli vuoden. Täsmennysehdotukset koskien vapaa-ajan toimintojen järjestämistä ja varmuusosastolle sijoitetun terveydentilan seurantaa parantaisivat kuitenkin osaston olosuhteita.

Mahdollisuus teknisesti kuunnella ja tallentaa varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu lapsen tapaamisessa ei muodostaisi merkittävää puuttumista luottamuksellisen viestin suojaan, koska jo voimassaolevan lainsäädännön perusteella henkilökunta voi olla läsnä ja kuulla keskustelun. Valvontamahdollisuuden myötä ei pitäisi enää olla estettä sille, että lapsen tapaamiseen osallistuu myös lapsen saattaja tai muita tapajia myös varmuusosastolla. Tällä olisi merkitystä perhe-elämän suojan kannalta. Lisäksi lapsen etua on arvioitava ensisijaisena päätöspäätöstenä kaikissa lasta koskevissa viranomaisen päätöksissä.

Ulkopuolinen laitossijoittelu

Säännöksiä alaikäisen vangin sijoittamisesta ulkopuoliseen lastensuojelulaitokseen selkeytettäisiin. Muutos parantaisi alaikäisten vankien asemaa. Viranomaisen on kaikissa päätöksissään, jotka koskevat lasta, arvioitava lapsen etua ensisijaisena päätöspäätöstenä.

5.3 Vaikutukset viranomaisiin

Esityksellä on vaikutuksia Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan.

Avolaitossijoittelun edellytyksiä koskevan muutosehdotuksen voidaan arvioida selkeyttävän päätösharkintaa sellaista turvallisuusseikkojen osalta, joita jo nykyään päätösharkinnassa käytännössä otetaan huomioon. Ehdotettu säännösmuutos vahvistaisi sitä käytäntöä, ettei avolaitokseen sijoitettaisi vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan avolaitoksen turvallisuutta. Ehdotus ei aiheuta lisävankipaikkojen tarvetta.

Varmuusosastoa koskevien säännösmuutosten voidaan arvioida parantavan Rikosseuraamuslaitoksen valmiuksia huolehtia vankilaturvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksella olisi jatkossa mahdollisuus perustaa varmuusosasto myös tutkintavangeille.

Ehdotetut ulkopuolista laitossijoitusta koskevat lainmuutokset selkeyttäisivät monilta osin nykyisiä käytäntöjä.

Kaikkien ehdotettujen muutosten toimeenpano edellyttäisi, että Rikosseuraamuslaitos huolehtii henkilökunnan kouluttamisesta.

5.4 Vaikutukset vankilaturvallisuuteen

Ehdotetut muutokset parantaisivat Rikosseuraamuslaitoksen edellytyksiä huolehtia vankilaturvallisuudesta.

Avolaitokseen sijoittamisen edellytysten täsmentäminen parantaisi avolaitosten turvallisuutta, koska avolaitokseen ei sijoitettaisi vankeja, joiden todennäköisesti arvioitaisiin jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan avolaitoksen turvallisuutta.

Varmuusosastolle sijoittamisen edellytysten selkeyttäminen sekä mahdollisuus teknisesti kuunnella ja tallentaa varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu lapsen tapaamisessa parantaisivat mahdollisuuksia puuttua järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan vankilassa. Keskustelun tallennusmahdollisuudella pyritään rikosten estämiseen, erityisesti huumausainerikosten sekä toisiin vankeihin tai henkilökuntaan kohdistuvan väkivaltarikollisuuden estämiseen.

Myös mahdollisuus tehdä puhelun kuuntelua ja tallentamista koskeva päätös määräajaksi muilla osastoilla parantaisi vankilaturvallisuutta. Puhelun kuuntelulla pyritään sekä valvomaan vankien viestintää, että estämään rikollista toimintaa. Päätöstoimivallan alentaminen mahdollistaisi myös jouhevan päätöksenteon virka-ajan ulkopuolella.

5.5 Tietojärjestelmävaikutukset

Säännösmuutokset voivat edellyttää joitain vähäisiä muutoksia Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmään. Nämä muutokset voidaan toteuttaa osana tietojärjestelmän tavanomaista kehitystyötä.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämishankkeessa (VN/11810/2021) on aiemmin toiminut oikeusministeriön asettama työryhmä. Työryhmä valmisti hallituksen esityksen muotoon

6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

6.2.1 Avolaitokseen sijoittaminen muissa Pohjoismaissa

Ruotsi

Ruotsissa on voimassa vastaavan kaltaiset sijoittelun yleisperiaatteet, kuin Suomessa. Kuten Suomessakin, sijoituspäätöstä edeltää kokonaisarviointi kussakin yksittäistapauksessa.

Lainsäädännössä (Fängselagen 2010:610), ei ole enää avolaitoksia koskevaa sääntelyä eikä määritetä edellytyksiä avolaitossijoitukselle sinänsä. Lain mukaan kuitenkin kaikille vähintään 4 vuotta vankeutta suorittaville pitkäaikaisvangeille tehdään ns. erityisiä ehtoja koskeva päätös, ellei tämä ole ilmeisen tarpeetonta. Päätös tehdään yleensä heti täytäntöönpanon alussa ja siinä otetaan kantaa mm. laitossijoitteluun ja poistumislupiin ja siten määritellään täytäntöönpanoa koskevat turvallisuuspuitteet. Konkreettisia laitossijoituspäätöksiä ei saa tehdä vastoin näissä erityisehdoissa määriteltyjä puitteita. Tämä pitkäaikaisvankeja koskeva erillissääntely on säilynyt ennallaan, vaikka sääntelyn kohderyhmä on muuttunut useita kertoja. Nykyisellä sääntelyllä korostetaan ja tavoitellaan yhteiskunnan suojaamista vakavalta rikollisuudelta. Tavoitteena on myös se, että täytäntöönpano olisi tuomitulle itselleen ennakoitavampaa. Erityisehtoja koskevaan päätökseen on muutoksenhakuoikeus.

Täytäntöönpanoviranomaisella, Kriminalvårdenilla, on siten laaja harkintavalta sijoituslaitoksesta päätettäessä. Käytännössä Kriminalvården luokittelee vankilansa kolmelle turvallisuustasolle ja vangin tarvitsema valvonnan aste ilmenee ensisijaisesti sijoituslaitoksen turvallisuusluokasta. Myöskään tästä vankiloiden luokittelusta ei ole säädetty. Käytännössä turvallisuusluokka 1 luokka tarkoittaa tiukinta suljettua laitosta. Turvallisuusluokka 2 luokka tarkoittaa matalamman turvallisuustason suljettua vankilaa, joiden valvonnan ja kontrollin aste voi kuitenkin vaihdella. Turvallisuusluokka 3 tarkoittaa avolaitosta, jossa ei ole välittömiä pakenemisen esteitä. Joskus alueen ympärillä voi olla aita, joka tarkoituksena on osoittaa alueen rajat ja estää ulkopuolisten pääsy alueelle. Osassa avolaitoksista käytetään sähköistä valvontaa. Turvallisuusluokka 3 vastaa siten suomalaista avolaitosta.

Lisäksi Ruotsissa on käytössä ns. erityisiä vapauttamispolkuja, joista säädetään laissa. Näistä voidaan tässä yhteydessä mainita ns. puolivälitalot, jotka ovat turvallisuusluokan 3 avovankiloita avoimempia ja joihin voidaan sijoittaa uusimisriskin vähentämiseksi tai muutoin yhteiskuntaan sopeutumisen helpottamiseksi. Puolivälitalot on tarkoitettu erityistä tukea tai kontrollia itsenäisessä asumisessaan tarvitseville vangeille. Niissä käytetään sähköistä valvontaa ja henkilökunta on aina läsnä.

Norja

Norjassa laissa (straffgjennomføringsloven) säädetään, että tuomitut sijoitetaan suoraan suljettuun vankilaan, ellei toisin säädetä. Avolaitokseen suoraan sijoittamista on arvioitava, jos vankeusrangaistuksen pituus on enintään kaksi vuotta. Avolaitokseen ei tule sijoittaa, jos se olisi vastoin rangaistuksen tarkoitusta tai turvallisuussyitä tai on syytä olettaa, että tuomittu välttelee täytäntöönpanoa. Poikkeustapauksissa tuomittu voidaan sijoittaa suoraan avovankilaan, vaikka vankeusrangaistuksen pituus olisi yli 2 vuotta. Suoritettuaan osan rangaistuksestaan, vanki voidaan siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen. Vankia ei saa siirtää, jos rangaistuksen tarkoitus tai turvallisuussyyt ovat sitä vastaan tai on syytä olettaa, että vanki välttelee täytäntöönpanoa. Avolaitokseen siirtäminen on kuitenkin harkittava, kun vankeusrangaistuksen suorittamista on jäljellä yksi vuosi ennen koeajalle vapauttamista. Myös Norjassa on käytössä ns. puolivälitalot (overgangsbolig), jonne voidaan sijoittaa myös suoraan vapaudesta, jos suoritettavana on lyhyt

enintään 1 vuoden pituinen vankeusrangaistus. Siirto on mahdollinen sekä suljetusta vankilasta että avolaitoksesta, kun osa vankeusrangaistuksesta on suoritettu ja muut edellytykset täytyvät.

Tanska

Tanskassa laissa (Straffuldbyrdelsesloven) säädetään, että suljetut vankilat ovat korkean turvallisuustason vankiloita ja avolaitokset matalan turvallisuustason vankiloita. Edelleen on säädetty nimenomaiset säännökset avolaitokseen sijoittamisesta, siirtämisestä suljetusta vankilasta avolaitokseen, siirtämisestä avolaitoksesta suljettuun vankilaan sekä siirroista samanlaisten laitosten välillä, joten sääntelyn rakenne on samankaltainen, kuin Suomessa. Myös Tanskassa on ns. puolivälin vankiloita (udslusningsfængse), jotka ovat avolaitosta avoimempia laitoksia vapautumista edeltävään vaiheeseen. Myös näihin sijoittamisen edellytyksistä on säädetty laissa.

Sääntelyn mukaan täytäntöönpano tapahtuu yleensä avovankilassa. Pääsääntönä on täytäntöönpano suljetussa vankilassa, kun vankeusrangaistuksen pituus on vähintään viisi vuotta. Tällöinkin tuomio on suoritettava avolaitoksessa, jos tuomitusta saatujen tietojen perusteella sijoitus suljettuun vankilaan ei ole tarpeen. Vankeusrangaistus voidaan kuitenkin suorittaa suljetussa vankilassa, jos se katsotaan tarpeelliseksi muiden vankien, henkilökunnan tai muiden laitoksessa olevien turvallisuuden vuoksi tai osana vankilaitoksen toimia radikalisoitumisen ja ääri-liikkeiden torjumiseksi. Lisäksi, jos tuomittua koskevien tietojen ja rikollisuuden laadun perusteella voidaan olettaa, että hän poistuisi avolaitoksesta taikka syyllistyisi rikokseen tai toimisi muutoin selvästi avolaitoksen järjestyksen vastaisesti. Jos vanki rikkoo avolaitoksen sääntöjä, hänet voidaan siirtää takaisin suljettuun vankilaan.

Säännösten mukaan vanki voidaan siirtää avolaitoksesta suljettuun vankilaan, jos hän on karannut tai yrittänyt karata, on pitänyt hallussaan päihteitä tai on perusteltu syy epäillä päihteiden salakuljetusta taikka jos on perusteltu syy epäillä, että hän vaarantaa muiden vankien tai muiden henkilöiden turvallisuutta. Siirto voidaan tehdä myös, jos se katsotaan tarpeelliseksi muiden vankien, henkilökunnan tai muiden laitoksessa olevien turvallisuuden vuoksi tai osana vankilaitoksen toimia radikalisoitumisen ja ääri-liikkeiden torjumiseksi. Edelleen siirto voidaan tehdä myös, jos saatujen tietojen perusteella on erittäin vahva syy epäillä, että avolaitossijoituksen jatkaminen johtaisi karkaamisyritykseen tai syyllistymiseen törkeään rikokseen taikka vanki toimisi muutoin selvästi avolaitoksen järjestyksen vastaisesti.

Islanti

Lainsäädännössä (Lög um fullnustu refsinga) vankilat jaetaan suljettuihin vankiloihin ja avovankiloihin. Laitossijoittelupäätöksessä on otettava huomioon vangin ikä, sukupuoli, rikosrekisteri ja rangaistuksen ankaruus sekä kunkin yksittäisen vankilan säilöönottoon liittyvät seikat. Näin ollen täytäntöönpanoviranomaisella on laaja harkintavalta päättäessään sijoituslaitoksesta.

Lisäksi Islannin täytäntöönpanoviranomaisen julkaisusta ilmenee, että avolaitokseen voidaan sijoittaa, jos vankeustuomio on kaksi vuotta tai pidempi, vanki kykenee työskentelemään tai opiskelemaan avolaitoksessa, hänellä ei ole merkintää kurinpitomenettelystä viimeisen kolmen kuukauden ajalta, lupa internetin käyttöön on myönnettävissä vangille ja vanki sitoutuu päihdehoitoon, jos hänellä on päihdeongelma. Vanki voidaan siirtää avolaitoksesta suljettuun vankilaan, jos hän ei noudata avolaitoksen sääntöjä. Myös Islannissa on käytössä ns. puolivälin taloja. Tavoitteena on vaiheittainen vapauttaminen (suljettu vankila → avovankila → ns. puolivälin talo → tuomion suorittaminen vankilan ulkopuolella sähköisessä valvomassa → ehdonalainen vapauttaminen).

6.2.2 Varmuusosastolle sijoittaminen muissa Pohjoismaissa

Ruotsi

Varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksistä säädetään laissa toimenpiteen luonteen vuoksi. Vanki voidaan sijoittaa erityisen korkean valvonnan ja kontrollin osastolle, jos 1) on olemassa pysyvä karkaamisen tai vapauttamisen vaara ja voidaan olettaa, että vanki on erityisen taipuvainen jatkamaan vakavaa rikollista toimintaa; tai 2) on erityisiä syitä olettaa, että se on tarpeen vangin vakavan rikollisen toiminnan estämiseksi laitoksessa olon aikana. Varmuusosastolle sijoittamista koskeva päätös on tarkistettava aina, kun siihen on aihetta ja vähintään kerran kuukaudessa (Fängselagen 2010:610, 2 kap. 4 § Placering på säkerhetsavdelning.)

Sääntely on tullut voimaan 2010 eikä varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksiin tuolloin tehty perusteellisia muutoksia. Esitöissä arvioitiin kuitenkin, että pelkkä vapauttamisyriksen tai karkaamisen vaara ei riitä oikeuttamaan varmuusosastosijoitusta, vaan on oltava myös riski vakavan rikollisen toiminnan jatkamisesta laitoksessa. Karkaamiseen tai vapauttamisyriksen perustuvasta edellytyksestä poistettiin kuitenkin vaatimus siitä, että vanki on tuomittu vankeuteen vähintään kahdeksi vuoksi. Edellytyksen poistamista perusteltiin esitöissä seuraavasti. Pääsääntöisesti lyhyempään vankeusrangaistukseen tuomitun kohdalla olisi riittävää, että hänet sijoitetaan turvallisempaan laitokseen. Yksittäistapauksessa lyhyeenkin vankeusrangaistukseen tuomittu vanki voi muodostaa hyvin vakavan uhan turvallisuudelle, esimerkiksi jos hänellä on yhteyksiä törkeään järjestäytyneeseen rikollisuuteen (Prop. (2009/10:135).

Norja

Erityisen korkean turvallisuuden osastolle voidaan sijoittaa vankeja ja tutkintavankeja, joilla arvioidaan olevan erityisen suuri karkaamis- tai vapauttamisriski, riski ottaa panttivankeja tai tehdä uusia erittäin vakavia rikoksia. Jos muut turvallisuustoimenpiteet ovat olleet ilmeisen riittämättömiä, voidaan osastolle sijoittaa myös vankeja, jotka ovat syyllistyneet toistuvaan väkivaltaan taikka käyttäytyneet erityisen uhkaavalla tavalla. Sijoitus tehdään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan ja sitä voidaan jatkaa uudella päätöksellä

Norjan täytäntöönpanoviranomaisen (Kriminalomsorgen) internetsivuillaan ilmoittamien tietojen mukaan erityisen korkean turvallisuuden osastolle on vuosina 2002–2023 ollut sijoitettuna yhteensä 14 vankia. Osaston vangit eivät saa olla yhteydessä osaston muiden vankien kanssa, ellei yksittäistapauksessa vangista saatujen tietojen perusteella päätetä toisin eristäytyneisyyden ehkäisemiksi. Osastolla olevien vankien terveydentilaa seurataan säännöllisesti.

Tanska

Tanskan täytäntöönpanoviranomaisen (Kriminalforsorgen) internetsivujen mukaan suljetuissa vankiloissa on valvonnaltaan erilaisia osastoja erilaisille vangeille. Esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneille on osastoja, joiden valvonnan aste on korkeampi. Tällä tavoin pyritään estämään muiden vankien painostaminen. Tarvittaessa asuminen voidaan osastoilla järjestää edelleen pienemmissä ryhmissä.

Islanti

Vankilat jaetaan osastoihin. Litla-Hraun vankilassa on turvallisuusosasto. Vankilan johtaja voi turvallisuusyryistä tai erityisestä syystä päättää siirtää vangin turvallisuusosastolle, jos hän on tehnyt törkeän rikoksen tai toistuvasti tehnyt vähäisiä rikoksia, jos hänen katsotaan vaarantavan vankilan turvallisuutta tai jos hän käyttäytymisensä vuoksi ei voi olla muiden vankien seurassa.

7 Lausuntopalaute

Esitys on ollut lausuntokierroksella... (täydennetään lausuntokierroksen jälkeen).

8 Säännökohtaiset perustelut

8.1 Vankeuslaki

1 luku Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

9 §. *Toimivalta virka-ajan ulkopuolella.* Pykälän 2 momenttiin on lailla 290/2021 lisätty Rikosseuraamuslaitoksen päivystävän virkamiehen toimivaltaan tehdä päätös etsintäkuuluttamisesta, jollei asia siedä viivästystä. Lailla 222/2021 momentti on virheellisesti muutettu alkuperäiseen muotoonsa ja päivystävän virkamiehen toimivalta päättää etsintäkuuluttamisesta on kumoutunut. Momenttiin lisättäisiin takaisin mahdollisuus etsintäkuuluttamiseen, jos asia ei siedä viivästystä.

2 luku Täytäntöönpanon aloittaminen

1 §. *Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen.* Pykälän 4 momentin säännöstä vankilaan ottamisen rajoittamisesta uudistettaisiin.

Momentin nojalla vankien ottamista vankilaan voitaisiin rajoittaa kuten nykyisinkin. Rajoittamisen edellytykset kuitenkin uudistettaisiin.

Vankilaan ottamisen rajoittamisella tarkoitetaan säännöksessä sitä, ettei tuomittuja määrättäisi ilmoittautumaan vankilaan rajoitusten soveltamisen aikana. Rajoitukset voisivat tarkoittaa myös sitä, ettei vankilaan saapumiseksi etsintäkuulutettaisi tuomittuja rajoitusten soveltamisen aikana. Lähtökohtana olisi se, ettei tuomitulle jo määrättyä ilmoittautumisaikaa peruttaisi.

Säännöksen nojalla rajoituksia voitaisiin asettaa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Keskeisiä soveltamistilanteita olisivat esimerkiksi yleisvaarallisen tartuntataudin torjunta tai sotatila. Pelkästään häiriötilanne ei riittäisi säännöksen soveltamiseksi, vaan rajoitusten tulisi olla perusteltuja sen turvaamiseksi, että vankiloissa pystytään huolehtimaan vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisesti rangaistusten täytäntöönpanosta. Käytännössä soveltaminen voisi tulla kyseeseen silloin, jos vankeusrangaistusten täytäntöönpano vaarantuu häiriötilanteessa, ellei vankilukua alenneta tavanomaisesta. Rajoituksilla pyrittäisiin siten luomaan vankiloihin sellaiset olosuhteet, että rangaistusten täytäntöönpano voidaan toteuttaa turvallisesti häiriötilanteesta huolimatta.

Rajoitukset voisivat koskea sakon muuntorangaistukseen tai alle kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja. Rajoitukset koskisivat vain vankilaan vapaudesta ilmoittautumaan määrättyjä vankeja. Tutkintavankien ottamista vankilaan ei rajoitettaisi, vaan vangitsemisesta päättäisi aina yksittäisessä asiassa tuomioistuimien. Rajoitukset eivät koskisi myöskään sellaisia tuomittuja, jotka ovat jo vankilassa täytäntöönpanon alkaessa. Tällöin täytäntöönpano aloitettaisiin normaalisti.

Rajoitusten enimmäiskesto olisi kuusi kuukautta, mutta ne voitaisiin uudistaa kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Yksittäisen rangaistuksen täytäntöönpanossa olisi rajoitusten aikanakin huolehdittava siitä, ettei rangaistus raukea. Täytäntöönpanoon tulisi siten ryhtyä, jos tuomio raukeaisi rajoitusten aikana.

2 a §. Etsintäkuuluttaminen. Pykälän 2 momentin 1 kohdan viittaus ulkopuoliseen laitossijoitukseen muutettaisiin koskemaan uutta 8 luvun 10 a §:ää.

12 a §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälässä säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta vankilaan ottamisen rajoittamiseen luvun 1 §:n 4 momentin nojalla. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset rajoitusten kestosta sekä rajoitusten toteuttamisesta luvun 1 §:ssä säädetyissä rajoissa. Asetuksella säädettäisiin siitä, minkä mittaiset rangaistukset asetuksen soveltamisalaan kuuluisivat sekä siitä, mitä vankilaan ottamistoimia rajoitukset koskisivat. Asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi, että ainoastaan ilmoittautumisaikojen määrittäminen tietyille ajanjaksolle rajoitettaisiin tai siitä, ettei ilmoittautumisaikoja määrättäisi lainkaan tietynä aikana. Vastaavasti voitaisiin säätää etsintäkuulutusten peruuttamisesta tietyinä aikana. Asetuksella voitaisiin säätää myös täytäntöönpanotoimien jaksottamisesta rajoitusten päättymisvaiheessa.

3 luku **Rangaistusajan laskeminen**

7 §. Rangaistusajaksi laskeminen. Pykälän 1 momentin viittaus ulkopuoliseen laitossijoitukseen muutettaisiin koskemaan uutta 8 luvun 10 a §:ää.

4 luku **Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan**

9 §. Sijoittaminen avolaitokseen. Pykälän 1 momentin avovankilaan sijoittamisen edellytyksiä täydennettäisiin. Sijoittamisen edellytyksenä olisi nykyisen lisäksi se, että vanki sitoutuu luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tekniseen valvontaan. Tämä edellytys koskisi tilanteita, joissa vanki olisi tarkoitus sijoittaa teknisesti valvottuun avovankilaan. Säännöksellä varmistettaisiin se, että vanki sitoutuu tällaiseen valvontaan ennen sijoituspäätöksen tekemistä.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan. Momentin 4 kohtaa muutettaisiin siten, että tuomittu on sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että vaarantaa toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta.

Momentin 4 kohta muutettaisiin 5 kohdaksi ja 5 kohta uudeksi 6 kohdaksi.

Näillä muutoksilla lisättäisiin uudeksi arvioitavaksi perusteeksi toisen vangin tai muun henkilön turvallisuuden vaarantaminen. Pykälässä tarkoitettuna muuna henkilönä voitaisiin pitää ketä tahansa muuta henkilöä kuin toista vankia, kuten esimerkiksi vankilan henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä tai vankilan ulkopuolisia henkilöitä. Sijoittamispäätöstä tehtäessä tulisi siten kiinnittää nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vangin vaarallisuuteen. Ehdotuksen tarkoituksena olisi selventää nykyistä käytäntöä siitä, ettei esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneitä henkilöitä lähtökohtaisesti sijoitettaisi avolaitokseen. Ehdotetulla muutoksella myös yhtenäistettäisiin vankeuslain 4 luvun 9 §:n 1 momentin sääntelyä ja 6 luvun 1 §:n sääntelyä toisiinsa nähden.

5 luku **Sijoittaminen vankilassa**

5 §. Varmuusosasto. Pykälän 1 momentista poistettaisiin säännös siitä, että operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja tekee erikseen päätöksen varmuusosaston perustamisesta. Jatkossa varmuusosastot perustettaisiin vankilan järjestyssäännössä, kuten muutkin vankilan osastot. Myös järjestyssäännön vahvistaa operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja, joten varmuusosaston perustamisen päätösvaltataso säilyisi ennallaan. Muilta osin momenttia ei muutettaisi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin niistä rajoituksista, joita varmuusosastolle sijoittamisesta aiheutuu. Momenttiin lisättäisiin viittaukset vankeuslain 8 luvun, 11 luvun, 12 luvun ja 13 luvun säännöksiin, joissa säädetään rajoituksista varmuusosastolla olevien vankien kohteluun.

Pykälän 3 momenttia täydennettäisiin säännöksellä siitä, että varmuusosastolle sijoittamisesta tulisi ilmoittaa terveydenhuoltohenkilöstölle. Säännös vastaisi esimerkiksi vankeuslain 15 luvun 8 §:ssä yksinäisyysrangaistuksesta säädettyä.

6 §. *Varmuusosastolle sijoittamisen edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksistä kuten nykyisinkin. Säännöstä muutettaisiin vastaamaan paremmin sijoituksen turvaamistoimiluonnetta.

Varmuusosastolle sijoittamisen lähtökohtana olisi se, että sijoittaminen on perusteltua pykälässä säädetyn toiminnan estämiseksi. Tällä kynnyksellä tarkoitettaisiin sitä, että yksittäisen vangin kohdalla on olemassa konkreettiset perusteet sijoittamiselle. Koska varmuusosastolle sijoittaminen puuttuu voimakkaasti vangin oikeuksiin, perusteiden tulisi olla painavat ja esimerkiksi rikollisen toiminnan jatkamista olisi voitava pitää todennäköisenä. Kuitenkaan täyttä varmuutta edellytysten täyttymisestä ei vaadittaisi, koska kyse on turvaamistoimesta, jolla pyritään estämään mahdollinen tulevaisuudessa tapahtuva toiminta.

Punninnassa tulisi ottaa huomioon myös mahdollisuus puuttua vangin toimintaan lievemmin keinoin, kuten siirtämällä hänet toiseen vankilaan tai toiselle osastolle.

Käytännössä säännöksen sanamuodon muutoksella ei ole tältä osin tarkoitus olennaisesti muuttaa nykyistä käytäntöä.

Sijoittamisen edellytyksiä puolestaan selvennettäisiin nykyisestä. Pykälän 1 kohdan nojalla sijoittaminen voitaisiin tehdä sen estämiseksi, ettei vanki jatka rikollista toimintaa vankilassa. Säännöstä sovellettaisiin erityisesti vankeihin, jotka pyrkivät jatkamaan ammattimaista rikollista toimintaa vankilassa. Tyypillisesti kyse voisi olla esimerkiksi huumausainerikollisuudesta.

Rikollisen toiminnan jatkamista voitaisiin arvioida esimerkiksi vangin rikostaustan, hänen vankeusaikaisen yhteydenpitonsa ja hänelle vankilassa määrättyjen kurinpitovankilaolosuhteiden tai vankeusaikaisista rikoksista annettujen tuomioiden taikka hänen toiminnastaan saadun vihjetiedon perusteella. Säännös ei enää edellyttäisi yksittäisen rikostunnusmerkistön täyttymisen arviointia, vaan yleisempää arviointia siitä, pyrkiikö vanki jatkamaan rikollista toimintaa vankilassa. Kyse olisikin vangin toiminnan kokonaisarviointista vankilaolosuhteissa. Jos tässä arvioinnissa olisi konkreettiset perusteet epäillä vangin jatkavan rikollista toimintaa vankilassa ja varmuusosastolle sijoittamista pidettäisiin perusteltuna toimenä tämän estämiseksi, voitaisiin sijoitus tehdä.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin varmuusosastolle sijoittamisesta turvaamistoimena silloin, jos se on perusteltua vangin karkaamisyrityksen tai vapauttamisyrittäksen estämiseksi. Säännös vastaisi pitkälti nykyisiä momentin 3 ja 4 kohtaa. Tämänkin perusteen arvioinnissa tulisi olla konkreettiset perusteet epäillä vankia karkaamisyrityksestä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi hänen aikaisempi karkaamisensa, ja hänen hallustaan löytyneet suunnitelmat tai karkaamiseen tarvittavat välineet. Perusteiden ollessa käsillä, vanki voitaisiin karkaamisen estämiseksi sijoittaa varmuusosastolle, jos se arvioitaisiin välttämättömäksi toimenpiteeksi.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin pykälän nykyistä 2 momenttia vastaavasti varmuusosastolle sijoittamisesta, jos se on välttämätöntä sen estämiseksi, että vanki muulla tavoin vakavasti

vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka vangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa. Kyse olisi tilanteista, joissa vanki esimerkiksi syyllistyy toistuvasti väkivaltaan tai uhkailuun muita vankeja tai henkilökuntaa kohtaan. Tällaisen toiminnan estämiseksi vanki voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle.

7 §. Varmuosastolle sijoittamisen kesto. Pykälän 2 momentissa säädetään, että varmuusosastolle sijoittamisen perusteet on ilmoitettava vangille, jos niiden ilmoittamisesta ei aiheudu vaaraa muun henkilön turvallisuudelle taikka haittaa rikoksen selvittämiseksi. Asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä, joten momentti kumottaisiin tarpeettomana. Muutos tehtäisiin myös pykälän otsikkoon.

9 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momenttia täydennettäisiin. Varmuosastolle sijoittamista koskevaa päätösvaltasäännöstä täydennettäisiin operatiivisen toiminnan vastuualueen johtajan toimivallalla päättää varmuusosastosijoituksen jatkamisesta, koska sääntely on tällä hetkellä jossain määrin epäselvää sen suhteen, kuka jatkamisesta päättää. Päätösvalta koskisi tilanteita, joissa varmuusosastosijoitusta jatkettaisiin kolmen kuukauden määräajan jälkeen. Päätösvalta koskisi myös tilanteita, joissa varmuusosastolle sijoittaminen ei enää olisi välttämätöntä 5 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla, vaan sijoitus keskeytettäisiin ennen kolmen kuukauden enimmäisaikaa. Myös tästä päättäisi operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja.

6 luku **Siirtäminen vankilasta toiseen**

1 §. Siirtäminen suljetusta vankilasta avolaitokseen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että, poistettaisiin mahdollisuus sijoittaa vanki määräajaksi avovankilaan. Avovankilaan sijoittaminen olisi jatkossa voimassa toistaiseksi, ja avovankilaan sijoittamisen edellytyksistä säädetään edelleen vankeuslain 6 luvun 1 §:ssä. Mikäli edellytykset eivät enää täyty, voidaan vanki siirtää takaisin suljettuun vankilaan vankeuslain 6 luvun 2 §:n nojalla.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa muutettaisiin ja yhtenäistettäisiin vankeuslain 4 luvun 9 §:n nähdessä. Avovankilaan siirtämisen edellytyksenä olisi, että voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei jatka rikollista toimintaa, ei vaaranna toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta eikä poistu avolaitoksesta luvatta.

Yleisperusteluissa esitetysti päätösharkinnassa tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vangin vaarallisuuteen.

Ehdotuksen tarkoituksena on vahvistaa nykyistä käytäntöä siitä, ettei esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneitä henkilöitä taikka merkittäviä rikollisvaikuttajia lähtökohteisesti sijoiteta avolaitokseen. Huomioon olisi otettava esimerkiksi vangin vaikutuspyrkimykset muihin avolaitoksessa oleviin vankeihin sekä kokonaistilanne avolaitokseen jo sijoitettujen vankien turvallisuuden sekä toimintakyvyn ylläpitämisen kannalta. Huomioon otettaisiin myös esimerkiksi se, onko henkilö luotettavasti arvioiden irtaantunut rikollisesta toiminnasta.

Ehdotuksen tarkoituksena on myös, että päätösharkinta tehtäisiin korostetun huolellisesti silloin, kun on aihetta kiinnittää huomiota vangin mahdolliseen vaarallisuuteen. Tällä voisi olla merkitystä esimerkiksi yhdistelmärankaistusta suorittavien kohdalla.

Avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei kuitenkaan kategorisesti poissuljettaisi yhdeltäkään vankiryhmältä, vaan sijoittelupäätökset tehtäisiin edelleen tapauskohtaiseen harkintaan perustuen ja vaiheittaisen vapauttamisen prosessi mahdollistaen.

Yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai rikolliseen alakulttuuriin arvioitaisiin rangaistusajan suunnitelman toteutumisen näkökulmasta.

Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen kohdalla arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös suunnitelmallisen, hallitun ja vaiheittaisen vapauttamisprosessin merkitys sekä vapautumisen tukitoimien merkitys ja punnita niitä suhteessa arvioon vaarallisuudesta.

Ehdotetulla muutoksella myös yhtenäistettäisiin vankeuslain 4 luvun 9 §:n 1 momentin sääntelyä ja 6 luvun 1 §:n sääntelyä toisiinsa nähden.

Pykälän 1 momentin 5 kohdaksi lisättäisiin 4 luvun 9 §:ää vastaava säännös siitä, että avovankilaan siirtämisen edellytyksenä olisi vangin sitoutuminen tekniseen valvontaan, jos hänet sijoitetaan teknisesti valvottuun avovankilaan. Säännöksellä varmistettaisiin se, että vanki sitoutuu tällaiseen valvontaan ennen sijoituspäätöksen tekemistä.

Luettavuuden edistämiseksi 1 momentista poistettaisiin viittaus 4 luvun 8 §:ään. Pykälään lisättäisiin kuitenkin uusi 3 momentti, joka sisältäisi nykyisen säännöksen siitä, että siirtämisessä suljetusta vankilasta avovankilaan tulee noudattaa 4 luvun 8 §:n vankilaan sijoittamisen yleisperiaatteita.

8 luku Toimintaan osallistuminen

9 §. *Toimintaan osallistuminen vankilan ulkopuolella.* Pykälän 2 momentti kumottaisiin, koska ulkopuolisesta laitossijoituksesta säädettäisiin uudessa 10 a §:ssä.

10 §. *Luvan edellytykset.* Pykälän 2 momentti kumottaisiin, koska ulkopuolisesta laitossijoituksesta säädettäisiin uudessa 10 a §:ssä.

10 a §. *Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen.* Pykälässä säädettäisiin sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen.

Pykälän 1 momentin nojalla vanki voitaisiin sijoittaa vankilan ulkopuoliseen laitokseen, jossa järjestettäisiin hänen selviytymistään edistävää toimintaa. Tyypillisesti nämä laitokset olisivat päihdekuntoutuslaitoksia, mutta kyse voisi olla myös muunlaisesta kuntoutuslaitoksesta, kuten mielenterveyskuntoutusta järjestävästä laitoksesta. Myös alaikäisen vangin sijoitus lastensuojelulaitokseen olisi säännöksen nojalla mahdollinen. Tällainen sijoitus tulisi valmistella yhdessä lastensuojeluviranomaisten kanssa huomioiden myös lastensuojelulain säännökset.

Ulkopuoliseen laitokseen voitaisiin sijoittaa niin sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja kuin lyhyt- tai pitkäaikaisvankejakin. Sijoitus kestäisi kuitenkin aina määrätyn ajan sen mukaan, mikä vangin tarvitseman kuntoutuksen tarve on. Laissa ei siten säädettäisi täsmällistä enimmäisaikaa sijoitukselle, vaan sen määrittäisi kuntoutuksen tarve. Sijoitukset voisivat kestää erimittaisia aikoja, joko muutamia kuukausia tai esimerkiksi lyhytaikaisvangeilla rangaistuksen jäljellä olevan ajan Tarvittaessa olisi pyrittävä siihen, että kuntoutus voisi jatkua myös vangin vapautumisen jälkeen.

Ulkopuolisen laitossijoituksen kustannukset maksettaisiin valtion varoista, eli Rikosseuraamuslaitos maksaisi kustannukset sijoituslaitokselle. Tämä koskisi niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat ulkopuolisesta laitossijoituksesta sinä aikana, kun henkilö suorittaa vankeusrangaistusta. Rangaistuksen päättymisen jälkeen Rikosseuraamuslaitos ei enää maksaisi mahdollisen jatko-sijoituksen kustannuksia.

Vangin tulisi aina ilmoittautua vankilaan, jossa hänelle tehtäisiin tulotarkastus. Sijoitus ulkopuoliseen laitokseen tehtäisiin vasta tämän jälkeen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös sijoituksen edellytyksistä.

Momentin 1 kohdan nojalla ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävän toiminnan tulisi edistää vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Säännös tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi päihdekuntoutuksen tulisi olla rangaistusajan suunnitelman tavoitteena, jotta vanki voitaisiin sijoittaa ulkopuoliseen laitokseen.

Jotta sijoittaminen olisi käytännössä mahdollista vangille pitäisi olla laadittuna rangaistusajan suunnitelma ennen sijoittamista. Tämä koskisi myös sakon muuntorangaistusta suorittavia ja lyhytaikaisvankeja. Myös heille tulisi laatia rangaistusajan suunnitelma, jossa otettaisiin kantaa ainakin kuntoutustarpeeseen. Säännös tarkoittaisi siten sitä, että erityisesti sakon muuntorangaistusta suorittaville rangaistusajan suunnitelma tulisi laatia joutuisasti vankilaan saapumisen jälkeen, jotta sijoittaminen olisi mahdollista.

Momentin 2 kohdan nojalla laitoksessa järjestettävän toiminnan tulisi olla sellaista, että vanki soveltuu siihen. Säännöksen nojalla arvioitaisiin se, että laitoksen toiminta on myös kyseiselle vangille soveltuvaa.

Momentin 3 kohdan nojalla arvioitaisiin sitä, voidaanko vanki sijoittaa turvallisesti ulkopuoliseen laitokseen. Ennen sijoittamista tulisi riittävällä tavalla varmistua siitä, että vanki noudattaa ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettavia määräyksiä. Näistä keskeisimmät olisivat se, että vanki noudattaa laitoksen järjestystä eikä poistu laitoksesta luvatta. Näiden seikkojen arvioiminen tapahtuisi vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi avovankilaan sijoittamisessa.

Momentin 4 kohdassa säädettäisiin siitä, että ennen sijoittamista vangin tulisi sitoutua ulkopuoliseen laitossijoitukseen liittyviin velvollisuuksiin. Vangin tulisi sitoutua päihteettömyyteen ja sen valvontaan vastaavasti kuin esimerkiksi avovankilaan sijoitettaessa. Vangin tulisi myös sitoutua teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan, jos niitä käytettäisiin valvonnassa. Lisäksi vangin tulisi sitoutua muihinkin sijoituspäätöksessä asetettuihin määräyksiin, jotka koskisivat esimerkiksi liikkumista ulkopuolisen laitossijoituksen aikana.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin siitä, että ennen sijoittamista vangin tulisi suostua myös siihen, että Rikosseuraamuslaitos voi olla ulkopuolisen laitossijoituksen valmistelussa ja sijoituksen aikana yhteydessä muihin viranomaisiin ja yksityisiin yhteisöihin. Säännöksellä varmistettaisiin se, että vanki hyväksyy tarvittavan tiedonvaihdon erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen ja sijoituspaikan välillä. Tiedonsaantioikeuksista säädetään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksesta annetussa laissa.

Pykälän 1 momentissa säädettyjen sijoituksen edellytysten täytyessä Rikosseuraamuslaitos tekisi päätöksen vangin sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen. Jos edellytykset olisi esimerkiksi vangin hakemuksesta arvioitu eikä niiden katsota täytyvän, asiassa tehtäisiin kielteinen päätös. Sijoittamispäätöksiin olisi muutoksenhakuoikeus. Sijoittamisesta ei enää tehtäisi erikseen sijoittamissopimusta osapuolten kesken, vaan sijoittamispäätöksessä määriteltäisiin sijoitukseen liittyvät velvollisuudet. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi varmistua siitä, että vangin oikeudet toteutuvat myös ulkopuolisen laitossijoituksen aikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vangin velvollisuuksista ulkopuolisessa laitoksessa. Nämä velvollisuudet tulisi tarkemmin määritellä sijoituspäätöksessä. Velvollisuudet vastaisivat pitkälti valvottuun koevapauteen sijoitetun velvollisuuksia.

Momentin 1 kohdassa säädettäisiin vangin keskeisistä velvollisuuksista. Ensinnäkin vanki olisi velvollinen osallistumaan ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävään toimintaan, kuten päihdekuntoutukseen. Toiseksi hänen tulisi toimia laitoksen sääntöjen mukaan, eli esimerkiksi noudattaa laitoksen päivittäisiä aikatauluja. Kolmanneksi vangin tulisi pysyä laitoksessa. Tästä annettaisiin tarkemmat määräykset sijoituspäätöksessä, jossa voitaisiin esimerkiksi määrätä siitä, voiko vanki poistua laitoksesta esimerkiksi laitoksen ulkopuolella järjestettäviin tilaisuuksiin. Tämän lisäksi vanki voisi hakea vankeuslain 14 luvun nojalla poistumislupia kuten vankilassakin.

Vangin pähteettömyysvelvollisuudesta säädettäisiin lain 16 luvun 6 a §:ssä.

Momentin 2 kohdan nojalla vangin tulisi pitää yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen. Tästäkin yhteydenpidosta määrättäisiin tarkemmin sijoituspäätöksessä.

Momentin 3 kohdan nojalla vangin tulisi käsitellä huolellisesti teknisiä valvontavälineitä, jos hänen valvonnassaan käytettäisiin niitä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että vankia voitaisiin valvoa teknisillä välineillä. Tästäkin päätettäisiin sijoituspäätöksessä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että vangille voitaisiin myöntää poistumislupa ulkopuolisesta laitoksesta vankeuslain 14 luvun nojalla.

11 §. Luvan tai sijoituksen peruuttaminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 10 a §:ään. Ulkopuolisen laitossijoituksen peruuttamisessa noudatettaisiin siten edelleen 11 §:n säännöksiä.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen oikeudesta toimittaa ulkopuoliseen laitokseen sijoitettu vanki takaisin vankilaan. Virkamies voisi toimittaa vangin ja tämän omaisuuden takaisin vankilaan, jos ulkopuolisen laitossijoituksen peruuttaminen tai lupaehtojen rikkomisen vuoksi kurinpitoasia tulisi vireille. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa vangin epäillään käyttäneen päihteitä ulkopuolisessa laitoksessa tai rikkoneen sijoituspäätöksessä asetettuja liikkumisrajoituksia. Tällöin Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi kuljettaa vangin laitoksesta takaisin vankilaan. Voimakeinojen käytöstä ja sitomisesta säädettäisiin 18 luvussa.

Jos vanki ei tavoitettaisi ulkopuolisesta laitoksesta vaan hän olisi esimerkiksi poistunut luvatta, hänestä tehtäisiin etsintäkuulutus. Menettelytavat vastaisivat siten valvottua koevapautta.

14 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että vankilan yksikönpäälliköllä olisi päätösvalta luvun 10 a §:ssä tarkoitettusta ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisesta. Päätösvaltatase vastaisi valvottuun koevapauteen sijoittamista. Edelleen pykälän 2 momentin nojalla operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja päättäisi elinkautisvangin tai yhdistelmärangais-tukseen tuomitun sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen.

15 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän asetuksenantovaltuudet muutettaisiin luettelon muotoon. Koska ulkopuolisesta laitossijoituksesta säädettäisiin uudessa 10 a §:ssä, tehtäisiin asetuksenantovaltuuteen tätä koskeva muutos. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset 6, 9 ja 10 a §:ssä tarkoitettun luvan tai sijoituksen ehdoksi asetettavista määräyksistä.

Valtuuksista poistettaisiin toimivalta säätää asetuksella osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määräajaksi, sillä tällaisia säännöksiä ei ole annettu. Pykälästä kumottaisiin säännös, jonka nojalla Rikosseuraamuslaitos antaa tarkemmat määräykset menettelystä samoin kuin töiden luokittelusta sekä muista työn edellytyksistä.

11 luku **Vapaa-aika**

2 §. *Osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin.* Pykälää muutettaisiin siten, että 2 momentissa säädettäisiin vapaa-ajan toimintojen järjestämisestä varmuusosastoilla. Vapaa-ajan toimintoja järjestettäisiin kuten toimintaakin varmuusosastolle soveltuvalla tavalla. Varmuusosaston vapaa-ajantoiminnot toteutettaisiin siten varmuusosaston vankien kesken ja toimintojen tulisi soveltua varmuusosastolle. Varmuusosaston vangeille tulisi myös antaa mahdollisuus viettää aikaa toisten varmuusosaston vankien kanssa osastolle soveltuvalla tavalla. Osastolle soveltuvia järjestelyjä arvioitaisiin erityisesti vankilaturvallisuuden näkökulmasta. Vapaa-ajan toimintojen ja ajanvieton tulisi toteutua siten, ettei niistä esimerkiksi aiheutuisi vaaraa vangeille tai henkilökunnalle.

Pykälän nykyinen 2 momentti siirrettäisiin 4 momentiksi ja 3 momentti 5 momentiksi. Pykälän 3 momentin viittaus kumottuun 15 luvun 14 §:ään korjattaisiin viittaukseksi 15 luvun 11 §:ään.

3 §. *Uskonnonharjoitus.* Pykälän 2 momentin viittaus kumottuun 15 luvun 14 §:ään korjattaisiin viittaukseksi 15 luvun 11 §:ään.

8 §. *Päätösvalta.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin 2 §:n momenttisiirtojen edellyttämä viittausmuutos.

12 luku **Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä**

7 §. *Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi säännös siitä, että puhelun kuunteluun ja tallentamiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan. Päätöstä ei näin ollen aina tarvitsisi tehdä puhelukohtaisesti. Säännös vastaisi viestin lukemista koskevaa säännöstä. Päätöksessä tulisi ottaa kantaa siihen, minkä puheluiden kuuntelu määräajan puitteissa olisi mahdollista eli arvioida se, mihin vangin puhelimitse tapahtuvaan yhteydenpitoon puhelun kuuntelun edellytykset täyttyvät. Kyse voisi olla esimerkiksi siitä, että vangin ja tietyn muun henkilön puhelut kuunneltaisiin määräaikana. Kuunnella voitaisiin määräaikana ilman erillistä päätöstä vain sellaiset puhelut, jotka kuuluisivat päätöksen alaan.

8 §. *Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että momentin viimeisessä virkkeessä oleva viittaus kumottuun 10 §:ään kuitenkin poistettaisiin. Vankeuslain 12 luvun 10 § on kumottu lailla 1302/2021.

11 §. *Päätösvalta.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta voisi turvallisuudesta vastaavan virkamiehen ohella päättää myös ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Käytännössä ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies käyttäisi päätösvaltaa silloin, kun turvallisuudesta vastaava virkamies ei olisi paikalla. Muutos mahdollistaisi päätöksen tekemisen jouhevasti myös virkajan ulkopuolella.

13 luku **Yhteydet vankilan ulkopuolelle**

2 §. Tapaamistilat ja valvonta. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa sekä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa että 5 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa. Säännös siitä, että keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta olisi ilmoitettava vangille ja tapaajalle ennen toimenpiteen aloittamista, siirrettäisiin 3 momentin viimeiseksi virkkeeksi kieliasun selkeyttämiseksi.

Kuuntelu- ja tallentamismahdollisuutta voitaisiin käyttää esimerkiksi silloin, jos epäillään rikolliseen toimintaan liittyvää viestintää ja varmuusosastolle sijoitetun pyrkivän jatkamaan rikollista toimintaa esimerkiksi lapsen saattajan välityksellä. Tallentamisen mahdollisuus voisi myös ennaltaehkäistä tällaista toimintaa.

Lapsen tapaamisen myöntämistä koskevassa vankeuslain 13 luvun 5 §:ssä ei käsitellä muiden tapaajien osallistumista tapaamiseen, mutta säännöksen esitöissä (HE 45/2014 vp) on pidetty selvänä, että lapsen ja hänen saattajansa ohella myös muita tapaajia voisi osallistua lapsen tapaamiseen. Saattajaa koskevan säännöksen esitöissä on todettu, että saattaja voisi olla myös sellainen henkilö, joka ei itse osallistu tapaamiseen. Viranomaisen on kaikissa lasta koskevissa päätöksissään arvioitava lapsen etua ensisijaisena päätösperusteena. Kuuntelu- ja tallennusmahdollisuuden myötä keskustelun valvonta olisi tehokasta, jolloin ei pitäisi olla estettä sille, että lapsen lisäksi tapaamiseen osallistuu saattaja tai muu tapaaja, esimerkiksi lapsen toinen vanhempi.

15 luku **Vankilan järjestys ja kurinpito**

3 §. Järjestyserikkomukset. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan lisättäisiin maininta siitä, että ulkopuolisesta laitoksesta luvatta poistuminen olisi järjestyserikkomus. Vastaavasti momentin 5 kohtaan lisättäisiin maininta siitä, että ulkopuolisen laitossijoituksen määräysten rikkominen olisi järjestyserikkomus.

16 luku **Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen**

3 §. Vangin turvatarkastus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vangille tehtävän turvatarkastuksen edellytyksistä. Turvatarkastus voitaisiin tehdä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Käytännössä turvatarkastus voidaan tehdä vankilassa hyvin rutiininomaisesti esimerkiksi vankilaan saapumisen yhteydessä. Soveltamisessa tulisi kuitenkin huomioida, että turvatarkastuksen tarkoituksena olisi pykälässä seikkojen turvaaminen eikä turvatarkastus voisi perustua esimerkiksi mielivaltaisiin tai syrjiviin seikkoihin.

Momenttia muutettaisiin siten, että turvatarkastuksen tekemistä ei enää olisi rajoitettu vankilaan, vankilan alueeseen tai kuljetukseen. Turvatarkastuksen voisi tehdä vangille myös vankilan ulkopuolella, jos se olisi tarpeen esimerkiksi turvallisuudesta huolehtimiseksi. Turvatarkastus voitaisiin siten tehdä esimerkiksi ulkopuoliseen laitokseen sijoitetulle vangille tai muunlaisella luvalla vankilan ulkopuolella olevalle vangille. Sääntely vastaisi valvottua koevapautta.

6 a §. Päihneiden valmistamisen ja käytön kieltö. Pykälää täydennettäisiin siten, että päihneiden valmistamisen ja käytön kieltö koskisi vankilan lisäksi myös ulkopuolista laitossijoitusta.

18 luku **Voimakeinojen käyttö**

2 §. Sitominen. Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että sitominen olisi mahdollista virkatehtävän suorittamisen yhteydessä.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että sitominen ei saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Maininta vastaa asiallisesti poliisilain 2 luvun 20 §:n 2 momenttia.

Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin myös nykyistä selvemmin ilmoittamisesta terveydenhuollon ammattihenkilölle. Säännöksen mukaan sitomisesta 1 momentin 2 kohdan nojalla olisi ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle eikä kuultava, kuten voimassa olevan säännöksen mukaan. Muotoilu vastaisi vankeuslain 18 luvun 3 §:n 2 momentin tarkkailua ja vankeuslain 18 luvun 4 §:n 3 momentin eristämistarkkailua koskevaa sääntelyä.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jolla täydennettäisiin vankeuslain vangin sitomista. Säännös vastaisi synnyttävän vangin sitomiskieltoa kansainvälisissä vankeinhoitosäännöissä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä.

Kielto sitoa synnyttävä vanki alkaa synnyttämisen käynnistymisestä ja koskee myös vangin kuljetusta synnytyssairaalaan ja synnytyssairaalassa. Jos synnyttävä vanki lähetetään vankilasta ambulanssilla, ei häntä kuljetuksen aikana saa sitoa, mutta häntä voidaan pitää kiinni käsin. Näissä tilanteissa paikalla on terveydenhuollon ammattilaisia ja Rikosseuraamuslaitoksen vartijoita.

Ilmaisu ”synnytyksen käynnistyttyä” merkitsisi käytännössä ajankohtaa, jolloin synnytys alkaa supistuksilla tai lapsiveden menolla. Synnytysspoltoilla tarkoitetaan supistuksia tai kipuja, joilla synnytys käynnistyy ja sen jälkeisiä supistuksia tai kipuja. Käytännössä vanki ilmaisee itse, että synnytys on käynnistynyt, tai tämä on muiden havaittavissa, ja asiasta tehdään ilmoitus terveydenhuollon ammattilaiselle joko vankilassa tai synnytyssairaalassa. Sitominen olisi tästä ajankohdasta alkaen kiellettyä, ja myös aikaisemmin sidotun vangin sitominen olisi tästä ajankohdasta lopetettava.

Sitomiskielto olisi voimassa myös synnytyksen aikana ja välittömästi synnytyksen jälkeen, toisin sanoen synnytyssairaalassa. Synnytyssairaalassa lääketieteellisistä toimenpiteistä päättää lääkäri.

Kiellon loppumisajankohta on arvioitava jokaisessa yksittäistapauksessa. Lähtökohtana kuitenkin voidaan pitää sitä, että vankia ei saa sitoa ainakaan niin kauan kuin hän on synnytyssalissa. Sitominen synnytyksen jälkeen on mahdollista vain, jos sitomisen edellytykset täytyvät. Esimerkiksi pakovaaraa ei liene olemassa, jos synnyttänyt vanki nukkuu tai on nukutettu.

5 §. Erillään pitäminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta. Kohdassa säädettäisiin erillään pitämisestä vangin oman turvallisuuden takaamiseksi. Säännös poikkeaisi muista erillään pitämisen perusteista, koska sijoittamisen perusteena ei olisi erillään pidettävän vangin aiheuttama turvallisuusuhka vaan häneen kohdistuva turvallisuusuhka.

Säännöstä voitaisiin soveltaa, jos Rikosseuraamuslaitoksen tiedossa olisi vankiin kohdistuva turvallisuusuhka, eikä vangin turvallisuutta voitaisi taata lievemmin keinoin kuin pitämällä hänet erillään muista vangeista. Säännöksen soveltamiskynnys olisi korkea, koska sijoittaminen voitaisiin tehdä vain, jos se on välttämätöntä vangin turvallisuuden takaamiseksi. Ensi sijassa tulisikin pyrkiä huolehtimaan vangin turvallisuudesta osastosijoittelulla tai siirrolla toiseen vankilaan. Ehdotetun säännöksen soveltaminen olisi siten viimesijainen keino huolehtia vangin turvallisuudesta. Sijoittaminen ehdotetun säännöksen nojalla ei edellyttäisi vangin suostumusta tai pyyntöä, kuten vankeuslain 5 luvun 3 §:ssä säädetty sijoittaminen erilleen vangin omasta pyynnöstä.

Momentin nykyinen 4 kohta siirrettäisiin 5 kohdaksi ja siinä oleva viittaus momentin 1–3 kohtaan korjattaisiin viittaukseksi 1–4 kohtaan. Kohtaan tehtäisiin kielellinen muutos siten, että vankilan järjestyksen sijaan käytettäisiin käsitettä vankilan järjestys ja turvallisuus.

6 §. Voimakeinojen käyttö. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että voimakeinojen käyttöä ei enää rajoitettaisi vankilaan, sen alueeseen tai välittömään läheisyyteen, vangin kuljetukseen taikka Rikosseuraamuslaitoksen valvomaan toimintaan. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi siten oikeus käyttää voimakeinoja virkatehtävää suorittaessaan, vaikka virkatehtävä ei tapahtuisikaan mainituissa paikoissa. Voimakeinoja olisi siten mahdollista käyttää esimerkiksi ulkopuolisen laitossijoituksen tai vankilan ulkopuolelle sijoittuvien lupien valvonnan yhteydessä.

Momenttiin lisättäisiin myös uusi 4 kohta, jonka nojalla voimakeinoja voitaisiin käyttää ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun kiinni ottamiseksi ja vankilaan toimittamiseksi. Tällä tarkoitettaisiin tilanteita, joissa vanki olisi toimitettava vankilaan laitossijoituksen peruuttamisen tai kurinpitoasian käsittelyn vuoksi ehdotetun uuden 8 luvun 11 §:n 3 momentin nojalla. Sääntely vastaisi valvottua koevapautta.

20 luku **Muutoksenhaku**

1 §. Muutoksenhakukelpoiset päätökset. Pykälän 1 momentin kohtaa 8 muutettaisiin viittauksella uuteen 8 luvun 10 a §:ään, johon ehdotetaan siirrettäväksi 9 §:n 2 momentissa olevat säännökset ulkopuolisesta laitossijoituksesta. Päätös ulkopuolisesta laitossijoituksesta ja sen peruuttamisesta olisivat muutoksenhakukelpoisia, kuten nykyisinkin.

8.2 Tutkintavankeuslaki

3 luku **Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen**

2 b §. Varmuusosasto. Lukuun lisättäisiin uusi 2 b §, jossa säädettäisiin varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin kohtelusta. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin 4 luvussa, 7 luvussa ja 8 luvussa säädettyihin rajoituksiin, joita varmuusosastolle sijoittamisesta seuraa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että varmuusosastolle sijoittamisesta on ilmoitettava terveydenhuoltohenkilökunnalle. Lisäksi varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin terveydentilaa tulisi seurata.

Pykälä vastaisi sisällöltään vankeuslain 5 luvun 5 §:n 2 ja 3 momenttia. Tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:ään lisättäisiin viittaussäännös vankeuslain 5 luvun 5 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään siitä, että vankilassa voi olla varmuusosasto.

2 c §. Varmuusosastolle sijoittamisen edellytykset. Lukuun lisättäisiin uusi 2 c §, jossa säädettäisiin tutkintavangin varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksistä. Edellytykset olisivat samat kuin vankeuslain 5 luvun 6 §:ssä.

Varmuusosastolle sijoittaminen tapahtuisi eri perustein kuin tutkintavangin yhteydenpidon rajoittaminen. Yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään pakkokeinolaissa ja siitä päättää tuomioistuim.

Tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:ssä säädettäisiin siitä, varmuusosastolle sijoittamiseen voi hakea muutosta. Säännös vastaisi vankeuslain muutoksenhakusäännöstä.

2 d §. *Varmuosastolle sijoittamisen kesto.* Lukuun lisättäisiin uusi 2 d §, jossa säädettäisiin varmuusosastolle sijoittamisen kestosta. Päätös voitaisiin tehdä kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Säännös vastaisi vankeuslain 5 luvun 7 §:ää.

Tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:ssä säädettäisiin siitä, että varmuusosastosijoituksen jatkamiselle voi hakea muutosta. Säännös vastaisi vankeuslain muutoksenhakusäännöstä.

9 §. *Päätösvalta.* Pykälän 1 momentin päätösvaltasäännöksiä täsmennettäisiin vankeuslain 7 luvun 7 §:ää vastaavasti. Momenttiin lisättäisiin 3 luvun 1 a §:ssä säädettävän tutkintavangin peseytymisen epäämistä koskeva päätösvaltasäännös. Päätösvalta olisi samanlainen kuin ulkoilun epäämisessä. Epääminen olisi poikkeus vangin perushuoltoa koskevista säännöksistä ja sitä tulisi tulkita suppeasti. Vastaavasti muokattaisiin työvaatetuksen käyttöä koskevaa päätösvalta säännöstä siten, että vankilan yksikönpäällikkö päättäisi, missä toiminnoissa työvaatetusta tulee käyttää.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädetään päätösvalasta varmuusosastolle sijoittamisessa. Varmuosastolle sijoittamisesta päättäisi operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja.

4 luku **Toiminta**

1 §. *Toimintaan osallistuminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki voi kuitenkin osallistua vain varmuusosastolle soveltuviin toimintoihin.

7 luku **Vapaa-aika**

1 §. *Vapaa-ajan toiminta.* Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin uusi 2 momentti koskien varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin osallistumista vapaa-ajan toimintoihin. Varmuosastolle sijoitettu tutkintavanki saisi osallistua vain varmuusosastolle soveltuviin vapaa-ajan toimintoihin sekä viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden varmuusosaston tutkintavankien kanssa varmuusosastolle soveltuvalla tavalla.

Pykälän 2 momentti osallistumisen kieltämisestä tai rajoittamisesta siirrettäisiin uudeksi 3 momentiksi. Samalla korjattaisiin momentin 2 kohdassa oleva virheellinen viittaus tutkintavankeuslain kumottuun 10 luvun 14 §:ään korjattaisiin viittauksella 10 luvun 11 §:ään.

Muutokset vastaisivat vankeuslain 11 luvun 2 §:ään ehdotettuja muutoksia.

2 §. *Uskonnonharjoitus.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että tutkintavangin oikeutta oikeus osallistua vankilassa järjestettyihin uskonnonharjoitustilaisuuksiin rajoitettaisiin varmuusosastolla. Lisäksi 1 momentin 2 kohdan viittaus kumottuun 10 luvun 14 §:ään korjattaisiin viittauksella 10 luvun 11 §:ään.

8 luku **Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä**

7 §. *Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen oikeutta päätös voitaisiin tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan. Säännös vastaisi vankeuslain säännöstä.

8 §. *Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla.* Säädettäisiin uusi 8 § valvonnasta varmuusosastolla. Säännös vastaisi vankeuslain 12 luvun 8 §:n säännöstä, sillä

lisäyksellä, että kirjeenvaihdon lukemisen perusteena voisi olla myös tutkintavankeuden tarkoituksen turvaaminen.

Tutkintavangin kirjeenvaihtoa asiamiehen tai vankilan toimintaa valvovien tahojen kanssa ei luettaisi. Myöskään tällaisia puheluita ei kuunneltaisi. Sääntely vastaisi siten vankeuslain vastaavaa sääntelyä.

Asiamiehen tapaamisesta säädetään tutkintavankeuslain 9 luvun 4 §:ssä ja säännöstä sovellettaisiin myös varmuusosastolla. Tutkintavangilla olisi siten oikeus ilman aiheetonta viivytystä tavata asiamiestään muiden henkilöiden olematta läsnä myös varmuusosastolla.

9 luku **Tapaaminen ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle**

1 §. Tapaaminen. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella sekä valvotussa tapaamisessa että lapsen tapaamisessa. Lisäksi säännös siitä, että kuuntelusta ja tallentamisesta on ilmoitettava, siirrettäisiin 3 momentin loppuun kieliasun selkeyttämiseksi. Säännös vastaisi vankeuslain 13 luvun 2 §:n 3 momenttia.

11 luku **Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen**

3 §. Tutkintavangin turvatarkastus. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin vastaavalla tavalla kuin vankeuslain 16 luvun 3 §:ää. Lisäksi tutkintavankien turvatarkastusten tekemisessä voitaisiin ottaa huomioon tutkintavankeuden tarkoitus.

13 luku **Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö**

2 §. Sitominen. Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että sitominen olisi mahdollista virkatehtävän suorittamisen yhteydessä.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että sitominen ei saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Maininta vastaa asiallisesti poliisilain 2 luvun 20 §:n 2 momenttia.

Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin myös nykyistä selvemmin ilmoittamisesta terveydenhuollon ammattihenkilölle. Säännöksen mukaan sitomisesta 1 momentin 2 kohdan nojalla olisi ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle eikä kuultava, kuten voimassa olevan säännöksen mukaan. Muotoilu vastaisi tutkintavankeuslain 13 luvun 3 §:n 3 momentin tarkkailua ja 13 luvun 4 §:n 3 momentin eristämistarkkailua koskevaa sääntelyä.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jolla täydennettäisiin tutkintavankeuslain sitomissäännöstä. Säännös kieltäisi synnyttävän tutkintavangin sitominen ja vastaisi synnyttävän vangin sitomiskieltoa kansainvälisissä vankeinhoitosäännöissä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten ratkaisukäytännössä. Synnytyksen alkamisen ajankohtaa on avattu laajemmin vankeuslain 18 luvun 2 §:n 3 momentin perusteluissa.

5 §. Erillään pitäminen. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin vastaavalla tavalla kuin vankeuslain 18 luvun 5 §:ää.

15 luku **Muutoksenhaku**

1 §. Muutoksenhakukelpoiset päätökset. Pykälään tehtäisiin vankeuslain 20 luvun 1 §:ää vastaavat muutokset. Kyse olisi muutoksenhakuoikeudesta varmuusosastosijoitteluun.

16 luku **Erinäiset säännökset**

1 §. *Vankeuslain soveltaminen.* Pykälää täydennettäisiin viittaussäännöksellä vankeuslain 5 luvun 1 momentin säännökseen varmuusosastosta. Tutkintavankilassa voisi siten olla turvallisuussyistä muusta vankilasta eristetty varmuusosasto.

8.3 Puolustustilalaki

9 §. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että virheellinen viittaus kumottuun tutkintavankeudesta annettuun lakiin 615/1974 korjattaisiin viittaamalla voimassaolevaan tutkintavankeuslakiin 768/2005.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotetut muutokset edellyttäisivät vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (548/2015) osittaista muuttamista.

Lain muutoksista riippumatta vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 luvun 15 §:n 2 momenttiin olisi perusteltua lisätä uusi 9 kohta, jonka mukaan rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon tiedot mahdollisen avolaitossijoituksen ajankohdasta ja edellytyksistä.

Kun avolaitokseen siirron mahdollisuus huomioitaisiin jo rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa, edistäisi se avolaitossijoituksen selvittämistä säännönmukaisesti. Vanki voi hakea siirtoa suljetusta vankilasta avolaitokseen missä vaiheessa tahansa vankeusrangaistusta. Rangaistusajan suunnitelmaa tulisi tästä näkökulmasta voida muuttaa matalalla kynnyksellä silloin, kun avolaitossijoittamisen edellytyksiä voidaan ottaa vangin kohdalla arvioitavaksi ja vankia kannustaa hakemaan siirtoa. Muutos ei kuitenkaan velvoittaisi avolaitossijoituksen selvittämiseen sellaisten vankien kohdalla on ilmeistä, etteivät avolaitossijoituksen edellytykset täyty taikka joiden kohdalla selvittäminen ei olisi perusteltua esimerkiksi suoritettavana olevan vankeusrangaistuksen lyhyen keston vuoksi.

Valtioneuvoston asetuksella täsmennettäisiin myös ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettavia määräyksiä. Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 luvun 21 §:ää muutettaisiin siten, että säännöksessä lueteltaisiin ne seikat, jotka ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoissa olisi määrättävä. Ehdoissa olisi määrättävä sijoituksen tavoitteet, ajankohta, toiminnan sisältö, vangille asetettavat ehdot, seuraamukset ehtojen rikkomisesta, yhteydenpidosta vankilan, sijoituspaikan ja vangin koti- tai asuinpaikan kunnan välillä, toimenpiteet sijoituksen päättyessä, keskeytyessä tai purkautuessa sekä muut yhteydenpitoa ja valvontaa koskevat tarpeelliset tiedot.

Luonnos vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamista koskevaksi valtioneuvoston asetukseksi on esityksen liitteenä.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia vankilaan ottamisen rajoittamista koskevaan sääntelyyn. Tällä pyritään turvaamaan se, että vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa olisi mahdollista säädellä vankilukua vankiloiden toiminnan turvaamiseksi. Esityksen mukaan oikeusministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset vankilaan ottamisen rajoittamisen alkamisesta ja päättymisestä sekä siitä, millä tavoin vankilaan ottamista rajoitetaan.

10 Voimaantulo

Lait tulisivat voimaan...

11 Toimeenpano ja seuranta

Ennen lakien voimaantuloa valmisteltaisiin tarvittavat muutokset valtioneuvoston asetukseen vankeudesta.

Ennen lakien voimaantuloa oikeusministeriö ja Rikosseuraamuslaitos järjestäisivät henkilökunnalle koulutusta lainmuutoksista.

Lainmuutosten vaikutuksia seurataan oikeusministeriössä.

12 Suhde muihin esityksiin

Esityksellä ei ole riippuvuutta muihin esityksiin. Esitys ei myöskään liity vuoden 2026 talousarvioesitykseen.

13 Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

13.1 Varmuosasto

Varmuosastolle sijoittamisen edellytykset ja tutkintavangin sijoittaminen varmuosastolle

Perustuslain 10 §:n 1 momentti turvaa yksityiselämän suojaa. Lisäksi perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Varmuosastosijoitus merkitsee voimakasta puuttumista vangin yksityiselämän suojaan osaston olosuhteiden vuoksi.

Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että perusoikeusrajoitukset täyttävät tietyt vaatimukset (PeVM 25/1994 vp). Rajoitusten tulee olla lain tasoisia ja täsmällisiä, niille tulee olla hyväksyttävät perusteet, niiden tulee olla oikeasuhtaisia ja perusoikeuden ydinalue tulee jättää koskemattomaksi. Lisäksi rajoituksilla tulee olla riittävät oikeusturvatakeet ja rajoitusten tulee sopia yhteen Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Tutkintavangin varmuosastolle sijoittamista on siten arvioitava näiden yleisten rajoittamisedellytysten näkökulmasta.

Tutkintavankeuden tarkoituksena on turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen. Tutkintavangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat (tutkintavankeuslain 3 ja 4 §).

Varmuosastosijoituksen edellytyksistä säädettäisiin ensinnäkin lain tasolla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Ehdotuksen mukaan varmuosastolle sijoitettaisiin, kuten nykyisinkin, perusteltua -kynnyksellä. Käytännössä sijoituksen kynnyks on tähänkin mennessä ollut hyvin korkea eikä tätä käytäntöä ole tarkoitus muuttaa. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena, sillä nykyinen hyväksytty kynnyks taso laissa säädettyjen käyttöedellytysten turvaamiseksi säilyisi. Kynnyksen arviointia sekä käyttöedellytyksiä on tarkemmin selostettu keskeisten ehdotusten jaksossa 4.2. Myöhemmin on tarkoitus arvioida Rikosseuraamuslaitoksen

valvontatoimivaltuuksia kokonaisuudessaan. Tarvittaessa varmuusosastosijoittelun kynnyks voidaan tällöin suhteuttaa muihin toimivaltuuksiin ja niissä käytettyihin kynnyksiin.

Ehdotuksessa keskeisin varmuusosastosijoituksen peruste on, että sijoituksen on oltava perusteltua rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. Säännöstä voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa on olemassa konkreettiset perusteet epäillä vangin jatkavan rikollista toimintaa vankilassa. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi, jos vanki pyrkii jatkamaan huumausainerikollisuutta vankilassa. Sääntely ei enää edellyttäisi epäilyä nykyisessä säännöksessä mainittujen rikostunnusmerkistöjen täyttymisestä, vaan sijoittaminen perustuisi kokonaisarvioon vangin toiminnasta. Arviossa otettaisiin osana huomioon esimerkiksi vangin kuuluminen järjestäytyneen rikollisuuden organisaatioon ja hänen rikolliseen toimintaansa tämän organisaation puitteissa. Kuitenkin edelleen sijoittamisen perusteena tulisi olla konkreettiset seikat kyseisen vangin rikollisen toiminnan jatkamisesta vankilassa. Muutos parantaisi mahdollisuuksia puuttua nimenomaan järjestäytyneen rikollisuuden mahdollisuuksiin jatkaa rikollista toimintaa vankilassa.

Varmuusosastosijoituksen tavoitteena on estää ennalta rikollinen tai turvallisuutta vakavasti vaarantava toiminta. Varmuusosasto on toiminnallisesti muusta vankilasta eristetty osasto, jossa vangin toimintaa ja yhteydenpitoa vankilan ulkopuolelle valvotaan tavanomaista tiiviimmin. Varmuusosastosijoituksella ei kuitenkaan puututa yksityiselämän suojaa koskevan perusoikeuden ytimeen. Myös tutkintavankien toiminta voi vaarantaa vankilan toimintaa siten, että varmuusosastosijoitus on perusteltu.

Esityksessä selvennettäisiin varmuusosastosijoituksen luonnetta turvaamistoimena, jota käytetään vankilaturvallisuuden edellyttämistä syistä. Tutkintavankiin on jo nykyisin voitu kohdistaa muita turvaamistoimia, joiden edellytykset kytkeytyvät vastaavalla tavalla vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Tutkintavangille on myös mahdollista määrätä kurinpitorangaistus järjestyksirikkomuksista. Näin ollen myös tutkintavangin varmuusosastosijoituksen tavoitteita voidaan pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisina. Varmuusosastosijoittelulle on painava yhteiskunnallinen tarve tutkintavankeuden toimeenpanossa.

Edellä mainituista syistä varmuusosastosijoitus ei merkitsisi myöskään poikkeamista syyttömyysolettamaan. Varmuusosastosijoituksen edellytykset kytkeytyvät vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Esimerkiksi Norjassa tutkintavanki on mahdollista sijoittaa korkean turvallisuustason osastolle (avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå).

Tutkintavangille voidaan määrätä yhteydenpidon rajoitus pakkokeinolain 4 luvun nojalla. Yhteydenpidon rajoittamisesta päättää tuomioistuim. Varmuusosastolle sijoittaminen tapahtuisi myös eri perustein kuin tutkintavangin yhteydenpidon rajoittaminen tapahtuu.

Kuten vankeusvangin, myöskään tutkintavangin varmuusosastosijoitusta ei saisi jatkaa kauemmin kuin se on välttämätöntä. Varmuusosastolle sijoittamista koskeva päätös olisi otettava uudelleen harkittavaksi enintään kolmen kuukauden väliajoin. Varmuusosastosijoitukseen olisi mahdollista hakea muutosta tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:n nojalla, joten oikeusturvajärjestelyjen voidaan katsoa olevan riittävällä tasolla.

Valvonta tutkintavankilan varmuusosastolla

Vankeuslain 12 luvun 8 §:ään kirjeenvaihdosta, puheluista ja sähköisestä viestinnästä varmuusosastolla ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Ehdotuksen mukaan säännöksen viimeisessä virkkeessä oleva viittaus kumottuun 10 §:ään kuitenkin poistettaisiin. Vankeuslain 12 luvun 10 § on kumottu lailla 1302/2021.

Vankeuslain 12 luvun 8 § on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 12/1998 vp).

Ehdotettu tutkintavankeuslain 8 luvun 8 § kirjeenvaihdosta, puheluista ja sähköisestä viestinnästä varmuusosastolla olisi identtinen vankeuslain 12 luvun 8 §:n kanssa sillä lisäyksellä, että kirjeenvaihtoa voitaisiin lukea myös, jos se on tarpeen tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

Tutkintavangin kannalta erityisen merkityksellä on mahdollistaa yhteydenpito omaan asiamieheen, jotta tutkintavanki voi huolehtia puolustuksestaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä.

Ehdotetussa säännöksessä on viittaus tutkintavankeuslain 8 luvun 3 ja 4 §:ään, jolloin kirjeenvaihtoa asiamiehen tai vankilan toimintaa valvovien tahojen kanssa ei saa lukea.

Puheluiden kuuntelemisen osalta ehdotetussa säännöksessä on viittaus tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:n 3 momenttiin, jolloin puhelua asiamiehen tai vankilan toimintaa valvovan tahon kanssa ei saa kuunnella eikä tallentaa. Edelleen jos puhelua kuunneltaessa ilmenee, että kyse on tällaisesta yhteydenpidosta, kuuntelu on lopetettava ja tallenne hävitettävä.

Varmuusosastolla tutkintavangin oikeutta tavata asiamiestään ei voitaisi rajoittaa, vaan asiamiehen tapaamiseen sovellettaisiin nykyistä tutkintavankeuslain 9 luvun 4 §:ää. Pykälän 2 momentti mahdollistaa asiamiestapaamisen kameravalvonnan keskustelua kuuntelematta ja tallentamatta, jos se on välttämätöntä säännöksessä luetelluilla perusteilla.

Näillä säännöksillä turvattaisiin tutkintavangin mahdollisuus pitää yhteyttä omaan asiamieheensä varmuusosastolla.

Edellä esitetysti Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuudet on tarkoitus arvioida kokonaisvaltaisesti myöhemmässä vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämisen jatkohankkeessa. Tästä syystä tässä esityksessä ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia vankeuslain varmuusosastolla tapahtuvaa valvontaa koskevaan sääntelyyn. Tässä vaiheessa on perusteltua ainoastaan säätää tutkintavankeuslakiin vankeuslakia vastaava varmuusosaston valvontasääntely, kuitenkin tutkintavankeuden tarkoitus huomioiden.

Mahdollisuus kuunnella ja tallentaa varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu lapsen tapaamisessa

Perhe-elämän suojan katsotaan kuuluvan perustuslain 10 §:ssä tarkoitetun yksityiselämän suojan piiriin. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1. kohdan nojalla hallintoviranomaisen toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Perustuslain 10 §:n 2 momentti suojaa myös keskustelun salaisuutta. Säännös ei suojaa tavallisen kuuloetäisyydeltä käytävän ja aistihavainnoin kuultavissa olevan keskustelun sisältöä, mutta luottamukselliseksi tarkoitetun keskustelun kuunteleminen teknisin apuvälinein merkitsee rajoitusta luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan (HE 309/1993 vp, s. 53, PeVL 11/2005 vp, s.4, PeVL 36/2002, s. 6, PeVL 5/1999 vp, s. 4 ja PeVL 2/1996 vp).

Perustuslain 10 §:n 4 momentin mukaan lailla voidaan kuitenkin säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen vapaudenmenetyksen aikana. Laitosoloissakin viestin salaisuutta

voidaan laitosoloissakin rajoittaa vain siinä määrin kuin se kussakin yksittäistapauksessa on perusteltua (mm. PeVL 12/1998, PeVL 20/2005 vp, PeVL 30/2009 vp ja PeVL 34/2014 vp)

Tällä hetkellä on mahdollista kuunnella ja tallentaa keskustelu valvotussa tapaamisessa vankeuslain 13 luvun 2 §:n 3 momentin nojalla. Säännös on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 34/2014 vp).

Kyseistä 3 momenttia on muutettu lailla 290/2021, jolloin säännöksestä poistettiin rikosten selvittäminen kuuntelun ja tallentamisen perusteena. Lakimuutoksessa oli kyse Rikosseuraamuslaitoksen ja esitutkintaviranomaisten välisen tehtävänjaon selventämisestä. Käsitellessään tätä koskevaa hallituksen esitystä eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamiseksi koskevaksi lainsäädännöksi (HE 6/2020 vp) perustuslakivaliokunta totesi esityksen sisältävän useita säännösehdotuksia, jotka kohdistuvat vankien ja tutkintavankien luottamuksellisen viestin suojan rajoittamista merkitseviin säännöksiin (PeVL 36/2020 vp). Lausunnossaan perustuslakivaliokunta totesi muutosten kohdistuvan pääosin sääntelyyn, joka on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 34/2014 vp; ks. myös PeVL 20/2005 vp, PeVL 59/2006 vp), ja että kyseiset muutokset ovat kuitenkin pääosin perusoikeuksien näkökulmasta puhtaasti muodollisia, eivätkä ne merkitse nykytilanteeseen verrattuna uusia tai aikaisempia laajempia luottamuksellisen viestin suojan rajoituksia.

Ehdotuksen mukaan kyseistä vankeuslain 13 luvun 2 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voitaisiin kuunnella ja tallentaa 3 §:ssä tarkoitettun valvotun tapaamisen lisäksi 5 §:ssä tarkoitettussa lapsen tapaamisessa.

Vangin keskustelun teknisestä kuuntelemisesta ja tallentamisesta lapsen tapaamisessa säädetäisiin lain tasolla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Kuuntelu ja tallentaminen ei tapahtuisi tapaamiseen osallistuvien tietämättä, vaan laissa olisi edelleenkin nimenomainen säännös, joka velvoittaisi ilmoittamaan kuuntelusta ja tallentamisesta. Edelleen kyse olisi mahdollisuudesta eikä säännös velvoittaisi kuunteluun ja tallentamiseen lapsen tapaamisessa.

Muutosehdotuksen taustalla on eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu EOAK/3363/2023, jossa pidettiin johdonmukaisena, että myös lapsen tapaamisessa käyty keskustelu olisi mahdollista tallentaa, ainakin jos tapaamiseen osallistuu lapsen lisäksi myös täysi-ikäisiä tapaajia.

Ehdotus ei muodostaisi merkittävää puuttumista luottamuksellisen viestin suojaan, koska jo voimassaolevan lainsäädännön perusteella henkilökunta voi olla läsnä ja kuulla keskustelun.

Lapsen etua on arvioitava ensisijaisena päätösperusteena kaikissa lasta koskevissa viranomaisen päätöksissä. Lähtökohtaisesti lapsen etu on voida pitää yhteyttä vanhempaansa myös silloin, jos vanhempi suorittaa vankeusrangaistusta. Lapsen tapaamisessa on kyse alle 15-vuotiaan lapsen tapaamisesta. Pelkästään saapuminen vankilaan voi olla pienelle, mutta myös kouluikäiselle lapselle turvattomuuden tunnetta lisäävä kokemus. Saattajan, usein toisen vanhemman, läsnäolo voi varmistaa tapaamisen onnistumista tällaisessa tilanteessa huomattavasti.

Valvontamahdollisuuden myötä ei pitäisi enää olla estettä sille, että myös varmuusosastolla lapsen tapaamiseen voi osallistua lapsen ohella hänen saattajansa tai muita tapaajia. Myös tällä seikalla on merkitystä yksityis- ja perhe-elämän suojan kannalta.

Edellä mainituista syistä ehdotusta voidaan pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena. Sille voidaan katsoa olevan myös painava yhteiskunnallinen tarve vankeusrangaistuksen turvallisessa täytäntöönpanossa

13.2 Määräaikainen päätös puhelun kuuntelusta

Perustuslain 10 §:ssä puhelun salaisuus on suojattu samalla tavalla kuin kirjeenvaihdon salaisuus. Puhelun kuuntelemista ja tallentamista koskevat säännökset liittyvät perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan. Perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (esim. PeVL 34/2014 vp) on korostettu, että luottamuksellisen viestin salaisuuden rajoituksiin kohdistuu välttämättömyyedellytys ja että viestin salaisuutta voidaan vankilassakin rajoittaa vain siinä määrin, kuin se on kussakin yksittäistapauksessa perusteltua.

Vankeuslaissa puhelun kuuntelun ja tallentamisen edellytykset vastaavat kirjeen lukemisen edellytyksiä.

Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella vankeuslakiin on lisätty säännös määräaikaisen kirjeen lukemispäätöksen tekemisestä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 34/2014 vp) on katsottu, että määräaikaista lukemispäätöstä koskeva ehdotus ei ole perustuslain kannalta ongelmallinen, koska päätöksen edellytykset liittyvät kuitenkin yksittäiseen vankiin, lähettäjänsä tai vastaanottajaansa, jolloin luottamuksellisen viestin suoja rajoitetaan vain, kun se on yksittäisessä tapauksessa perusteltua.

Vastaavasti määräaikaisessa puhelun kuuntelua ja tallentamista koskevassa päätöksessä luottamuksellisen viestin suoja rajoitettaisiin ainoastaan silloin kun se on yksittäisessä tapauksessa perusteltua. Ehdotettua sääntelyä voidaan siten pitää perustuslain 10 §:n kannalta ongelmattomana samoista syistä kuin säännöstä määräaikaista kirjeen lukemispäätöstäkin.

13.3 Vankilaan ottamisen rajoittaminen

Perustuslain 21 § mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytyksiä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Vaatimus rangaistusten täytäntöönpanon viivytyksettömyydestä on kirjattu myös vankeuslain 2 luvun 1 §:n 1 momenttiin.

Ehdotetulla vankeuslain 2 luvun 1 §:n 4 momentilla rajoitettaisiin jossain määrin rangaistusten täytäntöönpanon viivytyksettömyyttä yhteiskunnallisissa vakavissa häiriötilanteissa. Täytäntöönpanon alkamista voitaisiin siirtää kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan kuitenkin siten, ettei yksittäinen vankeusrangaistus saisi raueta siirtojen vuoksi. Sääntely vastaa valtaosiltaan voimassa olevaa säännöstä, mutta rajoitusten soveltaminen rajattaisiin vain yhteiskunnallisiin vakaviin häiriötilanteisiin. Toisaalta laajennettaisiin rajoitusten alaan kuuluvien rangaistusten pituutta kuudesta kuukaudesta alle kahden vuoden vankeusrangaistuksiin ja rajoitusten enimmäiskesto sidottaisiin enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan annettaviin oikeusministeriön asetuksiin.

Ehdotetulla säännöksellä ei siirrettäisi ilmoittautumisaikaa niissä tapauksissa, joissa ilmoittautumisaika on jo määrätty. Sääntelyllä ei siten puututtaisi jo tehtyihin hallintopäätöksiin. Tällaisissa tapauksissa tuomitun hakemuksesta tai suostumuksella on mahdollista lykätä täytäntöönpanon aloittamista voimassa olevan vankeuslain 2 luvun 3 ja 4 §:ssä säädettyjen lykkäyksen edellytysten täytyessä.

Ehdotetun säännöksen tavoitteena on turvata vankeusrangaistusten täytäntöönpano yhteiskunnallisissa vakavissa häiriötilanteissa, jos häiriötilanne edellyttää vankiluvun alentamista. Rajoitusten tarkoituksena on siten häiriötilanteissa turvata vankilassa olevien vankien ja henkilökunnan oikeudet, erityisesti perustuslain 7 §:n 2 momentissa turvattu oikeus ihmisarvoiseen kohteluun ja häiriötilanteen luonteen mukaan esimerkiksi perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädetty

julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveystalvelut ja edistää väestön terveyttä. Pääsääntöisesti voidaan myös lähteä siitä, että yhteiskunnallisessa häiriötilanteessa täytäntöönpanon aloittamisen siirtäminen yleensä parantaa vankeusrangaistukseen tuomitun perusoikeuksien toteutumista verrattuna siihen, että hän joutuu suorittamaan vankeusrangaistusta vankilaan.

Ehdotettua säännöstä on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Ehdotetussa säännöksessä säädettäisiin lain tasolla täsmällisesti niistä perusteista, joilla rangaistuksen täytäntöönpanoa voitaisiin siirtää. Laissa säädettäisiin myös siitä, miten pitkiin vankeusrangaistuksiin tuomittuja rajoitukset voisivat koskea. Laissa säädettäisiin myös rajoitusten enimmäiskestosta. Lain tasolla säädettäisiin siten perustuslain 80 §:n edellyttämällä tavalla yksilön oikeuksien perusteista. Oikeusministeriön asetuksella säädettäisiin ainoastaan rajoitusten käyttöönotosta ja tarkemmasta kestoista sekä käytännön toteutuksesta, kuten siitä mitä vankiryhmiä rajoitukset koskisivat ja niistä käytännön seikoista, joita rajoitusten asettamiseen liittyy. Sääntely täyttäisi siten perustuslain asettamat täsmällisyysvaatimuksen ja asetuksenantoa koskevat vaatimukset.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi perusteltua syytä vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetyn täytäntöönpanon turvallisuuden varmistamiseksi yhteiskunnallisessa vakavassa häiriötilanteessa. Säännöksen avulla yhteiskunnallisessa häiriötilanteessa pystyttäisiin huolehtimaan siitä, että vankilassa olevien vankien perustoiminnot ja terveydenhuolto voidaan järjestää vähentämällä vankilukua väliaikaisesti ehdotetulla tavalla. Säännös edellyttäisi, että rajoitukset ovat tilanteessa perusteltuja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Rajoitusten asettamiseksi olisi siten arvioitava ensisijaisesti muiden keinojen käyttämistä ja rajoitukset voitaisiin asettaa vain, jos se olisi perusteltua ottaen huomioon vaihtoehtoiset toimintatavat.

Pitkät vankeusrangaistukset olisi edelleen rajattu rajoitusten ulkopuolelle ja rajoitukset voisivat kestää kerrallaan vain kuusi kuukautta.

Näistä syistä ehdotettua täytäntöönpanon aloittamisen viivästyttämistä yhteiskunnallisissa vakavissa häiriötilanteissa voidaan pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena.

Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet eivät aseta ehdottomia velvoitteita sille, kuinka nopeasti rangaistusten täytäntöönpanoon on ryhdyttävä. Sen sijaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklan nojalla Suomi on velvollinen huolehtimaan siitä, että vankilaolosuhteet eivät vaaranna kenenkään henkeä tai terveyttä eikä ketään kohdella epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Näiden velvollisuuksien turvaamiseksi ehdotettua säännöstä voidaan pitää perusteltuna.

Edellä esitetyn perusteella lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

vankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan
muutetaan
lisätään seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

9 §

Toimivalta virka-ajan ulkopuolella

Rikosseuraamuslaitoksen päivystävä virkamies saa käyttää täytäntöönpanosta vastaavalle virkamiehelle kuuluvaa päätösvaltaa rangaistusaikaa koskevan päätöksen tekemisessä ja etsintäkuuluttamisessa, jollei asia siedä viivytystä.

2 luku

Täytäntöönpanon aloittaminen

1 §

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen

Vankilaan ottamista voidaan rajoittaa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, jos rajoittaminen on perusteltua sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Rajoitukset voivat koskea sakonmuunto-rangaistukseen ja alle kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja. Rajoitukset voivat kestää enintään kuusi kuukautta. Rajoituksia voidaan jatkaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan, jos se on edelleen välttämätöntä tässä momentissa säädetyistä syistä. Rangaistuksen täytäntöönpanoon on kuitenkin ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi rajoitusten vuoksi.

2 a §

Etsintäkuuluttaminen

Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa vangin täytäntöönpanon jatkamiseksi, jos hän:

1) karkaa tai poistuu luvatta vankilasta, 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitetusta sijoituspaikasta tai 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitetusta hoitopaikasta;

2) on ollut 8 luvun 6 §:n tai 9 §:n 1 tai 3 momentin taikka 14 luvun nojalla myönnettyllä luvalla vankilan ulkopuolella eikä palaa lupahdoissa määrättyä ajankohtana taikka rikkoo muuten luvan ehtoja.

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset vankeuden täytäntöönpanon aloittamisesta ja lykkäämisestä, lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpanosta, tuomitun kuulemisesta, etsintäkuuluttamisesta sekä sakon maksamisesta vankilassa annetaan valtioneuvoston asetuksella. Oikeusministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset vankilaan ottamisen rajoittamisen alkamisesta ja päättymisestä sekä siitä, millä tavoin vankilaan ottamista rajoitetaan.

3 luku

Rangaistusajan laskeminen

7 §

Rangaistusajaksi lukeminen

Jos vanki karkaa tai poistuu luvatta vankilasta tai 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitetusta sijoituspaikasta taikka 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitetusta hoidosta, rangaistusajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin vanki karkasi tai poistui luvatta, sen vuorokauden loppuun, jolloin hän palasi vankilaan tai otettiin kiinni vankilaan palauttamista varten.

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

9 §

Sijoittaminen avolaitokseen

Tuomittu voidaan suoraan vapaudesta sijoittaa avolaitokseen, jos hänen suoritettavanaan on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaistus ja enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Tuomittu voidaan määrätä ilmoittautumaan suljettuun vankilaan ennen avolaitokseen toimittamista. Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksenä on, että vanki sitoutuu päihitteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan sekä tämän luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan.

Tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän:

- 1) ei sovellu avolaitoksessa järjestettävään tai avolaitokseen hyväksymään toimintaan;
- 2) ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä;
- 3) jatkaa rikollista toimintaa;
- 4) vaarantaa toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta;
- 5) poistuu avolaitoksesta luvatta; tai

6) ei tule noudattamaan päihteettömyyttä tai suostumaan sen valvontaan;

5 luku

Sijoittaminen vankilassa

5 §

Varmuosasto

Vankilassa voi turvallisuussyistä olla muusta vankilasta eristetty osasto (varmuusosasto).

Varmuosastolle sijoitetun vangin oikeuksien rajoituksista säädetään 8 luvun 3 §:n 2 momentissa, 11 luvun 2 §:n 2 momentissa, 3 §:n 2 momentissa ja 4 §:n 2 momentissa, 12 luvun 8 §:ssä sekä 13 luvun 2 §:n 3 momentissa.

Varmuosastolle sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Varmuosastolle sijoitettua vankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

6 §

Varmuosastolle sijoittamisen edellytykset

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos se on perusteltua sen estämiseksi, että:

- 1) hän jatkaa rikollista toimintaa vankilassa;
- 2) hän yrittää karata tai hänet yritetään vapauttaa; taikka
- 3) hän muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka vangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

7 §

Varmuosastolle sijoittamisen kesto

2 momentti kumotaan

9 §

Päätösvalta

Vangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja varmuusosastolle sijoittamisen jatkamisesta päättää operatiivisen toiminnan vastualueen johtaja vankilan yksikönpäällikön tai asiakasarvioinnin yksikön yksikönpäällikön esityksestä tai näitä kuultuaan.

6 luku

Siirtäminen toiseen vankilaan

1 §

Siirtäminen suljetusta vankilasta avolaitokseen

Vanki voidaan rangaistuksen pituudesta riippumatta siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, jos:

- 1) avovankilaan siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;
- 2) vanki soveltuu avolaitoksen järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan;
- 3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei jatka rikollista toimintaa, ei vaaranna toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta eikä poistu avolaitoksesta luvatta;
- 4) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita sekä sitoutuu tämän lain 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihdeettömyyden valvontaan; ja
- 5) vanki sitoutuu 4 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan.

Vangin siirtämisessä suljetusta vankilasta avovankilaan noudatetaan 4 luvun 8 §:ää.

8 luku

Toimintaan osallistuminen

9 §

Toimintaan osallistuminen vankilan ulkopuolella

kumotaan 2 momentti

10 §

Luvan edellytykset

kumotaan 2 momentti

10 a §

Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

Vanki voidaan sijoittaa määrääjäksi ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihdeettömyyttä edistävään toimintaan tai muuhun toimintaan, joka parantaa hänen mahdollisuuksiaan selviytyä vapaudessa. Alaikäinen vanki voidaan sijoittaa lastensuojelulaitokseen. Ulkopuolisen laitossijoituksen kustannukset maksetaan valtion varoista. Sijoituksen edellytyksenä on, että:

- 1) ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävä toiminta edistää vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista;
- 2) vanki soveltuu ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävään toimintaan;

3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettuja määräyksiä;

4) vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan, tämän pykälän 3 momentissa tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan sekä muihin ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettuihin määräyksiin;

5) vanki suostuu siihen, että Rikosseuraamuslaitos on tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka määräysten noudattamista koskevissa asioissa.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoitettu vanki on velvollinen:

1) osallistumaan laitoksessa järjestettävään toimintaan, noudattamaan laitoksen järjestystä ja pysymään laitoksessa sijoituspäätöksessä määrättyllä tavalla;

2) pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen sijoituspäätöksessä määrättyllä tavalla;

3) käsittelemään huolellisesti teknisiä valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoitettua vankia voidaan valvoa vangin haltuun annettavalla taikka vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävällä teknisellä välineellä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä sijoituspäätöksessä määrättyllä tavalla.

Sen lisäksi mitä sijoituspäätöksessä määrätään vangin liikkumisesta, vangille voidaan myöntää poistumislupa ulkopuolisesta laitoksesta 14 luvun säännösten nojalla.

11 §

Luvan tai sijoituksen peruuttaminen

Jos 6, 9 tai 10 a §:ssä tarkoitettujen luvan tai sijoituksen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, lupa voidaan peruuttaa.

Jos vanki ei noudata 10 §:n 3 momentissa tai 10 a §:ssä tarkoitettuja ehtoja, vangille voidaan määrätä 15 luvun 4 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettu kurinpitorangaistus. Jos kurinpitorangaistusta ei pidetä riittävänä tai tarkoituksenmukaisena seuraamuksena, lupa voidaan myös peruuttaa. Rangaistusajaksi lukemisessa noudatetaan, mitä 3 luvun 7 §:ssä säädetään. Avolaitokseen sijoitetun vangin siirtämisessä noudatetaan lisäksi, mitä 6 luvun 2 §:ssä säädetään.

Jos vanki tekee vankilan ulkopuolella rikoksen, noudatetaan, mitä rikoslain 2 luvun 13 §:ssä säädetään.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voi toimittaa ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun vangin ja hänen mukanaan olevan omaisuuden vankilaan ulkopuolisen laitossijoituksen peruuttamisen selvittämisen ja kurinpitoasian käsittelyn vaatimaksi ajaksi.

14 §

Päätösvalta

Vankilan yksikönpäällikkö päättää 10 a §:ssä tarkoitettua sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen sekä sijoituksen peruuttamisesta. Vankilan yksikönpäällikkö tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:ssä tarkoitettua sijoittamisesta, 6 ja 9 §:ssä tarkoitettua vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta ja sen peruuttamisesta sekä 7 §:n mukaisesta luvasta omaan työhön.

15 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

- 1) vankien toimintaan sijoittamisesta,
- 2) vankien työ- ja toiminta-ajasta;
- 3) 6, 9 ja 10 a §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen ehdoksi asetettavista määräyksistä.

Tarkemmat määräykset menettelystä samoin kuin töiden luokittelusta sekä muista työn edellytyksistä antaa Rikosseuraamuslaitos.

11 luku

Vapaa-aika

2 §

Osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin

Vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Varmuosastolle sijoitettu vanki saa osallistua varmuusosastolle soveltuviin vapaa-ajan toimintoihin. Varmuosastolle sijoitettu vanki saa viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden varmuusosaston vankien kanssa varmuusosastolle soveltuvalla tavalla.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki:

- 1) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
- 2) on 15 luvun 11 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen kohteena.

3 §

Uskonnonharjoitus

Vangilla on oikeus osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin, jollei:

- 1) vanki ole sijoitettu varmuusosastolle taikka suorita 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
- 2) vanki ole 15 luvun 11 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen kohteena.

8 §

Päätösvalta

Vapaa-ajan toimintaan ja 3 §:ssä tarkoitettuun jumalanpalvelukseen, hartaushetkeen ja muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen taikka kirjastoon pääsyn epäämisestä sekä 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua osallistumisen kieltämisestä tai rajoittamisesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Ennen epäämispäätöksen tekemistä tulee kuulla tilaisuuden järjestäjää.

12 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

7 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Vangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syytä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan.

8 §

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetyksen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syytä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin vangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a, 3-5 ja 11 §:ssä säädetään.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin, 8 §:n 1 momentin tai 9 b §:n nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua jäljennöksen ottamisesta, 2 a §:n 1 momentin mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä lähetyksen tai viestin 5 §:ssä tarkoitettua pidättämisestä päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Puhelimen käytön keskeyttämisestä tai epäamisestä päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

13 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

2 §

Tapaamistilat ja valvonta

Jäljempänä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan liittyvästä perustellusta syyistä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuosastolle sijoitetun vangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella sekä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa, että 5 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja tapaajalle.

15 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

3 §

Järjestysrikkomukset

Vangille voidaan määrätä kurinpitorangaistus, jos vanki syyllistyy järjestysrikkomukseen. Järjestysrikkomuksia ovat:

- 1) syyllistyminen vankilassa tai muutoin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;
 - 2) luvaton poistuminen avolaitoksesta, 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitetusta ulkopuolisesta laitoksesta tai terveydenhuollon laitoksesta;
 - 3) tämän lain tai sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen taikka niitä täsmentävän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksen rikkominen;
 - 4) 1 §:ssä tarkoitetun vankilan järjestyssäännön rikkominen edellyttäen, että järjestyssäännössä on nimenomaisesti mainittu kyseisestä rikkomuksesta voivan seurata kurinpitorangaistus;
 - 5) 8 luvun 6, 9 tai 10 a §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen tai 12 luvun 6 a, 9 tai 9 a §:ssä tarkoitetun luvan taikka 14 luvussa tarkoitetun poistumisluvan ehdoksi asetettujen määräysten rikkominen;
 - 6) Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen.
- Rikoksesta, josta vankilan johtaja on tehnyt ilmoituksen poliisille, ei saa määrätä kurinpitorangaistusta.

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

3 §

Vangin turvatarkastus

Vangille voidaan tehdä turvatarkastus rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

6 a §

Päihteiden valmistamisen ja käytön kielto

Alkoholin, muun päihdyttävän aineen ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettujen dopingainesten valmistaminen ja käyttö vankilassa ja ulkopuolisen laitossijoituksen aikana on kiellettyä.

18 luku

Turvaamistoimenpiteet

2 §

Sitominen

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Sitominen ei saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Sitomisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos vanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla. Kun vanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisestä syystä toisin määrää. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

Raskaana olevaa vankia ei saa sitoa synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen.

5 §

Erillään pitäminen

Vanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:

- 1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä tai terveyttä;
- 2) ilmeisen karkamis- tai vapauttamisyrittäksen estämiseksi;
- 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi;
- 4) vangin oman turvallisuuden takaamiseksi; tai
- 5) muun 1–4 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä ja turvallisuutta vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

6 §

Voimakeinojen käyttö

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja:

- 1) vangin karkaamisen tai luvatta poistumisen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi ja tässä tai 16 luvussa tarkoitetun valvonta-, tarkastus- ja turvaamistoimenpiteen suorittamiseksi;
- 2) 17 luvussa tarkoitetun vankilaan pääsyn estämiseksi, esineiden ja tavaroiden haltuun ottamiseksi, alueelta poistamiseksi sekä kiinniottamisen ja säilössäpidon toimittamiseksi;
- 3) henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä vaarantavan teon taikka tapahtuman uhatessa luvattoman pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kulkuneuvon pysäyttämiseksi; sekä
- 4) ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun vangin kiinni ottamiseksi ja vankilaan toimittamiseksi.

20 luku

Muutoksenhaku

1 §

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 8) 8 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista, 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön, 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa osallistua toimintaan vankilan ulkopuolella, 10 a §:ssä tarkoitettua sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen, 11 §:ssä tarkoitettua päätöstä peruuttaa 6 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa *tai 10 a §:ssä* tarkoitettu lupa tai sijoitus tai 13 §:ssä tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista määrääjäksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

tutkintavankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan
muutetaan
lisätään seuraavasti:

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

2 b §

Varmuusosasto

Varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin oikeuksien rajoituksista säädetään 4 luvun 1 §:n 1 momentissa, 7 luvun 1 §:n 2 momentissa, 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa, 8 luvun 10 §:ssä sekä 9 luvun 1 §:n 3 momentissa.

Varmuusosastolle sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Varmuusosastolle sijoitettua tutkintavankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

2 c §

Varmuusosastolle sijoittamisen edellytykset

Tutkintavanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos se on perusteltua sen estämiseksi, että:

- 1) hän jatkaa rikollista toimintaa vankilassa;
- 2) hän yrittää karata tai hänet yritetään vapauttaa; taikka
- 3) hän muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

2 d §

Varmuusosastolle sijoittamisen kesto

Varmuusosastolle sijoittamista ei saa jatkaa kauemmin kuin se on välttämätöntä. Päätös tutkintavangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja sen perusteet on otettava uudelleen harkittaviksi enintään kolmen kuukauden väliajoin.

9 §

Päätösvalta

Tutkintavangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja varmuusosastolle sijoittamisen jatkamisesta päättää operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja vankilan yksikönpäällikön tai asiasarvioinnin yksikön yksikönpäällikön esityksestä tai näitä kuultuaan.

4 luku

Toiminta

1 §

Toimintaan osallistuminen

Tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki voi kuitenkin osallistua vain varmuusosastolle soveltuviin toimintoihin.

7 luku

Vapaa-aika

1 §

Vapaa-ajan toiminta

Tutkintavanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki saa osallistua varmuusosastolle soveltuviin vapaa-ajan toimintoihin. Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki saa viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden varmuusosaston tutkintavankien kanssa varmuusosastolle soveltuvalla tavalla.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos tutkintavanki:

- 1) suorittaa 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
 - 2) on 10 luvun 11 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena.
-

2 §

Uskonnonharjoitus

Tutkintavangilla on oikeus osallistua vankilassa järjestettyihin jumalanpalveluksiin, hartaushetkiin ja muihin hengellisiin tilaisuuksiin, jollei:

- 1) tutkintavanki ole sijoitettu varmuusosastolle taikka suorita 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
 - 2) tutkintavanki ole 10 luvun 11 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena.
-

8 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

7 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Tutkintavangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan.

8 §

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta tutkintavangilta peräisin oleva ja tutkintavangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin tutkintavangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a §:ssä, 3-5 ja 9 säädetään.

Varmuusosastolla olevan tutkintavangin puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi tallentaa. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan, mitä 7 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Varmuusosastolle sijoitetulla vangille ei voida myöntää lupaa 7 a §:ssä tarkoitettuun sähköpostin käyttöön.

9 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

1 §

Tapaaminen

Tutkintavangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella sekä 2 momentissa tarkoitettussa valvomattomassa tapaamisessa että 3 §:ssä tarkoitettussa lapsen tapaamisessa. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja tapaajalle.

11 luku

Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

3 §

Tutkintavangin turvatarkastus

Tutkintavangille voidaan tehdä turvatarkastus rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

13 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

Sitominen

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Sitominen ei saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Sitomisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos tutkintavanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla. Kun tutkintavanki on kuuluttavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisistä syistä toisin päättä. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

Raskaana olevaa tutkintavankia ei saa sitoa synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen.

5 §

Erillään pitäminen

Tutkintavanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:

- 1) sen estämiseksi, että tutkintavanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä ja terveyttä;
- 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrittäksen estämiseksi;
- 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi;
- 4) tutkintavangin oman turvallisuuden takaamiseksi; tai

5) muun 1–4 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä ja turvallisuutta vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

15 luku

Muutoksenhaku

1 §

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Tutkintavanki saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

2) 3 luvun 1 §:n 5 momentissa tarkoitettua sijoittamista, 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua erillään asumista omasta pyynnöstä, 2 c §:ssä tarkoitettua varmuusosastolle sijoittamista ja 2 d §:ssä tarkoitettua varmuusosastolle sijoittamisen jatkamista, 3 §:ssä tarkoitettua omien vaatteiden käyttöä tai 4 §:ssä tarkoitettua perusruokavaliosta poikkeamista;

16 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Vankeuslain soveltaminen

Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain:

3) 5 luvun 1 §:n 1 momentissa osastoista, 5 §:n 1 momentissa varmuusosastosta, 8 §:ssä osaston päiväjärjestyksestä ja 9 §:n 1 momentissa osaston päiväjärjestyksen vahvistamista koskevasta päätösvallassa sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettun ylilääkärin tai hänen määräämänsä lääkärin päätösvallassa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

puolustustilalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustustilalain (1083/1991) 9 §:n 4 momentti, seuraavasti:

9 §

Turvasäilöön määrätyn henkilön oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavan-
gista on tutkintavankeuslaissa (768/2005) säädetty. Hänen yhteydenpitoaan ulkopuolisiin voi-
daan kuitenkin rajoittaa ja yhteydenpito voidaan kieltää siltä osin kuin se saattaa vaarantaa tur-
vasäilöön määräämisen tarkoituksen saavuttamisen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Laki

vankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

9 §

9 §

Toimivalta virka-ajan ulkopuolella

Toimivalta virka-ajan ulkopuolella

Rikosseuraamuslaitoksen päivystävä virkamies saa käyttää täytäntöönpanosta vastavalle virkamiehelle kuuluvaa päätösvaltaa rangaistusaikaa koskevan päätöksen tekemisessä, jollei asia siedä viivytystä.

Rikosseuraamuslaitoksen päivystävä virkamies saa käyttää täytäntöönpanosta vastavalle virkamiehelle kuuluvaa päätösvaltaa rangaistusaikaa koskevan päätöksen tekemisessä ja etsintäkuuluttamisessa, jollei asia siedä viivytystä.

2 luku

2 luku

Täytäntöönpanon aloittaminen

Täytäntöönpanon aloittaminen

1 §

1 §

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen

Vankiluvun tasoittamiseksi ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että vankilat eivät ota tiettyinä ajanjaksona vastaan sellaisia rangaistukseen tuomittuja, joilla on suoritettavanaan enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus tai

Vankilaan ottamista voidaan rajoittaa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, jos rajoittaminen on perusteltua sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille.

Voimassa oleva laki

sakon muuntorangaistus. Täytäntöönpanon alkaminen ei kuitenkaan tästä syystä saa siirtyä yli kahdeksaa kuukautta siitä kun tuomio tuli täytäntöönpanokelpoiseksi.

2 a §

Etsintäkuuluttaminen

Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa vangin täytäntöönpanon jatkamiseksi, jos hän:

1) karkaa tai poistuu luvatta vankilasta, 8 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetusta sijoituspaikasta tai 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitetusta hoitopaikasta;

2) on ollut 8 luvun 6 §:n tai 9 §:n 1 tai 3 momentin taikka 14 luvun nojalla myönnettyllä luvalla vankilan ulkopuolella eikä palaa lupaehtoisissa määrättyinä ajankohtana taikka rikoo muuten luvan ehtoja.

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset vankeuden täytäntöönpanon aloittamisesta ja lykkäämisestä, lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpanosta, tuomitun kuulemisesta, etsintäkuuluttamisesta sekä sakon maksamisesta vankilassa annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Rangaistusajan laskeminen

Ehdotus

Rajoitukset voivat koskea sakon muuntorangaistukseen ja alle kahden vuoden ehdottoomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja. Rajoitukset voivat kestää enintään kuusi kuukautta. Rajoituksia voidaan jatkaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan, jos se on edelleen välttämätöntä tässä momentissa säädetyistä syistä. Rangaistuksen täytäntöönpanoon on kuitenkin ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi rajoitusten vuoksi.

2 a §

Etsintäkuuluttaminen

Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa vangin täytäntöönpanon jatkamiseksi, jos hän:

1) karkaa tai poistuu luvatta vankilasta, 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitetusta sijoituspaikasta tai 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitetusta hoitopaikasta;

2) on ollut 8 luvun 6 §:n tai 9 §:n 1 tai 3 momentin taikka 14 luvun nojalla myönnettyllä luvalla vankilan ulkopuolella eikä palaa lupaehtoisissa määrättyinä ajankohtana taikka rikoo muuten luvan ehtoja.

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset vankeuden täytäntöönpanon aloittamisesta ja lykkäämisestä, lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpanosta, tuomitun kuulemisesta, etsintäkuuluttamisesta sekä sakon maksamisesta vankilassa annetaan valtioneuvoston asetuksella. *Oikeusministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset vankilaan ottamisen rajoittamisen alkamisesta ja päättymisestä sekä siitä, millä tavoin vankilaan ottamista rajoitetaan.*

3 luku

Rangaistusajan laskeminen

7 §

Rangaistusajaksi lukeminen

Jos vanki karkaa tai poistuu luvatta vankilasta tai 8 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua sijoituspaikasta taikka 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitettua hoidosta, rangaistusajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin vanki karkasi tai poistui luvatta, sen vuorokauden loppuun, jolloin hän palasi vankilaan tai otettiin kiinni vankilaan palauttamista varten.

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

9 §

Sijoittaminen avolaitokseen

Tuomittu voidaan suoraan vapaudesta sijoittaa avolaitokseen, jos hänen suoritettavanaan on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaus ja enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Tuomittu voidaan määrätä ilmoittautumaan suljettuun vankilaan ennen avolaitokseen toimittamista. Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksenä on, että vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan.

Tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän:

- 1) ei sovellu avolaitoksessa järjestettävään tai avolaitoksen hyväksymään toimintaan;
- 2) ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä;
- 3) jatkaa rikollista toimintaa;
- 4) poistuu avolaitoksesta luvatta; tai
- 5) ei tule noudattamaan päihteettömyyttä tai suostumaan sen valvontaan.

7 §

Rangaistusajaksi lukeminen

Jos vanki karkaa tai poistuu luvatta vankilasta tai 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitettua sijoituspaikasta taikka 10 luvun 2–4 §:ssä tarkoitettua hoidosta, rangaistusajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin vanki karkasi tai poistui luvatta, sen vuorokauden loppuun, jolloin hän palasi vankilaan tai otettiin kiinni vankilaan palauttamista varten.

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

9 §

Sijoittaminen avolaitokseen

Tuomittu voidaan suoraan vapaudesta sijoittaa avolaitokseen, jos hänen suoritettavanaan on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaus ja enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Tuomittu voidaan määrätä ilmoittautumaan suljettuun vankilaan ennen avolaitokseen toimittamista. Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksenä on, että vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan sekä tämän luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan.

Tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän:

- 1) ei sovellu avolaitoksessa järjestettävään tai avolaitokseen hyväksymään toimintaan;
- 2) ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä;
- 3) jatkaa rikollista toimintaa;
- 4) vaarantaa toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta;
- 5) poistuu avolaitoksesta luvatta; tai
- 6) ei tule noudattamaan päihteettömyyttä tai suostumaan sen valvontaan;

5 luku

Sijoittaminen vankilassa

5 §

Varmuosasto

Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastuualueen johtajan päätöksellä voidaan vankilaan turvallisuussyistä perustaa muusta vankilasta eristetty osasto (varmuusosasto).

Varmuosastolle sijoitetun vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin mitä varmuusosastolle sijoittamisesta välttämättä aiheutuu.

Varmuosastolle sijoitettua vankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

6 §

Varmuosastolle sijoittamisen edellytykset

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos on perusteltua syytä epäillä, että vanki:

1) syyllistyy tekijänä tai osallisena rikoslain 50 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

2) syyllistyy muuhun rikokseen, josta säädetty ankaran rangaistus olisi vähintään 4 vuotta vankeutta;

3) karkaa tai yrittää karata; tai

4) yritetään vapauttaa.

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle myös, jos hän on vakavasti vaarantanut vankilan turvallisuutta tai jos sijoittaminen on perusteltua hänen oman turvallisuutensa takamiseksi.

7 §

5 luku

Sijoittaminen vankilassa

5 §

Varmuosasto

Vankilassa voi turvallisuussyistä olla muusta vankilasta eristetty osasto (varmuusosasto).

Varmuosastolle sijoitetun vangin oikeuksien rajoituksista säädetään 8 luvun 3 §:n 2 momentissa, 11 luvun 2 §:n 2 momentissa, 3 §:n 2 momentissa ja 4 §:n 2 momentissa, 12 luvun 8 §:ssä sekä 13 luvun 2 §:n 3 momentissa.

Varmuosastolle sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Varmuosastolle sijoitettua vankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

6 §

Varmuosastolle sijoittamisen edellytykset

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos se on perusteltua sen estämiseksi, että:

1) hän jatkaa rikollista toimintaa vankilassa;

2) hän yrittää karata tai hänet yritetään vapauttaa; taikka

3) hän muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka vangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

7 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Varmuusosastolle sijoittamisen kesto ja perusteiden ilmoittaminen

Varmuusosastolle sijoittamisen kesto

Varmuusosastolle sijoittamisen perusteet on ilmoitettava vangille, jos niiden ilmoittamisesta ei aiheudu vaaraa muun henkilön turvallisuudelle taikka haittaa rikoksen selvittämiseksi.

2 momentti kumotaan

9 §

9 §

Päätösvalta

Päätösvalta

Vangin sijoittamisesta varmuusosastolle päättää operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja vankilan yksikönpäällikön tai asiasarvioinnin yksikön yksikönpäällikön esityksestä tai näitä kuultuaan.

Vangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja varmuusosastolle sijoittamisen jatkamisesta päättää operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja vankilan yksikönpäällikön tai asiasarvioinnin yksikön yksikönpäällikön esityksestä tai näitä kuultuaan.

6 luku

6 luku

Siirtäminen vankilasta toiseen

Siirtäminen vankilasta toiseen

1 §

1 §

Siirtäminen suljetusta vankilasta avolaitokseen

Siirtäminen suljetusta vankilasta avolaitokseen

Vanki voidaan rangaistuksen pituudesta riippumatta 4 luvun 8 §:ää noudattaen siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen määräajaksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, jos:

Vanki voidaan rangaistuksen pituudesta riippumatta siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, jos:

1) avolaitokseen siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

1) avovankilaan siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vanki soveltuu avolaitoksessa järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan;

2) vanki soveltuu avolaitoksen järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan;

3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei syyllisty rikokseen eikä poistu avolaitoksesta luvatta; ja

3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei jatka rikollista toimintaa, ei vaaranna toisen vangin tai muun henkilön turvallisuutta eikä poistu avolaitoksesta luvatta;

4) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita sekä sitoutuu

4) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita sekä sitoutuu

Voimassa oleva laki

tämän lain 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päih-
teettömyyden valvontaan.

8 luku

Toimintaan osallistuminen

9 §

*Toimintaan osallistuminen vankilan ulkopuo-
lilla*

Vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla arvi-
oidaan olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä
vapaudessa, voidaan sijoittaa määräajaksi
vankilan ulkopuoliseen laitokseen tai vastaa-
vaan yksikköön (sijoituspaikka), jossa hän
osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviyty-
mismahdollisuuksiaan parantavaan muuhun
tavoitteelliseen toimintaan (sijoitus ulkopuoli-
seen laitokseen).

10 §

Luvan edellytykset

Ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen edel-
lytyksenä on lisäksi, että vankila, sijoitus-
paikka ja vanki ovat tehneet kirjallisen sijoit-
ussopimuksen. Sijoituksen edellytyksenä on
myös, että vanki suostuu siihen, että vankein-
hoitoviranomaiset saavat antaa sijoituksen
kannalta tarpeellisia tietoja sijoituspaikalle ja
että sijoituspaikka saa ilmoittaa vankeinhoito-
viranomaisille ehtojen rikkomisesta.

uusi 10 a §

Ehdotus

tämän lain 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päih-
teettömyyden valvontaan; ja

5) vanki sitoutuu 4 luvun 1 §:n 2 momentissa
tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan
valvontaan.

*Vangin siirtämisessä suljetusta vankilasta
avovankilaan noudatetaan 4 luvun 8 §:ää.*

8 luku

Toimintaan osallistuminen

9 §

*Toimintaan osallistuminen vankilan ulkopuo-
lilla*

kumotaan 2 momentti

10 §

Luvan edellytykset

kumotaan 2 momentti

10 a §

Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

Vanki voidaan sijoittaa määräajaksi ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihteettömyyttä edistävään toimintaan tai muuhun toimintaan, joka parantaa hänen mahdollisuuksiaan selviytyä vapaudessa. Alaikäinen vanki voidaan sijoittaa lastensuojelulaitokseen. Ulkopuolisen laitossijoituksen kustannukset maksetaan valtion varoista. Sijoituksen edellytyksenä on, että:

1) ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävään toimintaan edistää vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vanki soveltuu ulkopuolisessa laitoksessa järjestettävään toimintaan;

3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettuja määräyksiä;

4) vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan, tämän pykälän 3 momentissa tarkoitettuun teknisillä välineillä tapahtuvaan valvontaan sekä muihin ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoksi asetettuihin määräyksiin;

5) vanki suostuu siihen, että Rikosseuraamuslaitos on tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka määräysten noudattamista koskeissa asioissa.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoitettu vanki on velvollinen:

1) osallistumaan laitoksessa järjestettävään toimintaan, noudattamaan laitoksen järjestystä ja pysymään laitoksessa sijoituspäätöksessä määrätyllä tavalla;

2) pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen sijoituspäätöksessä määrätyllä tavalla;

3) käsittelemään huolellisesti teknisiä valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käyttöä annettuja ohjeita.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoitettua vankia voidaan valvoa vangin haltuun annettavalla taikka vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävällä teknisellä välineellä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä sijoituspäätöksessä määrätyllä tavalla.

Sen lisäksi mitä sijoituspäätöksessä määrätään vangin liikkumisesta, vangille voidaan myöntää poistumislupa ulkopuolisesta laitoksesta 14 luvun säännösten nojalla.

11 §

11 §

*Luvan tai sijoituksen peruuttaminen**Luvan tai sijoituksen peruuttaminen*

Jos 6 tai 9 §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, lupa voidaan peruuttaa. Jos vanki ei noudata 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuja ehtoja, vangille voidaan määrätä 15 luvun 4 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettu kurinpitorangeistus. Jos kurinpitorangeistusta ei pidetä riittävänä tai tarkoituksenmukaisena seuraamuksena, lupa voidaan myös peruuttaa. Rangaistus-ajaksi lukemisessa noudatetaan, mitä 3 luvun 7 §:ssä säädetään. Avolaitokseen sijoitetun vangin siirtämisessä noudatetaan lisäksi, mitä 6 luvun 2 §:ssä säädetään.

Jos 6, 9 tai 10 a §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, lupa voidaan peruuttaa.

Jos vanki ei noudata 10 §:n 3 momentissa tai 10 a §:ssä tarkoitettuja ehtoja, vangille voidaan määrätä 15 luvun 4 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettu kurinpitorangeistus. Jos kurinpitorangeistusta ei pidetä riittävänä tai tarkoituksenmukaisena seuraamuksena, lupa voidaan myös peruuttaa. Rangaistus-ajaksi lukemisessa noudatetaan, mitä 3 luvun 7 §:ssä säädetään. Avolaitokseen sijoitetun vangin siirtämisessä noudatetaan lisäksi, mitä 6 luvun 2 §:ssä säädetään.

Jos vanki tekee vankilan ulkopuolella rikoksen, noudatetaan, mitä rikoslain 2 luvun 13 §:ssä säädetään.

Jos vanki tekee vankilan ulkopuolella rikoksen, noudatetaan, mitä rikoslain 2 luvun 13 §:ssä säädetään.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voi toimittaa ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun vangin ja hänen mukanaan olevan omaisuuden vankilaan ulkopuolisen laitossijoituksen peruuttamisen selvittämisen ja kurinpitoasian käsittelyn vaatimaksi ajaksi.

uusi 3 momentti

14 §

14 §

*Päätösvalta**Päätösvalta*

Vankilan yksikönpäällikkö tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:n mukaisesta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:n mukaisesta vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta, 7 §:n mukaisesta luvasta omaan työhön sekä 11 §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen peruuttamisesta.

Vankilan yksikönpäällikkö päättää 10 a §:ssä tarkoitetusta sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen sekä sijoituksen peruuttamisesta. Vankilan yksikönpäällikkö tai rikosseuraamuskeskuksen työjärjestyksessä määrätty toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:ssä tarkoitetusta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:ssä tarkoitetusta vankilan ulkopuoliseen toimintaan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

osallistumisesta ja sen peruuttamisesta sekä 7 §:n mukaisesta luvasta omaan työhön.

15 §

15 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset vankien toimintaan sijoittamisesta, vankien työ- ja toiminta-ajasta sekä 6 ja 9 §:ssä tarkoitetun sijoituksen ja luvan ehdoista, *pitäytymisestä ja sijoitussopimuksesta* sekä *osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta* määrääjäksi annetaan valtioneuvoston asetuksella. *Tarkemmat määräykset menettelystä samoin kuin töiden luokittelusta sekä muista työn edellytyksistä antaa Rikosseuraamuslaitos.*

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

- 1) vankien toimintaan sijoittamisesta,*
- 2) vankien työ- ja toiminta-ajasta;*
- 3) 6, 9 ja 10 a §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen ehdoksi asetettavista määräyksistä.*

Tarkemmat määräykset menettelystä samoin kuin töiden luokittelusta sekä muista työn edellytyksistä antaa Rikosseuraamuslaitos.

11 luku

11 luku

Vapaa-aika

Vapaa-aika

2 §

2 §

Osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin

Osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin

Vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Varmuosastolle sijoitettu vanki saa osallistua varmuuosastolle soveltuviin vapaa-ajan toimintoihin. Varmuosastolle sijoitettu vanki saa viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden varmuuosaston vankien kanssa varmuuosastolle soveltuvalla tavalla.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki:

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki:

1) on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuuosastolle;

1) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) on 15 luvun 11 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

3) on 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

3 §

3 §

Uskonnonharjoitus

Uskonnonharjoitus

Vangilla on oikeus osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin, jollei:

Vangilla on oikeus osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin, jollei:

1) vanki ole sijoitettu varmuusosastolle taikka suorita 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangastusta; taikka

1) vanki ole sijoitettu varmuusosastolle taikka suorita 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangastusta; taikka

2) vanki ole 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettun toimenpiteen kohteena.

2) vanki ole 15 luvun 11 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettun toimenpiteen kohteena.

8 §

8 §

Päätösvalta

Päätösvalta

Vapaa-ajan toimintaan ja 3 §:ssä tarkoitettuun jumalanpalvelukseen, hartaushetkeen ja muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen taikka kirjastoon pääsyn epäämisestä sekä 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisen kieltämisestä tai rajoittamisesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Ennen epäämispäätöksen tekemistä tulee kuulla tilaisuuden järjestäjää.

Vapaa-ajan toimintaan ja 3 §:ssä tarkoitettuun jumalanpalvelukseen, hartaushetkeen ja muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumisen taikka kirjastoon pääsyn epäämisestä sekä 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua osallistumisen kieltämisestä tai rajoittamisesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Ennen epäämispäätöksen tekemistä tulee kuulla tilaisuuden järjestäjää.

12 luku

12 luku

Kirjeenvaihto, puhelu ja sähköinen viestintä

Kirjeenvaihto, puhelu ja sähköinen viestintä

7 §

7 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Vangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Vangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetysten tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin vangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a, 3-5, 10 ja 11 §:ssä säädetään.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen, muun postilähetysten tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin, 8 §:n 1 momentin tai 9 b §:n nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua jäljennöksen ottamisesta, 2 a §:n 1 momentin mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä lähetysten tai viestin 5 §:ssä tarkoitettua pidättämisestä päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies. Puhelimen käytön keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää ohjauksen tai valvonnan

Puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan.

8 §

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetysten tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin vangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a, 3-5 ja 11 §:ssä säädetään.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen, muun postilähetysten tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin, 8 §:n 1 momentin tai 9 b §:n nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua jäljennöksen ottamisesta, 2 a §:n 1 momentin mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä lähetysten tai viestin 5 §:ssä tarkoitettua pidättämisestä päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Puhelimen käytön keskeyttämisestä tai epäämisestä päättää ohjauksen tai

Voimassa oleva laki

esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

13 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

2 §

Tapaamistilat ja valvonta

Jäljempänä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. *Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja tapaajalle. Varmuusosastolle sijoitetun vangin valvotun tapaamisen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa.*

15 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

3 §

Järjestysrikkomukset

Vangille voidaan määrätä kurinpitorangastus, jos vanki syyllistyy järjestysrikkomukseen. Järjestysrikkomuksia ovat:

- 1) syyllistyminen vankilassa tai muutoin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;
- 2) luvaton poistuminen avolaitoksesta tai terveydenhuollon laitoksesta;

Ehdotus

valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

13 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

2 §

Tapaamistilat ja valvonta

Jäljempänä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa vangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. *Varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella sekä 3 §:ssä tarkoitetussa valvotussa tapaamisessa, että 5 §:ssä tarkoitetussa lapsen tapaamisessa. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vangille ja tapaajalle.*

15 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

3 §

Järjestysrikkomukset

Vangille voidaan määrätä kurinpitorangastus, jos vanki syyllistyy järjestysrikkomukseen. Järjestysrikkomuksia ovat:

- 1) syyllistyminen vankilassa tai muutoin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;

3) tämän lain tai sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen taikka niitä täsmentävän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksen rikkominen;

4) 1 §:ssä tarkoitetun vankilan järjestyssäännön rikkominen edellyttäen, että järjestyssäännössä on nimenomaisesti mainittu kyseisestä rikkomuksesta voivan seurata kurinpitörangaistus;

5) 8 luvun 6 tai 9 §:ssä tarkoitetulle luvulle tai sijoitukselle tai 12 luvun 6 a, 9 tai 9 a §:ssä tarkoitetulle luvulle taikka 14 luvussa tarkoitetulle poistumisluvulle asetettujen ehtojen rikkominen;

6) Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen.

Rikoksesta, josta vankilan johtaja on tehnyt ilmoituksen poliisille, ei saa määrätä kurinpitörangaistusta.

2) luvaton poistuminen avolaitoksesta, 8 luvun 10 a §:ssä tarkoitetusta ulkopuolisesta laitoksesta tai terveydenhuollon laitoksesta;

3) tämän lain tai sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen taikka niitä täsmentävän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksen rikkominen;

4) 1 §:ssä tarkoitetun vankilan järjestyssäännön rikkominen edellyttäen, että järjestyssäännössä on nimenomaisesti mainittu kyseisestä rikkomuksesta voivan seurata kurinpitörangaistus;

5) 8 luvun 6, 9 tai 10 a §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen tai 12 luvun 6 a, 9 tai 9 a §:ssä tarkoitetun luvan taikka 14 luvussa tarkoitetun poistumisluvan ehdoksi asetettujen määräysten rikkominen;

6) Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen.

Rikoksesta, josta vankilan johtaja on tehnyt ilmoituksen poliisille, ei saa määrätä kurinpitörangaistusta.

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

3 §

Vangin turvatarkastus

Vanki saadaan vankilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (vangin turvatarkastus).

6 a §

Päihteiden valmistamisen ja käytön kielto

Alkoholin, muun päihdyttävän aineen ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettujen dopinaineiden valmistaminen ja käyttö vankilassa on kiellettyä.

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

3 §

Vangin turvatarkastus

Vangille voidaan tehdä turvatarkastus rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

6 a §

Päihteiden valmistamisen ja käytön kielto

Alkoholin, muun päihdyttävän aineen ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettujen dopinaineiden valmistaminen ja käyttö vankilassa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ja ulkopuolisen laitossijoituksen aikana on kiellettyä.

18 luku

18 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

2 §

Sitominen

Sitominen

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;

2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;

3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai

4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Jos vanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla, on mahdollisuuksien mukaan kuultava lääkäriä. Kun vanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisestä syystä toisin määrää. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

uusi 3 momentti

5 §

Erillään pitäminen

Vanki saadaan pitää erillään muista vankeista, jos se on välttämätöntä:

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä *virkehtävän suorittamisen yhteydessä*:

1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;

2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;

3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai

4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. *Sitominen ei saa aiheuttaa vangille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Sitomisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos vanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla.* Kun vanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisestä syystä toisin määrää. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

Raskaana olevaa vankia ei saa sitoa synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen.

5 §

Erillään pitäminen

Vanki saadaan pitää erillään muista vankeista, jos se on välttämätöntä:

Voimassa oleva laki

- 1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä tai terveyttä;
- 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyri-tyksen estämiseksi;
- 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi; tai
- 4) muun 1–3 kohtaa vastaavan, vankilan jär-jestystä vakavasti vaarantavan teon estä-miseksi.

6 §

Voimakeinojen käyttö

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on virkatehtävää suorittaessaan *vankilassa, sen alueella ja välittömässä läheisyydessä, vangin kuljetuksen aikana sekä Rikosseuraamuslai-toksen valvomassa toiminnassa* oikeus käyttää voimakeinoja:

- 1) vangin karkaamisen tai luvatta poistumi-sen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi ja tässä tai 16 luvussa tarkoitetun valvonta-, tarkastus- ja turvaamistoimenpiteen suoritta-miseksi;
- 2) 17 luvussa tarkoitetun vankilaan pääsyn estämiseksi, esineiden ja tavaroiden haltuun ottamiseksi, alueelta poistamiseksi sekä kiin-niottamisen ja säilöissäpidon toimittamiseksi; sekä
- 3) henkeen tai terveyteen kohdistuvan ri-koksen tai muun henkilön terveyttä vaaranta-van teon taikka tapahtuman uhatessa luvatto-man pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kulkuneuvon pysäyttämiseksi.

20 luku

Muutoksenhaku

1 §

Ehdotus

- 1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaa-rantaa muun henkilön henkeä tai terveyttä;
- 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyri-tyksen estämiseksi;
- 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huu-mausainerikoksen estämiseksi;
- 4) *vangin oman turvallisuuden takaa-miseksi*; tai
- 5) muun 1–4 kohtaa vastaavan, vankilan jär-jestystä *ja turvallisuutta* vakavasti vaaranta-van teon estämiseksi.

6 §

Voimakeinojen käyttö

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja:

- 1) vangin karkaamisen tai luvatta poistumi-sen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi ja tässä tai 16 luvussa tarkoitetun valvonta-, tarkastus- ja turvaamistoimenpiteen suoritta-miseksi;
- 2) 17 luvussa tarkoitetun vankilaan pääsyn estämiseksi, esineiden ja tavaroiden haltuun ottamiseksi, alueelta poistamiseksi sekä kiin-niottamisen ja säilöissäpidon toimittamiseksi;
- 3) henkeen tai terveyteen kohdistuvan ri-koksen tai muun henkilön terveyttä vaaranta-van teon taikka tapahtuman uhatessa luvatto-man pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kulkuneuvon pysäyttämiseksi; sekä
- 4) *ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun van-gin kiinni ottamiseksi ja vankilaan toimitta-miseksi*.

20 luku

Muutoksenhaku

1 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

8) 8 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista, 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön, 9 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua lupaa osallistua toimintaan vankilan ulkopuolella, 11 §:ssä tarkoitettua päätöstä peruuttaa 6 §:ssä tai 9 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu lupa tai sijoitus tai 13 §:ssä tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista määrääjäksi;

8) 8 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista, 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön, 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa osallistua toimintaan vankilan ulkopuolella, *10 a §:ssä tarkoitettua sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen*, 11 §:ssä tarkoitettua päätöstä peruuttaa 6 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa *tai 10 a §:ssä* tarkoitettu lupa tai sijoitus tai 13 §:ssä tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista määrääjäksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

...

Laki

tutkintavankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

uusi 2 b §

uusi 2 c §

uusi 2 d §

Ehdotus

3 1 Luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

2 b §

Varmuosasto

Varmuosastolle sijoitetun tutkintavangin oikeuksien rajoituksista säädetään 4 luvun 1 §:n 1 momentissa, 7 luvun 1 §:n 2 momentissa, 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa, 8 luvun 10 §:ssä sekä 9 luvun 1 §:n 3 momentissa.

Varmuosastolle sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Varmuosastolle sijoitettua tutkintavankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

2 c §

Varmuosastolle sijoittamisen edellytykset

Tutkintavanki voidaan sijoittaa varmuosastolle, jos se on perusteltua sen estämiseksi, että:

1) hän jatkaa rikollista toimintaa vankilassa;

2) hän yrittää karata tai hänet yritetään vapauttaa; taikka

3) hän muulla tavoin vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä ja turvallisuutta taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuutta vankilassa.

2 d §

Varmuosastolle sijoittamisen kesto

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Varmuusosastolle sijoittamista ei saa jatkaa kauemmin kuin se on välttämätöntä. Päätös tutkintavangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja sen perusteet on otettava uudelleen harkittaviksi enintään kolmen kuukauden väliajoin.

9 §

Päätösvalta

9 §

Päätösvalta

uusi 4 momentti

Tutkintavangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja varmuusosastolle sijoittamisen jatkamisesta päättää operatiivisen toiminnan vastualueen johtaja vankilan yksikönpäällikön tai asiakasarvioinnin yksikön yksikönpäällikön esityksestä tai näitä kuultuaan.

4 luku

Toiminta

4 luku

Toiminta

1 §

Toimintaan osallistuminen

Tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus.

1 §

Toimintaan osallistuminen

Tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. *Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki voi kuitenkin osallistua vain varmuusosastolle soveltuviin toimintoihin.*

7 luku

Vapaa-aika

1 §

Vapaa-ajan toiminta

Tutkintavanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos tutkintavanki:

7 luku

Vapaa-aika

1 §

Vapaa-ajan toiminta

Tutkintavanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki saa osallistua varmuusosastolle soveltuviin

Voimassa oleva laki

1) suorittaa 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) on 10 luvun 14 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

2 §

Uskonnonharjoitus

Tutkintavangilla on oikeus osallistua vankilassa järjestettyihin jumalanpalveluksiin, hartaushetkiin ja muihin hengellisiin tilaisuuksiin, jollei:

1) tutkintavanki suorita 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) tutkintavanki ole 10 luvun 14 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

8 luku

Kirjeenvaihto, puhelu ja sähköinen viestintä

7 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Tutkintavangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Ehdotus

vapaa-ajan toimintoihin. Varmuusosastolle sijoitettu tutkintavanki saa viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden varmuusosaston tutkintavankien kanssa varmuusosastolle soveltuvalla tavalla.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos tutkintavanki:

1) suorittaa 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) on 10 luvun 11 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

2 §

Uskonnonharjoitus

Tutkintavangilla on oikeus osallistua vankilassa järjestettyihin jumalanpalveluksiin, hartaushetkiin ja muihin hengellisiin tilaisuuksiin, jollei:

1) tutkintavanki *ole sijoitettu varmuusosastolle taikka* suorita 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka

2) tutkintavanki ole 10 luvun 11 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen kohteena.

8 luku

Kirjeenvaihto, puhelu ja sähköinen viestintä

7 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Tutkintavangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. *Puhelun kuuntelemiseen*

Voimassa oleva laki

uusi 8 §

Ehdotus

ja tallentamiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään 14 päivän määräajaksi kerrallaan.

8 §

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä varmuusosastolla

Varmuusosastolla olevalta tutkintavangilta peräisin oleva ja tutkintavangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä syystä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Muutoin tutkintavangin kirjeenvaihtoon sovelletaan, mitä 1 §:ssä, 2 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 2 a §:ssä, 3-5 ja 9 säädetään.

Varmuusosastolla olevan tutkintavangin puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi tallentaa. Muutoin puhelun kuuntelemiseen sovelletaan, mitä 7 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Varmuusosastolle sijoitetulla vangille ei voida myöntää lupaa 7 a §:ssä tarkoitettuun sähköpostin käyttöön.

9 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

1 §

Tapaaminen

Tutkintavangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan

9 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

1 §

Tapaaminen

Tutkintavangin ja tapaajan välinen keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai tapaajaan

Voimassa oleva laki

liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkinta-vankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. *Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja tapaajalle.*

11 Luku

Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

3 §

Tutkintavangin turvatarkastus

Tutkintavanki saadaan vankilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (tutkintavangin turvatarkastus).

13 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

Sitominen

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;

Ehdotus

liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkinta-vankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. *Varmuusosastolle sijoitetun tutkintavangin keskustelu voidaan kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella sekä 2 momentissa tarkoitettussa valvomattomassa tapaamisessa että 3 §:ssä tarkoitettussa lapsen tapaamisessa. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja tapaajalle.*

11 Luku

Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

3 §

Tutkintavangin turvatarkastus

Tutkintavangille voidaan tehdä turvatarkastus rikoksen estämiseksi, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi taikka tutkinta-vankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

13 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

Sitominen

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä *virikatehtävän suorittamisen yhteydessä:*

1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;

Voimassa oleva laki

2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;

3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai

4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Jos tutkintavanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla, on mahdollisuuksien mukaan kuultava lääkäriä. Kun tutkintavanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisistä syistä toisin päättä.

uusi 3 momentti

5 §

Erillään pitäminen

Tutkintavanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:

1) sen estämiseksi, että tutkintavanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä ja terveyttä;

2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrittöksen estämiseksi;

3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi; tai

4) muun 1–3 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

15 luku

Muutoksenhaku

1 §

Ehdotus

2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;

3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai

4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. *Sitominen ei saa aiheuttaa vangeille vaaraa tai tarpeetonta kipua. Sitomisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos tutkintavanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla.* Kun tutkintavanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisistä syistä toisin päättä. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

Raskaana olevaa tutkintavankia ei saa sitoa synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen.

5 §

Erillään pitäminen

Tutkintavanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:

1) sen estämiseksi, että tutkintavanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä ja terveyttä;

2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrittöksen estämiseksi;

3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi;

4) *tutkintavangin oman turvallisuuden taakkaamiseksi;* tai

5) muun 1–4 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä *ja turvallisuutta* vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

15 luku

Muutoksenhaku

1 §

Voimassa oleva laki

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Tutkintavanki saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

2) 3 luvun 1 §:n 5 momentissa tarkoitettua tutkintavangin sijoittamista, 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua erillään asumista omasta pyynnöstä, 3 §:ssä tarkoitettua omien vaatteiden käyttöä tai 4 §:ssä tarkoitettua perusruokavaliosta poikkeamista;

16 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Vankeuslain soveltaminen

Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain:

3) 5 luvun 1 §:n 1 momentissa osastoista, 8 §:ssä osaston päiväjärjestyksestä ja 9 §:n 1 momentissa osaston päiväjärjestyksen vahvistamista koskevasta päätösvallasta ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettun ylilääkärin tai hänen määräämänsä lääkärin päätösvallasta;

Ehdotus

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Tutkintavanki saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

2) 3 luvun 1 §:n 5 momentissa tarkoitettua sijoittamista, 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua erillään asumista omasta pyynnöstä, 2 c §:ssä tarkoitettua varmuusosastolle sijoittamista ja 2 d §:ssä tarkoitettua varmuusosastolle sijoittamisen jatkamista, 3 §:ssä tarkoitettua omien vaatteiden käyttöä tai 4 §:ssä tarkoitettua perusruokavaliosta poikkeamista;

16 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Vankeuslain soveltaminen

Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain:

3) 5 luvun 1 §:n 1 momentissa osastoista, 5 §:n 1 momentissa varmuusosastosta, 8 §:ssä osaston päiväjärjestyksestä ja 9 §:n 1 momentissa osaston päiväjärjestyksen vahvistamista koskevasta päätösvallasta sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettun ylilääkärin tai hänen määräämänsä lääkärin päätösvallasta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

puolustustilalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

9 §

Ehdotus

9 §

Turvasäilöön määrätyn henkilön oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangista on *tutkintavankeudesta annetussa laissa (615/74)* säädetty. Hänen yhteydenpitoaan ulkopuolisiin voidaan kuitenkin rajoittaa ja yhteydenpito voidaan kieltää siltä osin kuin se saattaa vaarantaa turvasäilöön määräämisen tarkoituksen saavuttamisen.

Turvasäilöön määrätyn henkilön oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangista on *tutkintavankeuslaissa (769/2005)* säädetty. Hänen yhteydenpitoaan ulkopuolisiin voidaan kuitenkin rajoittaa ja yhteydenpito voidaan kieltää siltä osin kuin se saattaa vaarantaa turvasäilöön määräämisen tarkoituksen saavuttamisen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

Valtioneuvoston asetus

vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan asetuksen 15 §:n 2 momentti ja 21 §

15 §

Rangaistusajan suunnitelman sisältö

Rangaistusajan suunnitelma sisältää:

- 1) tiedot sijoitusvankilasta;
- 2) täytäntöönpanon alkamisajankohdan;
- 3) tiedot turvallisuuden ylläpitämisestä rangaistusaikana;
- 4) rangaistusajan keskeiset tavoitteet;
- 5) tiedot osallistumisvelvollisuuteen sisältyvän toiminnan laadusta, sisällöstä ja vaativuudesta;
- 6) tiedot asumista, työtä, koulutusta, opiskelua sekä sosiaalisen tilannetta ja muita olosuhteita edistävistä tukitoimenpiteistä rangaistusaikana;
- 7) tiedot mahdollisen poistumisluvan ajankohdasta ja edellytyksistä;
- 8) tarvittavat tiedot yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle;
- 9) tiedot mahdollisen avolaitossijoituksen ajankohdasta ja edellytyksistä;
- 10) tiedot mahdollisen valvotun koevapauden ajankohdasta ja edellytyksistä;
- 11) tiedot ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdasta ja tiedot vapautumisvaiheen tukitoimenpiteistä ja tukitoimenpiteiden jatkumisesta vapautumisen jälkeen.

21 §

Ulkopuolisen laitossijoituksen ehdot

Ulkopuolisen laitossijoituksen ehdoissa on määrättävä:

- 1) sijoituksen tavoitteet;
 - 2) sijoitusajankohta;
 - 3) toiminnan sisältö sijoituspaikassa;
 - 4) vangille asetettavat ehdot;
 - 5) seuraamukset ehtojen rikkomisesta;
 - 6) yhteydenpito vankilan, sijoituspaikan ja vangin koti- tai asuinkunnan välillä;
 - 7) toimenpiteet sijoituksen päättyessä tai sijoituksen keskeytyessä tai purkautuessa;
 - 8) muut yhteydenpitoa ja valvontaa koskevat tarpeelliset tiedot.
-